

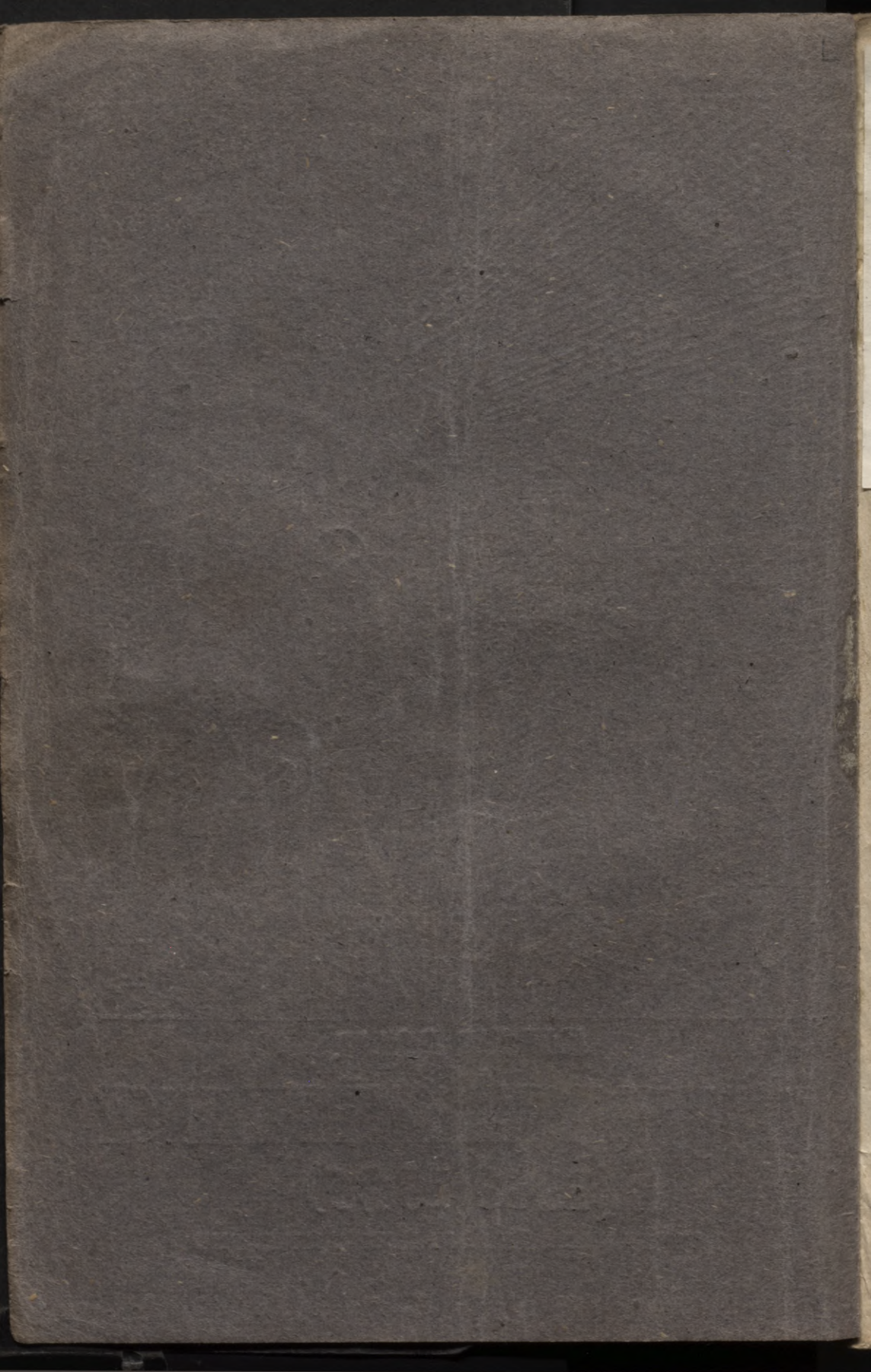
L 90-4
L 31

KARLIS POLIS.

LĀTVIJAS POLĪTISKĀ BILANCE (1918-1925)

LATVJU NACIONALISTU KLUBA IZDEVUMS

Latvijas

Le 2/199

Latvijas politiska bilance 1918-1925

Lettlands politische Bilanz 1918-1925

1925 : Heft No.1

Riga 1925

L 90-4
31

L
9

Weltits latwoju tautai un jaunatnei.

Karla Pola

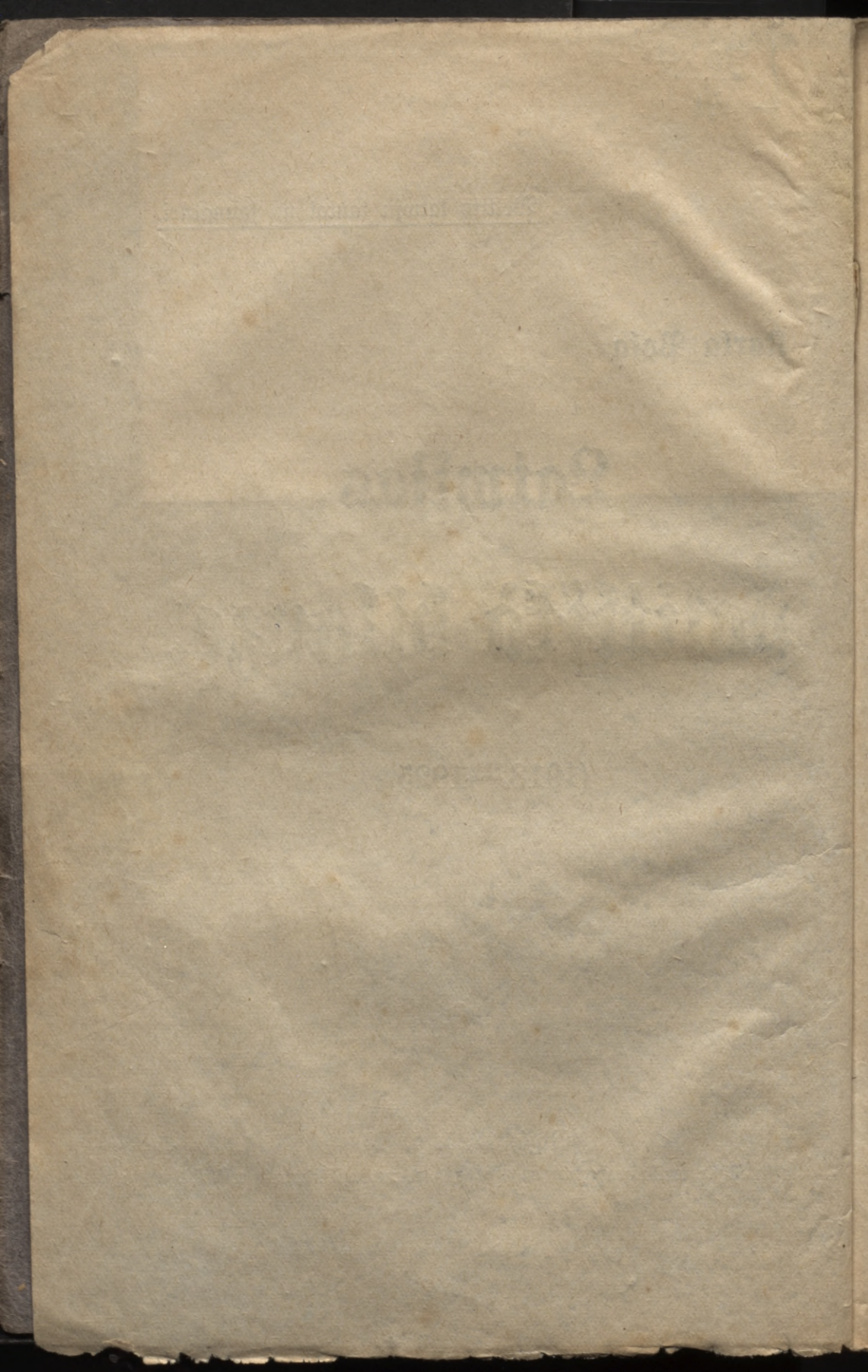
**Latwijas
politiskā bilanze.**

(1918.—1925.)

I.

Rigā, 1925. g.

Karla Pola weikalgrahmatu rūpnīcas spēestuwe, Terbatas eelā 50.

Breikšchwahrda weetâ.

Wairaki 1923. g. 4. dezembra atšwabinaššanas kopmeelasta dalibneeki un pašinas ušaižinaja mani išdot manas žetuma atminas. Bež ilgakas pārdomas to tagad daru žeribâ, ka pakalpošhu objektīwai politiškai kritikai un palihdšeschu nostiprinat n a ž i o n a l â s walšts pamatus.

Manas pārdomas brihwâs Latwijas žetumâ isnahks trijâs daļâs. I. daļa „Latwijas politiškâ bilanže“ un II. — „Latwijas ekonomiskâ bilanže“ nesaudšigi kritiškis muhšu šeschu gadu walšts dšihwes newehlamâs parahdibas. Trešhâ daļa — „Latwija p o l i t i š k â i s i d e a l s“ išteiks domas, kas nepezežesčams, lai Latwijâ nostiprinatos tešiška pilsoniška eekahrta, kahrtiba un meers un usplauktu latwju tautas naziionalâ kultura un žaimneežiška labflahjiba.

„Latwijas politiškâs bilanžes“ statistiški dati šmelti no awižem un dascheem periodiškeem išdewumeem. Šee eewahkti ari peršonigi. Ēedrošhinos domât, ka muhšu šopejâs tehwijas liktens un tautas nahkotne praža pazelto ļautajeenu atflahtu noskaidrošhanu.

Autors.

S a t u r s.

1. Mij kabineta kulisem.
 2. Mans salons un ministra bruņiņchi.
 3. Varas filosofija un politiki.
 4. Jhsti un neihsti valstswihri.
 5. Uimana sistemas galwenās pašihmes ahrejā politikā.
 6. Uimana sistemas galwenās pašihmes eekšhejā politikā.
 7. Pilsoniskais un sozjalistiskais pasaules usskats, tā politiska base.
 8. „Sozjalistiska siniba.“
 9. Sozjalisma konsekwenzes.
 10. Masu un wadoņu sozjalisms.
 11. Sozjalistu jābeedrotee un wianu demokratisms.
 12. Kas plaukst sem demokratisko koaliziju swaigšchnotās debešs?
 13. Kurp muhs wed muhju demokratiskā politika?
 14. Kamdehl mums leeli nodolki?
 15. Rā wini muhs eeweda nelaimē?
 16. Muhfu nelaimes neseji.
 17. Muhfu nelaimes zehloni.
 18. Kas darams lihdsšwara nodibinašchanai?
 19. Kas to daris?
-

1. Ais kabineta kulisem.

1923. gada 5. oktobri pee manis eeradās eezirkāa preekšhneeks un prefekta eerednis, usaizinadami wineem šekot likuma wahrdā.

Nedekas peežas atpačak ministru kabinetu ustraufuse „Latw. Sarga“ karikatura: „Tautu šaweenofčanās tautu šaweenibā,“ kurā bij attehlots grafs, Kristine un šahrkis. Mani aizinaja us ministriju.

„Kad šatiksmes ministrs šcho karikaturu eeraudšijis,“ šahštija man eekšhleetu ministrs: „winašch ais ustraufuma pagihbis . . .“

Upbrihnojami zilweki! Wini gihbst, eeraugot karikaturu, bet šad isteesā reforu panamas, tad wismas atklahtibai naw sinams, ka šahšs no wineem buhtu pagihbis.

Šikpat nelabwehligu eespaidu atšahjis šeketons: „Š a i d š i h w o š e h š c h a m ā w e e t a“, kur itkā apwainoti Šaeimas ložekki, us šo šewišchki norahdot teikums: „Kamdeht šehsch winašch krehšlam wiršū? — Kabitajs tam dewis d. . šu.“ Atšihštos, šchis štils naw preekšch inteligentas šabeedribas, tomehr nepeezeeschams muhsu apšahšklos!

Es aisrahdiju, ka wisšlittatā gadijumā te waretu buht runa, warbuht, par atšewišchkam personam, kuras war meklet gandarijumu teesas žekā. Kategoriski noraidiju waldbibas un Šaeimas apwainošchanas inkriminejumu.

„Ak, nerunāšim!“ Ministrs pahtrauza mani: „Šcho karikaturu eedewu muhsu namikam apškatit un winašch teiza, ka ta neesot nekahda waldbiba, kas šewi peelaišchot tā apšmeet. Ministru kabinets weenbalšigi nolehma juhs administratiwi šodit ar trim mehnescheem aresta...“

Pehž ihšas klusešchanas, družia apmeerinājees, winašch turpina: „Šā, luhk, P. kungs! Es juhs tuhlin aresteschu un nepelaidišchu pee jums neweena zilweka . . .“

„Bet waj tas buhs likumigi?“

„Atkaujaj man par to špreest,“ winašch otrreis mani pahtrauz: „nepeezeeschams juhs išolet . . .“

„Šafat, B. kungs, waj juhs, kā zilweks, ari attaišnojat manu areštu?“

Winašch šakustas.

„Nu ja! Šaprotams, man tas šoti nepatišk, bet šo es weens waru pret wišu ministru gribu!“ Winašch druskū meerigatā balši man paškaidro: „Aiswakar U. gandrihs ik pehž peežam minuteru man šwanija un uštrauzās, ka juhs wehl lihds šchim neesot arestets.“

Uri wezais Paukūs balhoja par arestu us trim mehnescheem, tomehr es, pateesibā, peespreedu jums tikai diwus mehneschus . . .“

„Sakat atklahti, kamdehl juhs ar šawām rotām grabbjat zitu karstas ogles?“

„To negribetu darit!“ ministrs pazelās no krešļa: „un taiņi tamdehl juhs ataižinaju . . .“

Wiašč man pastahsta, ka wakar wakarā demokratiškā zentra walde, kurai wiašč lizis manu aresta leetu preeščhā, isnesusi atraidošču lehmumu sem sinameem noteikumeem . . .

Es topu sīnahrigs. Ministrs nostahjās pee galda stuhra un paklusu, zeeschi mani raudsidamees, runā :

„Es atļauju jums „ehst“ Semneeku šaweenibu sem noteikuma, ka juhs atstahjat demokratiško zentru meerā,“ wiašč paņem portfigaru un peedahwā man papirofu: „Kas gan mehš, tee demokratiške zentrineeki, ihsti esam? Kas esmu es? — Gluschi tahds pats pilsonis, kā juhs. Pilsoni esam wisi — tikai pee zentra mani špeesch turetees mans štahwoflis. Jums tas jaspaprot.“

„Bet, ministra kungs! Man un demokratiškam zentram tatjchu gluschi preteji eeskati.“

„Eeskati?“ Wiašč peenahš man pawišam klahst: „Kahdi man ar jums war buht preteji eeskati? — Blehnas! Muhs šchir tikai partijas peederiba un isdomatas programas . . .“

„Tomehr, ministra kungs, es newaru apsolit neapkarot šawu idejisku resp. politisku pretineeku . . .“

„Apkarojeet U. un kompaniju, bet laišchat meerā kaut tos demokratiškā zentra wihrus, kuri juhs pat aisstahw.“

Es to winam tomehr neapfolu.

Wiašč mani pawada lihds durwim. Uswelku mehteli un gribu atstaht usgaidamo isttabu, kad aif muguras dširdu ministra balši:

„P. kungs, eenahkat — man jums wehl kas jafaka . . .“

Eeeju wina kabinetā ar wisu mehteli. Interesanti, ko wiašč peemiršis man pateikt.

„Kahdas deenas atpakaļ pee manis eeradās U. un R.“, eesahš ministrs: „un luhdša jums taišt šchahdu preeščschikumu: semneeku šaweeniba wehlās, lai juhs wina turpmāt wairs neapkarotu.“

Es zeeschu flusu.

„Ko juhs us to šakat?“ jautā ministrs.

„Es winus apkaroju tikai kā politikus, kuri kopā ar sozjaldemokrateem un ziteem ismanto šawu iszilus štahwofli. Bai šchee fungi grosa lihdsšchinejo politiku.“

„To wini nedaris . . .“ ministrs noteikti peebilst: „us to U-ni nepeedabus . . .“

„Ja U., R., M. un ziti šawu politiku newehlas grofit“, es turpinu: „lai partija winus isšlehdš . . . Wisa Semneeku šaweeniba tā nedomā . . .“

„Šchee partijas wadoni ir štiprafi par wisu šaweenibu,“ flusf atbild ministrs.

Saitam gan! Tautas mašas ir tiš neišglihtotas — pat tumščas un politiški pilnigi nepeedišhwojuščas, ka winam gruhti šaprašt jarešhgitos apitahklus. Wadoni, turpretim, tiš labi mašt maškot šawus netihros darbus, ka tur, kur wiswairat šmird, nekawejošchi kaiša pušes un kuhpina wihraku. Ja semneeki šapraštu, kas ap wineem noteek — kurp winaus wed, tee šawus wadonus jau šen buhtu padšimušchi.

„Nu, ko lai es jaku U-im?“ jautà ministrs, pahtraufdams eeilgstofcho klufumu.

„Lai jautajums paleek atklahts“, atbildu, gribedams ahtraf išbeigt šarunu.

„Kà wehlatees!“ Ministrs pagreesčas uš rakstamà galda puši un kà ar zirwi nozehrt:

„Ja juhs neewehrojeet manu padomu un nemitefatees muhs aparot, es jums dodu goda wahrdu, ka juhs eefehdinašchu uš diweem mehnešcheem un neweena pee jums nepeelaidišchu . . .“

Mani šchi nekautriba šazel dušmas.

„Waj tad juhs Latwiju ušklatat par „bulgarisku republiku?“ es winam jautaju, noštahdamees taišni pretim galdam.

Ministrs taiša štrauju šešestu ar roku un pazelas. Pawadidams mani uš durwim, pa pušei jokodams, pa pušei nopeetni, winšch peebilšt:

„Neašmirštat manu preešchlikumu. Ar Deewu, man jasteidsàs uš kabinetà šehdi! . . .“

Toreiš winšch mani nelika areštet, bet šchodeen jau šehšchu diwjuhgà, prefekta eeredna, brunota polizista un polizijas wašchona pawadibà.

2. Mans šalons un ministra bruhnišchi.

Šilwešam nepeezešchams tikai baščas deenas — pat štundas, lai orientetos. Jutos ne wišai omuligi, kad mani weenu eefproštija šchai „krona“ mehbeletà ištabà pee wiša brihwa. Sem kašjam, wirs galwas, wisaplahrt — muhris, affalts, betons un dšels! Šil nošfahrštams, telpà remonts naw taišits. Ušfalta grihdà rehgojàs deesgan prahwi eedobumi.

Apmešram šeptinu pehdu augštumà šeenas nokrahšotas tumšchi šakà krahšà, bet greešti išbalšinati. Pehž tšchetreem leeleem greeštu plantumeem nošfahrštams, ka telpà špeedees uhdens, kas ari uš šeenam atštahjis pehšdas. Išrahdàs, architektš wirs mums, — trešchà šahwà — eerihkojis pirti un welas mašgatawu.

Ištabu apgaišmo deesgan leels logs, aiššegts ar dšels tišflu un štipru dšels pinumu. Šaur to war redšet šeweešchu korpuša weenpadšmit škuršteaus un kara šlimnizas dewinu preešchu galotnes. Ar šahrda plahšnem apklahtàs durwis eetaištitas apmešram kwadrat-pehdu leelas durtinas, kas, šaprotams, aišween šahw nošlehgtas. Wirš tam išurbts šahršdas nošlahts štilkots apaišch šaurums, pa šuru ušraugs parašti nowehro zeeetumneefus.

Gar istabas seenam nostahditas tšhetras nahras — zeetumneeku gultas, diweem guletajeem katra. Gulamais laukums — diwas pehdas plats un gandrihs feschas — garfch, tà eetaifits us ihpaschas kahjas, ka to war usfleet pa deenu pret greesteem, zaur fo istabas widus top brihws. Nahru weena gala atstuteschanai un fehdeschanai istabâ atrodàs tšhetri šoli — pa weenam preefšch katras nahras resp. weens šols ik us diweem zeetumneekem. Pee labàs seenas noweetots trihs pehdas plats un gandrihs septinas — garfch, weenkafschs loka galds. Raktâ, pee seenas, karajas krahšots diwpadsmit weetu plaufts. Turpat ar šmiltim pildita loka kastite — šplaujamaš trauks. Tàs ir wišas astonu zeetumneeku wajadsibam nepezeefšchamas mehbeles, peefkaitot tam wehl „tanti Meijer“, kura pa deenu usturàs šawos špezialos apartamentos — šchaurâ weetâ mušfu koridora galâ.

Up plift. peezeem šchai mehbeletâ istabâ eenesa šalmeem resp. ar kaut ko lihdsigu peebahstu maišu guleschanai un eerahdija, ka rihtotees ar nahrām. Ta ka esot kamerâ weens, tad warot leetot diwas nahras. Gulet lai ejot kaut waj tuhlin pehz wafara kontroles, bet obligatoriski jaemeegot ne wehlaš par plift. dewineem. Jazefotees pusfeschos rihtâ. Škura zeetumneeka augstakais baušlis — nekad neeet pee loga, jo šargs tad šchajshot.

Pee kontroles kahds augstaks zeetuma eerednis ar swaigšni us usfchuwumeem, pateizis labwafaru, man jautaja, kâ juhtotees jaunâ weetâ? Atbildeju, ka wareja klahtees wehl šlittaki!

Palizis weens, tuhlin taišjos us gulu. Nolaidu nahru un šaktu peelaifotees. Šrahdàs, wina man nepeedeen. Plezi pahrfneedi nahras platumu, bet kahjas, ja tàs isteepej taišni, karajas druižin pahri šchis modernàs gultas galam. Nolaifchu otru nahru un usleeku eefšchehršam maišu. Pahrlahjis palagus un šegas, noleekos gulet.

Bet tikko paleeku meerigs, us mani eefahš usbrukumu mušchas. Wišu wafaru winas us to ween, leekas, gaidijušchas. Es panemu dweeli. No šiteeneem šabeedetas, winas us brihtinu pahrtrauz šop- usbrukumu. Apmeerinajees, pašlephu galwu palagâ.

Še usreis šajuhtu ihju šahpigu dšehleenu pehz tam wehl weenu, otru, trejšo. Ko tas nošihmè? — Par atbildi šanemu wehl dašchus dšehligus duhreenus. Weikli atšweefchu šegu un palagu: treschâ un zeturtâ Egiptes moziba! Tumschi bruhnâ Deewa radibina weikli šchkuž pa deegu! Pašehris papira gabalinu, es winas eemetu špaini. Gemigt man tomeht neišdodàs, jo pehz minutem peezâm šajuhtu tos pašchus energiškos dšehleenus. Redšams, šchee kufainišchi tura mani par sozjalàs apgahdes bišteku.

„Daišs ašmigti,“ štatidamees zaur mašo lodšinu, uštraugs atgah- dina: „Šau ešam pretim rihtam . . .“

„Kâ šauž jušju šewu?“ dušmâš jautaju.

„Šam tas jums? . . .“ wišch aišlaisch lodšina aiššegu. Še šauzu winam pašal: „Pašautajat šewai, waj žilweks war ašmigti, ja tam usreis uššuhša diwas Egiptes mozibas?“

Nedabujis atbildes, atlaišchos un maija. Tas ir tik ihšs un šchairs, ka taisni isteptees newaru: glušchi ka peebaldsena ahšcha mugura! Statos greeštos un domaju.

Wakar mani aizinoja us kanzleju usklaufit aresta motiwus un terminu. Cefschleetu ministra lehmumâ norahdits, ka par agitaziju nodoklu jautajumâ un pret walsti, us pastiprinatas apšardsibas pamata, mani šoda administratiwâ fahrtâ ar diweem mehnefcheem aresta. Inkriminejums atrodams eewadrakstâ: „Ro mums dewuši neatkariba?“

Labi atminos šcho eewadrakstu. Agitazijas pret walsti winâ naw. Runa tur eet par lee leem nodokleem, bet ne pret nodokleem. Bet kas ministrim war leegt te eeraudfit agitaziju? Ta ir garšchas leeta un waras jautajums!

Partijam bij nepeezefschams mani isolet, lai sozialisti, demokratiskais zentrs un semneefšaweeniba netrauzeti waretu pahrwadit kabineta kriši... Redšams, nedrihšt trauzet pelišchu pluhšchanos pa miltu maišu!

„Mani behrni ir gudri!“ isteifusees J. W. Efmana jeewas mahte: „tikko wineem eenahf leelafa sumina, tuhlin pehřf mahřzinas waj dolarus . . . Kas wišs šche newar notift ar mums: naw wairs walšts, neder ari nekur Latwijas nauda . . .“

Tâ špreesch par Latwijas nahlotni muhšu waldošchâs partijas. Noraugotees objektivi apstahkos, man muhšu demokrati ar wiau darišchanam un wehleschanos israhditees par leelu walšts wiřru, gudru diplomatu un ministri jeb apdahwinatu lideri. isleefas tâ behrni, kuri šaulgosi špehlē saldatiaus waj ugunsdšehšesus.

„Wišs buhtu labi, mihtee puifšišchi, ja juhs nepeemirštu bišites aispogât!“ domâ peeauguſchee.

„Wišs buhtu labi, leelee demokrati, ja juhs aif frakas ruhpi-gati noslehptu nagaitas kahtu un zilindri — ehšeta aušis!“ domâ par mums ahrsemneeki.

Un teefchâm! Mehš no šcheem atributeem tik drihš walâ netiřim. Ehšeta aušis mums pirms 700 gadeem peefehjuſchi wahzu eekarotaji, bet nagaitu diwiřimts gadus atpatak eedahwinajuſchi kreewi.

Kara rewoluzijas un komunistu reſchima laikâ eemantojam wehl weenu ſkaiřtu ihpařchibu — ſchakala rijibu.

Šchis trihs leetas tagad fluwuſchas par muhšu tautas nelaimi!

Politiska neprahta, beřkaunibas un rijibas dšihra muhšu aktiwâ inteligenze ifmanto mařu neattihřtibu řawâs perřonigâs interesēs. Lai pehř eefpehjas ilgal waretu grauřt walšts un pařchwaldibu piřragu, wina tâ řadulko politiškos uhdenus, ka peem. 1925. g. Saeimas wehleschânâs, israhdas eefneegts 141 kandidatu řarakšts us tikai 1.120.000 wehletajeem. Turpretim Amerikas Šaween. walštis us 70 reiř leelafa wehletaju ſkaita figure tikai 3 řaraksti. Ta ir wisleelakâ politiška neprahta pařihme, ko demonřtre muhšu inteligenze. Wisnelabakos darbus, wisneglihtakos panehmeenus un řawtigakos noluhřus wina apšedš ar tâ řauktâs „augřtakâs politikas“ řudraba řchēidrautu.

Wišu wina dara augstakās politikas wahrdā un ar augstakās politikas prašibam it wišu attaisno šabedribas un tautas preekščā.

Augstākā politika.

3. Waras filosofija un politiki.

Sehšču kamerā uš galda. Grihda ir tik auksta, ka naw eespehjams ilgaš uš tās atrastees. Kad zeetuma preekščaneežibai atgahdinu, ka te weegli dabušču reimatizmu un mana firdskaite

paliks wehl kaunaka, wina aifbildinàs ar to, ka pehz preefschrafta drihftot zeetumus apfildit tikai ar 15. oktobri fahkot. Lai gan man ataemta rihzibas brihwiba, tomehr domaju, ka neweenam naw teefibas ar mani apeetees, fà ar preefschmetu. Ja likums noteiz temperaturu priwatos dsihwołkos ne femaf par — 14° R., tad tahda waldbibai jaufitura ari zeetumos. Bet, rebsams, likums rafstits preefsch

Teoretiski isnahł tomehr zitadi. Ja walsts wara nerehkinasees pati ar faweem likumeem un prafis to pildifchanu weenigi no pawalstneefem, tad pehdejeem tahdas waldbibas nebuhs wajadfigs. Kamehr wara nelikumigi apejàs ar mani un tewi, t. i. ar dascheem pilfoneem, tikmehr walsts ir zeetums tikai preefsch atjewifschkeem. Bet tikko wina patwaribu nostahda par sistemu, t. i. nelikumigi apejàs ar daudseem, — fabeedribu, schkiru u. t. t., ta top par zeetumu kolektiwam (kopai). Kamehr patwarigà wara ir stipraka par kolektiwu, wina turàs kaut ar zeetumu un zitu lihdselku palihdsibu. Turpretim, kad finama fabeedribas dafa isaug par fpehku, kas fawu egoifmu usdroschinàs stahdit augftaf par walsti, tad pastahwofchà wara kriht un tàs weetà stahjàs zita.

Tà tad, lai walsts netrauzeti ekfiftetu, wina drihft buht zeetums tikai nedaudseem. Pretejà gadijumà ta atradišees uf pulwera muzas, un waldbiba sehdes uf bajonetem tif ilgi, kamehr tàs winaf pašchai neifspeedišees zauri.

Isprafst waras filosofifju naw weegli. Warai, fà rungai, ir diwi gali: ar weenu ta wehfschàs pret noseedsneeku, ar otru — pate pret fewi, t. i. pret waras neseju, ja tas to neprot noturet fawàs rokàs. Ja waldbibai buhtu jazihnas tikai ar pawalstneeku fififko fpehku un jaregulè eedfihwotaju prafibas pehz deenifschas maijes, wina famehrà weegli tiktu galà ar faweem usdewumeem. Ja zitadi naw eefpehjams, walsts un fabeedribas interešes trafus fustonus apfchauj. No fchi weedofka raugotees, war peenemt, fa waldit nofihmè dsiht demagogiju, ispildit eefpaidigo partiju prafibas, ufsturet labus fazarus ar teem, kam noteifschana, un isleetot fififku fpehku.

Schee prinzipi bija un buhs wifur fpehà tif ilgi, kamehr tauta — domàs tikai par maifi un pajumtu. Bet tikko pašchas nepeezeefchamakàs wajadfibas buhs apmeerinatas, fahks darbotees tautas garfcha un prahts. Tad waldbiba dabus eepafihtees ar prafibam, fahdas jau tagad fabeedribà peenehmufschas realas, deefgan ajas formas, waj pagaidàm dus tautas labako dehlu fmadfenès. Wara, kas pretošees jaunai dsihwei, isfprahgs no jawas weetas, fà forkis, dsihts no isruhgufchà wihna gara.

Dfihwe, kuras regulefchanu usnemàs waldbiba, ir fateschgita parahdiba. Nebuht nepeteef ar to ween, ka walstswihts ir bijis freetnis femkopis, brihwo profesifju waj fabeedrišes darbineeks, fomerfants u. t. t.. Zapaf par tahdu nepataifa tas ween, ka fahds runà franziški un anglifski, nehfa fraku, mahł farihkot ahfsemneefem patihkamas dinejas, rautus... fà tas noteef patlaban.

Ja politikam truhsti wijuaptwerošchs radošchs prahts, gara nošwehrtiba, tautas dšihwes un dwehseles ispratne, organizatoriskš talents, orienteschanās špehja, — ja wiņš par tām idejam, kuras aišstahw, naw gataws atdot wiņu, pat nolikt galwu, tad tahds naw ne tikai leels walstswihrs, bet pat patees zilweks. Nedalita kalpošchana idejai un neatlaidiga šekošchana špraustam mehrkim, wadotees no dabiskās eedwešmes, iššargajotees no eštreemeem un maldus žekeem, ir ne tikai geniala rakstneeka, mahšfli-neeka, sinibu wihra u. t. t. pašime, bet ari leela walstswihra pamatšpašchiba. Karsta wehleschanās tuwinatees pilnibas idealam un šašneegt zilwekam eespehjamu tikumiskū tihribu ir katra genija dwehseles pamatššina, no kuras išaug leelas domas, idejas un šlaweni darbi.

Ja kašdai tautai ir tahdi wihri, wiņas garigā un materialā labšlahjiba aug. Walsts stahw tur uš drošcheem pamateem, jo katrs atrod darbu un dšihwes prašibu apmeerinašchānu, apfinotees, ka wiņa teesibas ir garantetas ar taišnigeem un negrošameem lišumeem.

Bet waj pee mums walda tahdi apstahkli?

Par nošchelošchānu, nē! Sozialdemokrati, demokratiškais žentrs, resp. progresiwā pilsoniba un šemneekšaweeniba respēte eekahrta par tik, par žik tas wineem wajadšigs, kā to peerahda Andreewa Needras leeta: kad walsts teesas eestahdes šcho zilweku pret naudas drošchibu atšwabināja no žetuma, minētās trihs partijas ar balšu wairakumu Šaeimā nolehma wiņu uš rewoluzijas škurbuli išdotā un rewoluzijas interesēs eekštejošchā Kerenška lišuma pamata no jauna apžetinat un eeweetot žetumā. To išpildija kara un eekšleetu ministri. Uš ta pašcha lišuma pamata tureja žetumā latwju nazionalistū šluba preeekšneeku Žoni.

Waj pehž wiša ta kašds wehl war šchaubitees par muhšu waras ispratni — waj kašds wehl nemjees apgalwot, ka mehš nedšihwotu brihwā demokratiškā Latwijā?

4. Šhti un neišti walstswihri.

Bet kamdehl wadošchās aprindas, teoretiski nemot, wispaħr baidās no godiga zilweka un laba walstswihra?

Gluschi dabiski: tahdi paħtrauks walsts piħraga dalitšchānu un žels deenas gaišmā wezos grehšus un nolaidibas, kas daudšus nošehdinās uš apšuhdseto šola. Taišni tamdehl waldošchās partijas tik kaišli žihnās šawā starpā par waras šagrahbschānu un paturešchānu. Taišni tamdehl atbildigos walsts amatos eeleek tikai šawus laudis, kas prot „noglabat galus“ tā, ka ne kontrole, ne šabeedriba, ne teesa tos neatrod.

Ja noteizošchās aprindas kašdā walsti kriht, ja nodibinās labata kaħrtiba, un tauta šaprot, ka wiņas neweišimju žehloni ir gaštee waras wihri, tad tos nahšamibā wairs neišwehles, tee nenahš amatos un newarēs riškotees ar tautas mantu pehž šawa prahta. Bet

lihds ar wineem kritis ari wiſi wiau lihdsſchinejee pabalſtitaji, kureem no ſtahwoſka atleza labums. Schee un lihdsigi eemesli wairo paſtahwoſchàs ſlitta's waldbibas ſpehku un dara leelas gruhtibas jauna kurja nobibinaſchanai. Tamdehl beechi atgadas, ka wezà wara padodas tikai brukotam ſpehſkam. To peerahdija nazionalee apwehſumi Italijà, Spanijà, Bulgarijà un zitur, kur waldoſchàs aprindas atkaphàs, ſpeeſtas no jauna wirſeena peekritejeem.

Bats ſpilgtakais maju ſoziaलिſtiſka paſaules uſſkata luſsuma peemehrs ſchimbriſcham ir Italija. Tur pahrorienteſchanàs notifuſi noteitti par labu pilſoniſkam idealam. Wiſi plaſchakee ſtrahdneeku ſlahni ar apdahwinatakeem wadoneem preeſſchgalà atklahti pagreeſuſchi ſoziaलिſmam muguru. Bet ſchahdos iſzilus gadijumos aiſween leela loma peekriht apdahwinateem kreetneem pilſoneem, kas eeguwiſchi eewehrojama zilweka un walſtwihra ſlawu.

Uhrſahrtigi ſwarigi wehſturiski notikumi weeglaki palihds talantu atſchirt no genijs. Bet ne ikreis tas tà ir. Beechi wehſture ilgi puhlas, lai panahktu ſkaidribu. Bet wiſgruhtak talantu no genijs atſchirt weena laikmeta zilwekeem, kad wiau ſpehjas naw no apſtahlkeem iſmantotas. Tad beechi talantu notura par genijs. Tà peemehram, tikai ſwarigee wehſturiskee notikumi pehdejà leelà paſaules karà peerahdija, ka gahſtais keiſars Wilhelms II. bij un ir tikai apdahwinats zilweks, kuram augſta dſimuma preeſſchrozibas dewa eepſehju buht lihds wainigam pee tagadejà Wahzijas gruhtà ſtahwoſka.

Bet dauds leelakas gruhtibas Kreewijai ſagahdaja bij. zars Nikolais II. Wina kluhdas un rakſtura truhtumi nodewa walſti ſoziaलिſtu iſlaupiſchanai un ſagrauſchanai. Sozialisma ideologus, miruſcho Leniau, Trozki un zitus, tumſchà kreewu tauta ſahkumà uſſtatija par genialeem zela rahditajeem uſ gaiſchaku nahlotni. Tikai tad, kad Kreewijà apmira badà, epidemijàs un pilſonu karà 7—8 miljoni zilweku ik gadus, weena tautas daka ſaprata wehſturisko tragediju, bet bija jau par wehlu.

Wahzijas un Kreewijas liktenis mums rahda, ka wehſturisko wihru un ideju pahrwehrteſchana beechi iſſauz leelus ſatrinajumus tautu dſihwè un preeſſch nazijas war beigtees ar katastrofu. Schis konſekwenzes jaewehro wiſwairak maſam ſaimneeziſki wahjam tautam un ſewiſchki tad, ja tàs atrodàs kahdà ſwarigà — geografiſki un ekonomiski iſdewigà poſizijà.

Ba dakai tahdà ſtahwoſki atrodamees mehs, aiſſegdami loti plaſchaj aiſmugurei — Kreewijai — logu uſ Ciropu. Labakàs Baltijas juhras oſtas — Riga, Wentſpils un aiſween no ledus brihwà Leepaja, naw wairs Kreewijas rihtibà. Tamdehl winai jaleeto Somu juhras lihzi ar neiſdewigo Peterpils oſtu, waj jameklè zita iſeja.

Tas muhs war noſtahdit gruhtà ſtahwoſki. Kamehr Kreewija ſcho problemu neatrinàs apmeerinoſchà kahrtà, tikmehr pahr Latwiju karakees Damoſka ſchlehs un mums aiſween jabuht gataweem to atſiſt. Tam noluhkam nepeezeſchami l a b i , d i p l o m a t i , a p -

dahwinati walstswihri, labi nostahdita armija un leeli naudas lihdsēki.

Bet, kā leekās, mums daudš kā truhfē! Seme jau tagad meera laikā augstākā mehŗā apgruhtinata ar nodokļem un plaščakas aifardšibas wajadšibam maš ko war atļizinat. Apdahwinatu diplomatu un walstswihru parahdiščanos mehš gaidam, kā ļauliti usleħzam.

Bija laiks, kad weena tautas daļa usštatiļa par tahdu Karli Ulmani. Toreiš domaja, ka walsts pahrwaldes organifeščanā, meera fleħģščanā, atteezibu nodibinaščanā ar ahrwalstim, muħju walsts de facto un de jure atšihģčanā wišs nopelns peederot weenigi winam.

Šhis dšiki maldigās domas ustura ņabeedribā weena prešes daļa un aprindas, kurām no sinamu zilweku atraščanās pee stuhres, atleģ labums. Tamdeħļ fleħpj no tautas un apstahķu nepahršinadamās inteligenzes dalas patešibu par leetas ihsto stahwofli.

Kā deena un nahts nestahw atkaribā no kaħda peršonigas weleščanās, tā ari tas ir ar Latwijas tapščanu. Wišs, ko latwju tauta panahķufe, ir winas kolektiwās gribas un wešturiško faktoru kopdarbības auglis. Ja wiši tikpat tšħakli un weikli behģtu, leelineeķem usbruħkot, no Rīgas us Leepaju un no tureenes us aħsemem, kā to darija Ulmana waldiba, tad gan waretu pazeltees ļautajums, waj Latwijai buħt waj ne. Bet tani laikā, kad kungi ņargaja ļawu ahdu, us Wentas krašteem, weštures logikas pabalstita un tautas kolektiwās gribas apgarota, ļaujina latwju deħlu aptureja leelineeku usmahģščanos. Tautas wešelais latwišķais praħts aktiwi neišteizās wis us behģulojošģħās waldības ļuga „Saratowa“, kas sem angļu kreijeru apjardšibas liħģojās Leepajas uhdenos. Latwji ļawu muħšģģīgās dšihwības gribu weštija žiwilišetām tautam leelā pašaules karā, žihnās pret leelineeķem, Vermontu u. t. t.

Ras zehļa Latwijū?

Latwju deħlu dšelšs duħre, semneeka stiprā mugura, us ķuras guleja nešķaitamas klausģħas un nodokli, latwju seltenites un mahmulinas tiziba un inteligenzes labakās dalas karstākā weleščanās ar weštures labweħģigu palihģšibu radija to, ko tagad apšihmeķam ar muħju aušģ mihķu un dweħselei tik tuwu wahrdu — Latwijā.

Cedomatees, ka Ulmana waldības deħļ aħrsemes ņneedģa mums palihģšibu, ir wairā kā weenteeģģi. Ja mums nebuħtu mešģu, linu un laulķaimneeģģības produktu, ja latwju tauta pašaulei nepahrprotami nerahģditu gribu un eelģģeju ņpeħķu wešt patstahwģgu walstģķu un naģionālu dšihwi, ja tas nestahwetu dašģu warenafo leelwalstju interešes, muħš neweens grūhtā briħdi neatbalstītu. Neweens mums nepalihģdsetu taišni aif teem pašģeem eemesleem, aif kaħdeem Ķiropa atķahwa komunisteem netrauzeti aplaut grusģaus un Ķrusģju padarit par ļawu bada paradises prowinģi, — un lihģš ņģim nepalihģģ kreewu tautai tik wālā no leelineeķem!

Redģsams, wisleelāfo lomū pee Latwijas nodibinaščanās ņpeħģejuģģi wešturiški faktori. To daļa inteligenzes palaiduģi pilnģģi iģ aģim, noweħrteedama wiģu epiģodiģķi un peršonķultiģķi.

5. Ulmana sistemas galwenās pašihmes ahrejā politikā.

Repamatots ir ušķats, ka Ulmanim nebūhtu nekahdu nopelnu walsts dšihwē. U. strahdaja, zif to atkahwa wina energija, prahts un apšina. Tomehr mehs, latwji, gaidijam daudz, daudz wairak. To pašču prasija no wina isposittā un kara wehtrās šagrautā Latwija. Bet mehs dabujam kaut ko zitu.

Ramdehl atdewam beš eeguwwumeem leišcheem Polangu ar ostu un peejuhras apgabaleem? Ramdehl igauri panehma muhsu Walku ar pagasteem, Ronu šalu un Dauru kolonijas leelako daļu? — Tas tamdehl, ka nemahzepam pašči istift ar šaweem špehteem: — waldošchās partijas zihnā ar oposiziju, kā ari ziteem noluhsteem melleja pabalstu pee kaimineem, kuri par to jānehma atlihdšibu i naudā, i graudā. Ulmana laikā muhs pabalstošchās leelwalstis, preteji muhsu toreisejo atteezigo peršonu apgalwojumeem, šanem atlihdšibu: Franzijs — 320.000.000 — Latw. rubtu (11,8 milj. fr.), Anglija — 2.438.000.000 Latw. rubl. (2.120.000 angļu mahrz.) un Amerika — 1.456.000.000 — Latw. rubl. (6.300.000 dol.). Naw ja aifmirst, ka mehs, latwji, toreis bijām eerotšči leelwalstu rokās. Beš tam muhsu parahds Leetuwai istaišija 75.000.000 Latw. rubl. (3.000.000 — litu) un Igaunijai — 20.000.000 Latw. rubtu (30.000.000 — marķu). Zif Ulmana waldiba bij laba un isweiziga parahdu taišitaja, leezina tas apstahllis, ka muhsu masā walština palikuse parahdā ahrwalstim, eeskaitot pehdejo Anglijas pašibu 2.100.000 — mahrzinu, pawišam apm. 5 miljardus Latw. rubtu.

Muhsu ahrejā politika pagahjušchos šeptinos gados bijuse tik pat weegla, kā winas taišitaji. Lai jautajam fakteem! Ramdehl mehs ar Kreewiju noslehdšam neisdewigu meera lihgumu, pehz kura no ewakuetām uš tureeni leelā pašauls kara laikā mantam numš bij eespehjams atdabut apmehram tikai desmito daļu? Ramdehl igauri noslehdša ar to pašču walsti daudz labwehligatu lihgumu un panahza ta isdewigu ispidišchanu? Ramdehl peekahwam Leetawu mahššligi atdalit ar ščauru peerobesčas joflu no nahkotnes isejweelu un pušfabrikatu awota — Kreewijas? Waj tas notizis muhsu interešes? Ramdehl neesam eeguwwušči muhs gruhtā brihdi atbalstošču leelwalsti, neatkarigi no Franzijs - Polijas kombinacijam? Ramdehl wehl lihds šchim naw noslehgta Baltijas walstju šaweeniba, resp. brunotas neiralitates lihgums starp Somiju, Igauniju, Latwiju un Leetawu, kas katrai dalibneezei šneegtu realas garantijas pee aistahwešchanās pret proletari — imperialistiskā kaimina agrešweem nodomeem un pašargatu no eewillšchanas leelwalstju brunotās šaduršmēs? Ramdehl mehs neismantojām Wahzijas šahwofli un neištaulejam atlihdšibu par numš nodariteem kara šaudejumeem un Bermonta dehtu? Atšauzotees uš 1918. g. 7. un 29. dezembra lihgu meem, wahzi prasija wiau pildišchanu resp. Latwijas pilšonibu un latwju femi, bet, nekā nepanahkušči, eesahka ašinaino Bermonto

dehtu. Waj tas pa daļai naw toreisejās politikas waditaju nopelns? Tā ka Ulmana aprindas noklusē lihgumu ar Wahziju, tad peewedifim šāje wina tekstu wahrdū pa wahrdam*):

„1. Latwijas pagaidu waldiba pašaidro, ka wina ir ar meeru, wiseem ahrwalstju kara špehka peederigeem. kuri wismaš tšhetras nedekas darbojuschees brihwprahtigo zihnai ar leelineekeem šarihkotās formazijās, lai no wineem atswabinatu Latwijas walsts teritoriju, uš wianu peeprafijumu dot pilnas Latwijas walsts pilsonu teesibas.

2. Latwijas walsts wahzu tautibas peederigeem ir teesiba, eestahtees walsts wahzu brihwprahtigo formazijās. No otras pušes naw eemešlu, neišleetot pa kara wešchanas laifu walsts wahzu ofšeerus un apatšhofšeerus kā instruktorus semes šargu wahzbaltu kompaniju šaweenibā.

3. Septitā dezembra lihgumā Baltijas wahzeescheem dotā teesiba, dibinat septinas nazionalas kompanijas un diwas baterijas semes šargu šaweenibā, teef no pagaidu waldibas it ihpašči garanteta, ari ja šchā lihguma 2. paragrafs nowestu pee pahrejšochas wahzbaltu šaweenibu likwidazijas. Ja semes šargu latweeschu kompaniju škaitš tiks paleelinats, tad šamehrigi teef paleelinats ari wimu wahzu kompaniju škaitš.

4. Pirmā paragrafa ispildišchanai wjadšigās listes par brihwprahtigo eestahtšchanos un ištahšchanos japeesuhtha pagaidu waldibai wismaš weeneiš nedekā. Uš šcho listu pamata lihguma šlehšjeji konstatē, kuri wahzu walsts pilsoni pehz pirmā paragrafa eeguwwšchi walsts pilsonu teesibas.

Paraktijuchi: Augusts Winnig, wahzu šuhtnis Rigā. K. Ulmanis, ministru presidents. Fr. Baegle, J. Sahlits“.

Šahds, pateesiba, ir lihgums, ko Ulmana waldiba noslehšja ar wahzeem un šas mums šagahdaja tiš daudš gruhtu pahrebaudijumu un leelas neweišmes.

Uš wišam neweišmem ir un war buht, kā leekas, weena atbilde: šche wainiga šlikta sistema, pateizotees kurai par Latwijas konsuleem eespehjams tapt zilwekeem, šas tirgojās ar Latwijas pašem un peedalās šofaina weikalos, kā ari paštrahda zitas nelikumibas. Wainigi ari nespehjigi walsts wihri un politiki, šas neprata ismantot wehšturisko momentu un apstahklus.

Ulmana ahrleetu kombinators mums nekā prahtigaka nespehja dot. Wini dabuja titulus, ordeus un zitas goda šihmes no ahrwalstim, bet Latwija mašjaja, mašja un mašjas par liktenigām šluhdam. Neštakotees uš mušfu tiš mašinās walstinas 103 pahrstahwneezibam un ženschanos nodibinat aišween jaunās, Latwijas ašrejša politika tomehr nespehji waj neprot peeteekošchi aišstahwet walsts intereses.

Redšams, mušfu lihdsšchinejeem politikeem truhka radoschš latwišs prahts, tautas dšihwes un dwehšeles ispratne, plašchš organisaatorišks talants, orientazijas špehja, nedalita nodoschanās walsts interesem un tiziba tautas nahlotnei. Wini pa leelafai daļai wišur wadijās no šawas pusšozialistiskās pahrleezibas, partijas dogmas un

*) „Tautas nodeweja atminas“ II. d.

weifalnezīfās politikas. Ištādami sozialisiteem, muhsu pilfoniskee politiki laipoja tad, kad bij nepeezeesāama noteikta linija un enerģista neatleekama rihziba. Wini wehlejās buht populari un moderni pat tur, kur tahds sčests, politiski nemot, naw weetā, peem. luteriskā wairakuma religijas jautajumā. Tā mehs nokluwam tur, kur tagad atrodamees.

Bet ari mehs wiši ziti neesam bes wainas. Muhsu kolektiwais noseegums pret walsti ir tas, ka pusapdahwināteem politikeem un diplomateem til ilgi atlahwam jaukt muhsu ahrejo un eesčhejo politiku, kuras pamatos gul dšikšch tragisims. Wadosčas personas beeschi to reds un šajuht, bet ais weeglprahhibas, newihšchibas waj ziteem eemesleem wišam pamet ar roku un wada muhs eesahftā wirseenā.

Scho prinzipu ustura sčehftā walsts, pašchwaldibas, fabeedribas un priwatā dšihwē. Tā ar bij. ahrleetu ministri Meierowizu notika nelaimes gadijeens ais teem pašcheem eemesleem. Gadu pirms šawas tragiskās nahwes ministrs brauza automobili pa to pašču weetū, kur wehlaš notika sčahufmigā katastrofa. Pareisi nowehrteedams toreis nelaimigā usdambejuma warbuhtejas šekas atteezibā us šchi zela leetotajeem, M. teiza us šawu pawadoni: „Ja šahdreis brauzot te šahds no augstuma kriht, tad tas buhs us weetās beigts“...

Štaidri nojaušdams breesmas preešch pašča nu ziteem, ministrs gada laikā tomehr nepakustināja pirkšta to nowehrščanai, kaut gan pašam šchis zelsch beeschi bij jāleeto, lai šatiktos ar šawu pirmo šewu un behrneem. Šchis gadijeens šihmigi raksturo nelaiķi kā, zilweku un politiki. Pehz ta, pa daļai, ari wehrtejama wiša wina ahrleetu politika pagahjušchos septinos gados. Šchis fakts wehl dauds šihmigaki raksturo muhsu eesčhejo politiku. Mehs esam wairak sčehjigi šagahdat walstij katastrofu, nekā nowehrst Latwijas nogahšchanos besdibenā.

6. Ulmana sistemas galwenās pašihmes eesčhejā politikā.

Dodot, kā mehds isšeiktees, Deewam un šeisaram, kas wiņeem peenahkās, mums wezās sistemas aisstahweem jauštahda šekoschi jautajeeni:

Waj gan ne Ulmana waldibas laikā eeweefās pee eerednu peenemšchanas krusdehlu un krusmeitu sistema, ko naw eespehjams ari tagad isnihdet. Nreproduktiwš darbs, neatbildiba, peenahkuma apšinas truhkums, leela eerednu armija ir šchis sistemas šekas. — Waj tai laikā nenodibinājās apgahdibas ministrija, kas, starp zitu, eeguwa plašču eewehribu ar newajadšigas walšiwš eškas un bojatu šikšu pirkšchanu us parahda? Tā nolihdšinasčanai neilgi atpakal Latwija bija špeesta nomakšat kreditoram Norwegijai, trihši šimti diwdesmit miljonu rublus. Waj mas šchobrihd eespehjams aprehinat, zif miljonu walštas naudas šchi ministrija ir issehjuši šawā ihšā pastahwešchanas laikā? Waj šcho šawado eestahdi nepahrsināja Ulmana aprindu personas? Waj wiņšch pats, buhdams par ministru prezidentu, nepekrita — ja neteikt wairak — Amerikas wagonu pirkšchanai, no kureem Latwija neweenu neredseja? Waj šchis škan-

balosais weifals neismafjaja walstij apalos ūkaitlos gandrihs 200 miljonu rubku, ko nodoklu weidā eekafeja no newainigeem ūchai ūaudejumā eedūihwotajeem? Waj toreis waldbiba neekihlaja monopola zekā no ūemneekem eeguhtos par apm. 60% no wehrtibas linus kahdai ne wiūai ūolidai angļu bankai un nezeeta uū ūcho operaziju ūahpigus ūaudejumus? Waj wina nepalika ūlaida bankai parahdā gandrihs 1.000.000.000 Latw. rubku, reūp. 775.000 angļu mahrzinas? Waj ūlmana waldbibas laiūā walsts monopolūaimneeziba neatneūa — iūreūūinatās peknas weetā — 913,5 (?) milj. rubkus ūaudejumu? Waj toreis neuūūeedeja daūchadas panamas ar turpinaūchanos lihds muhūu deenam par dauds miljoneem, kuru iūteefajhana daūchreis welkās pahra nedekas? Waj ūchos un lihdsigus ūaudejumus nefeds un nefegs ar nodoklu palihdsibu?

Waj tai laiūā neefahkās Latwijas meūchu iūuhtrupeūchana un waj meūchu iūmantojchana lihds ar ūchihdeem nepeedalijās ari ūlmana w i s t u w a k e e radineeki, kuru weikalus tagad turpina. Waj ne uū ūcho laiūmetu jaatteezina angļu awiūes „Times“ 1924. g. eefūeetās peefihmes: „ . . . nedrihūst aiūmirūt, ka Riga ūawu 4¹/₂% aiūnehmumu jau no 1917. gada atūlahj nenofahrtotu... Ir ūinams, ka pee ūemes atūawinajchanas no wina agrateem ihpaūchneekem pehž rewoluzijas weena no jaunām walstim to darijuūe tahdā kahrtā, kas no konūiūkzijas maū ar ko atūchirās. ūhee fakti atteezās uū kredittjautajumeem, un nemafat nekā teem, kas ūchais ūemēs eeguldijuūchi ūawus kapitalus, ir ūliks prinzijs . . . ”

Ari walsts finanūes ūlmana waldbiba 1921. g. waūarā noweda lihds ūabrukumam, tehredama wiūu laiūu walsts lihdselkus beū teeūiūtās walstis peenemta iūdewumu un eenahkumu budūcheta. Domajams, tatūchu neweens negribēs noleegt, ka taiūni toreis ūahka neapdomigi rihtotees ar walsts lihdselkeem. Kahds laiūrakūts ūneeds ūchahdus atūlahjumus par ūem. departamentu, kurus konūtatejuūi rewiūija:

„Uū agrarās reformas liū. pamata pahreemtās laukūaimneezibas maūchinas notafūetas pahraū dahrgi, kapehž pee wina liūwidazijas (pahrdojchanas) walsts zeetuūi leelus ūaudejumus. Tā ūliwiku muiūchā atūawinatā kulkmaūchina notafūeta par Ls 3333:—, bet pahrdota uū iūmaūu par Ls 2200.—. Neteek ūekots lihguma iūpildijchana. Ir pat tahda maūchina pahrdota neeūojchai ūemgales laukūaimneezibas maūchinu ūabeedribai. No ūehklas fonda iūdotee aiūdewumi ir iūdoti aprili un maijā, bet parahdneeki naw eerakūtiti departamenta grahmatās. Naw eenahkjuūchi paūchwaldibu pahriūati par iūūneegto ūehklas kreditu iūleetoūchana.

1921. g. ministru ūabinets atwehlejis 88.000 ūolandes guldenu leelu kreditu mahūūligu mehūlu eegahdaūchana. Uū wehlaūu nomafūu. Iūdoūchana uūtizeta „Konūumam“ un Laukūaimneeku ekon. ūab-bai. Aiūdewumi laukūaimneekem bija janomafūa lihds 1922. g. 1. ūeptembrim, bet lihds ūchim wehl naw nomafūati.

Daku mahūūligo mehūlu par Ls. 44.460.— patureja Laukūaimneeku ekon. ūab-ba ar nomafūas terminu lihds 1923. g. 31. deūembrim. Ari ūchis aiūdewums lihds ūchim naw atmafūats...

1921. g. no rihžibas kapitāla nopirkti Rīgas ištahdē 2 traktori par 1.123.038 rubl. Minētā summa pehž tam papildināta no budžeta krediteem. Šchee diwi traktori nekur naw eegrahmatoti un wehlaſ noženoti tikai par 640.000 rubl.

Pawišam neapmeerinošā stahwokli ištahdijuschees norehēini par Latgales rajona laukšaimn. b-bu iſfneegto pabalstu iſleetošchanu. No pabalsta sumam maſkata atlihdšiba waldeš lozefkeem un ſaweenibas ſekretaram par waldeš ſehdem (wairaf par 75.000 rubl.), pirktas biķetes teatros un uš dſeeſmu ſwehſtkeem (wairaf tā 6.000. — rubl.), nopirkti ſlimi waiſlas lopi. Neparēiſi iſleetotā pabalstu kopsuma ištaiſa Ls. 17.178,99, t. i. wairaf par 850.000 rubl. Semkopibas miniſtrija neeſot ſpehrufe ſoluš ſcho nebuhšchanu nowehrſchanai. „Ta tad prokuraturai atkal darbs!“ Tā nobeidš awiſe.

Ulmanā waldbiba eeweda tā ſaukto walſts ſozialiſmu — monopoluš un ſemes bagatibu tirdſneezifki-ruhpneezifku iſmantošchanas ſiſtemu, ušnemdamāš daſchreiš pat ekſport-importeera lomū walſtiſkoš apmehroš. Tas praſija leeluš naudaš lihdſektuš. Nepeeredſetuoš augſtumuoš ſaſtruhwetaiš budžetuoš paleelinājo nodoklu naſtu lihdſ pehdejai eeſpehjamibai. Wehlaſ waldbiba, inerzijas ſpeeſta, beš tā ſaukteem nodoklu inſpektoreem, nodibinājo wehl ſewiſchkuš nodoklu pee d ſ i n e j u amatuš. Tagadejeje gruhtee aptahſki ir ſchāš politiķaš turpinataju rofu darboš.

Bet wiſleelako poſtu atneſa tautai ſcho aprindu praktiſetā brahloſchanāš politiķa ar pilſoniſkāš Latwiķaš grahwejeem — ſozialiſteem, ar kureem, wiſu laiķu kopā ſtrahdajot, wiai ſkalbija latwju pilſoniſkoš ſpehkuš, waldbija un dalija. Ulmaniš, iſbijiš 1905. gada rewoluzionaroš, ſkuwa par Latwiķaš faktiſko waraš neſeju ne tā apdahwinatuš walſtwihroš, bet pateizoteeš laipoſchanai, iſdabaſchanai un ſozialiſtu programāš reſpekteſchanai, — it ihpaſchi ſchāš partiķaš wadonu noſtahdiſchanai pee wehlaſ pihraga. Šchi politiķa iſmaſā walſtij pahraſ dahrgi: Semneeku ſaweenibas ſapraſchanāš augliš ar ſozialiſteem — banku politiķaš kompromiſi, arodbeedribu uſkundſeſchanāš darba diktatoru lomā, ſlimo kaſeš un ſozialā apgahde ween latwju tautai neattaiſnojami atnem apmehram 2¹/₂ miljarda rublu iſgaduoš, kaſdaš ſumāš par ſwehſtibu waretu iſdot iſpoſtiito apgabalu un ruhpneezibāš atjaunoſchanai. Bet zik iſmaſā pahrejeje ſozialiſtiſtee ekſperimenti walſtiſkoš apmehroš, kompromiſa zekā iſdabutee likumi, rihkojumi un d ſ i h w e s p a t a h p e n i ſ k a ſ o z i a l i ſ a z i j a, to kaſdreiſ, warbuht, pateiſ wehſture.

Ja ſozialiſti buhtu latwju tautai uſtizigi un padewigi, tad wiſmaš teoretifki waretu ſapraſt ſchahdu apeeſchanoš ar teem. Bet wiai ne buht tahdi naw! Tā 1918. gada beigāš, nowehrtejojot komuniſtu ſekmeš ušbrukumoš Baltiķaš walſtim, ſozialdemokrati iſſtahjāš no Lautāš Padomeš un, Padomju Kreewiķaš kara ſpehkaš Rīgai tuwojoteeš, wiau lideri — lahtſchplehſcha ordena kawaleeroš beedroš Zelmuš un Rudewiķu — ſozialdemokratu partiķaš uſdewumā rakſtija padewiſbāš adreſi ušbrukoſchā eenaidneeka waraš organeem. Šchai

Sozialista deenīščka maīse.

padewības īsteīšmē, starp zītu, stahweja fēkoščas fīhņīgas frahšes:
„Radās wajadšība pahrejas laīkmetā radīt pagaidu demokratiščkas waras šurogatu. Tahds demokratiščkās waras šurogats bij (!!!) Latwījas Tautas Padome...“ „Mehs ne tīkai nešabotejam padomju waru, mehs wīseem špehkeem nahkam tai palihgā...“

Tà tad, sozialiſti eet palihgâ eenaid-
neefam — Padomju Kreewijai — uſwaret
Latwiju. Tas ir loti ſihmigi un to mehs nefad nedrihkſtam
peemirſt! Bet ari pehz leelineeku iſdſihſchanas un zitu awanturu
likwidefchanas, 1919. gada 19. juliſâ ſozialdemokratu wadoni Fr.
Menders un A. Rudewizs naw mâinijufchi ſawu pahrlēezibu, kâ par
to iſſafâs ſarunâ ar „Riſchſtoje Slowo“ lihdsſtrahdneeku Em. B.:
„Nefad mehs neefam biju ſchi dogmatiki
jautajumâ par Latwijas neatkaribu.
Prasibu pehz neatkarigas Latwijas uſ-
ſpeeduſi ſtarptautiſkâ politiſkâ ſitu-
azija un tas ſtahwoſlis, kahdâ tagad at-
rodâs Kreewija. Protams, war raſtees
jauna ſituazija, kura groſis muhſuwee-
dofli jautajumâ par neatkaramibu un
mehs agiteſim par tahdeem waj zitateem
ſakareem ar Kreewiju. Es neiſſlehdſu
eeſpehjamibu tahdâ gadijumâ aſpreeſt
jautajumu par federaziju...“ Schkeet, pee-
teefoſchi ſkaidri — iſſauzâs „L. W.“ 1923. g. 51. numurâ, pee tam
waretu peefihmet, ka neſkatotees uſ ſchahdu atklahtu walſts nodewibas
gatawibu neweens ſozialiſteem neerahda wiau iſto weetu — zeetumâ.
Uri ſcho atklahto wahrdu mehs, latwju patrioti, nefad nedrihkſtam
aiſmirſt!

Ras apweenoja ſchos politiſkos wirſeenus Latwijas ſap-
ratſchu lomâ?

Wiſleelafais nopelns labu atteezibu noſtiprinaſchanâ un uſtu-
reſchanâ ſtarp wezâs Semneeku ſaweenibas lungeem un ſozialiſteem
peefrita un peefriht aiſween kopejâm weikalneezifkâm intereſem —
profita m. Gatawrotēes uſ otrâm Saeimas wehlefchanam,
netihſchâm daſchreiſ paſpruhk leeks wahrds kâ no weenas, tà no
otras puſes, ſas labi rakſturo abus draugus. Tâ kahds laikrakſts
(„L. S.“) rakſta: „Schis jautajums nu ir kluwis par ulmaneeſchu
un ſozialiſtu ſtrihdus ahbolu, jo ne weeni, ne otri negrib atſihtees
par ſchis deenas miljonareem... Sozialiſti ſaka: „mehs
ſinam ari tos zekus, kâ wini (ulmaneeſchi — ref.) par tahdeem tifufchi
— un proti ar waldbibas protekzijam, ſawa politiſkâ ſtahwoſka iſman-
toſchanu, walſts pabalſteem, neiſſlehdſot pat korupziju“, waj atkal:
„Iſmantojot ſawu eepaidu un labâs „paſihſchanâs“ jau no Latwijas
paſtahweſchanas, eeguhſtot tahdâ kahtrâ lehtos walſts kreditus, walſts
paſuhtijumus u. t. t.“ — Bet ulmaneeſchi nepaleek ſozialiſteem
parahdâ; tee ſaka par pehdejeem: „neweena partija naw til labi
pratuſi iſmantot ſawu politiſko ſtahwoſli, kâ ta, kuras lidērs winſch
(Rudewizs — ref.) ſkaitâs un neweenâ partijâ naw tifdauds wakarejo
plikadihdu un ſchis deenas miljonaru, kâ winam til tuwu ſtahwoſchâ.
Ras gan zits, ka „weentahſchi“ inteligenti un plikadihdas bij tee
„milkom“, tee „genialee dſejneeki“, dakteri, muhrneeki un ziti, kureem
tagad peeder muſſchu zentri, nami Rigâ un banku direktoru ſchepes?“

„Ka abas šchis klīkes ir draudsiģi ņaimneekojušas un ihšā laikā eedšihwojušas us latwju ņemneeku rehķina, to tauta ņina: lai atzēramees tīkai paščā pehdejā laikā leelo „schepti“, t. ņ. akz. ņab. „Ķini“ ar winas direktoreem — ulmaneeti Šchehru un ņozialisteem — Bungu, Fridbergu un Buščewizu“, tā nobeidš minetā awiše. Saprotams, ne ulmaneešchi, ne ņozialisti to newar noleegt: to ņina teeščām ari tauta! Politika winas padarijuše par miljonareem no wafardeenas plikadihdam.

Sozialistu wadoni tagad — loti bagati zilweki, starp kureem ir pilšehtu namu, muišču zentru, lauku mahju un wafarnizu ihpaščneeki, banku un fabriku direktori un akzionari, u. t. t. Schee wihi ņkaitās par strahdneeku partijas wadoneem. Redšams, proletareešču interešes un wišču strahdneezibu pee mums aiščstahw un reprezentē ņozialistu miljonari — nam-ņaimneeki, ņabrikanti, banku direktori un akzionari, muiščneeki, peleķee baroni u. ņ. Pee tahda progresa muhs noweduše lihdsščinejā pihraga dališchanas un ļauschu mulkošanas politika Latwijā.

Lai nezeestu plaščee ķungu perņonigee privatweikali, lai ķatras partijas eeinteretās perņonas dabutu ļawu teesu, biģ nepezeeščams radit ņinamu status quo — bahši, us to waretu atšpeestees kopdarbibā un panahht ņaprašchanos nahkamibā. Par tahdu partijas uščkata interešču un eešpaida jošču ņadališchanu ļawā starpā: portfelki, amati reģoros, walšts bankā, noteiščhana par krediteem, ļuhtau posteni, daščadu partijas mehrku realieščhana walštkos apmehros u. t. t. ir tas zements, kas ļaišta waldošas partijas un noteiģ politikas ķurķu. Wijs grošās tīkai ap to! Ja partijas kandidats nedabu winam apsolito weetu, — uščraukums, ja kreditus neiščņeedš ņinamas partijas diščwihram — ņkandals, ja portfelis paeet garām tam, ķam partija to peešpreeduši, — beigas draudšibai un waldibas kriše ķlaht!

Kā ņaprašchanās ņihķumu neeziga iluščtrazija nodereš, warbuht, gabijeens ar deputatu ņchihdu Maiseli. Kad Maisels biģ jau diwus gadus Saeimā nošehdejis, ņkaidamees par ķreišo ņozialdemokratu ņraķzijas loķekli, iščrahbijas, ķa winščch nemas naw Latwijas pawalstņeeks un Maisela paše no starpreģoru ķomišķas teeķ atšihķta par nederigu. „Ķapeešihme“, rakšta ķahda awiše: „Ka Saeima tīka eewehleta ulmaneešču waldibas laikā: us wineem tad ari kriht ņinama atbildiba par to, ķa ahrwalstņeeks Maisels ir ņpehķis tīķ ilģi ņpreest un bahšot pret pilņoniķķai eeķahrtai peemehroteem liķumeem“. Maisels to mehr paleeķ parlamentā, jo galu galā winščch teeķ usņeemts Latwijas pawalstņeezibā. Redšams, ņchihdu usņem Latwijas pawalstņeezibā, bet latwim pehģ dšimuma, latwju tautas mahģitajam un leelam rakstņeeķam Andreewam Needram to leeds, turot pehdejo nu jau gandrihš 2 gadus zeetumā.

Kas rakšturo Latwijas ņeptiau gadu paštahweščhanas laikmetu un ķahdi politiski ņeedi eepihti ņchāi wainagā?

Bisapdahwinatu walstswihru patwaldiba sem partiju segas, personigu intereschu eejautschanäs walsts dsihwê, walsts pihraga dalischana, partiju aktiwo beedru privatweikalu, kooperatiwu, beedribu u. t. t. usplauschana ar walsts lihdsektu palihdsibu, partiju programu ismehginaschana walstisks apmehros un eespehjani faskanota waldo-scho partiju diktatura par walsti — it schis isweidotäs sistemas galwenäs pasihmes. Walsts nonahk aisween leelakâs un bihstamakâs faimneezikkâs gruhribâs, eedsihwotaji kluhst nabadsigaki, lauku un pilsehtu ihpafchumi apkraujas parahdeem, nodokli, nastas un nemeers plafchâs mafâs aug, bet no wafardeenas plikadihdam par schis deenas miljonareem topofchais sozialistu, demokrat. zentristu un semneekfaweenibas bagatneeku bars wairojas, kâ sehnes pehz filta leetus.

Sai tiltu ahra no tagadejâ purwa un waretu pamasam nostiprinatees katram gadijumam, mums nepezeeschams, pahorientetees, kamehr wehl laiks. Mums jatop par to, ko listens un dabiskee apstahki no latweem grib istaisit sche, us Baltijas juhras krasta. Bet par tahdeem nelauj kluht, starp ziteem daudseem schlehrschleem, sekoschas negatiwas parahdibas walsti.

Naw noslehpums, ka par ministreem un ziteem augstu amatu representanteem nahk personas bes wajadsigeem peedsihwojumeem, positivas walstiskas gribas, leetpratibas un nepezeeschama objektiwuma. Walsts pahrwaldê mehs wehl aisween praktisejam kreewislo papiru rakstischanas, luhgumrakstu eesneegschanas, atbilschu isneegschanas, komisiju fastahdischanas un tã tad leetu nowilzinaschanas panehmeenus. Walsts eespeeschas privatäs atteezibâs, apkraujas newajadsigâm formalitatem, leekâm eestahdem un eeredneem, kas kã smaga nastã gulltäs us nodoklu mafataju plezeem. Utmetot leelo birokratismu, kreewislo pahrwaldes sistemu un samasinot milsigo, pahri par 40.000 leelo eerednu armiju, mehs eetaupitu ifgadis apmehram 1½ miljarda Latwijas rublu, resp. walsts budscheta jesto daku. Sãpat mums naw pareisi nostahdita, lihdslalam isdomata darbibas plahna un noteiktas sistemas resoros. Muhfu pahrwaldes aparatats — paudaus smags!

Ramdehl mums wajadsigas desmit ministrijas, kad gluschi labi un ehrti waram istikt ar peezãm — feschãm, padarot pahrejäs par scho ministriju departamenteem un nodalam. Ramdehl mums wajadsigi walsts faimneeziski usnehmumi, kas atnes saudejumus un nemakã nodoklus, kad wifas wajadsibas war lehtak un ahtrak apmeerinat priwatusnehmumos. Ramdehl mums peelaut politiskãm partijam isputinat muhsu naudã, ja mehs paschi waram walsti labak pahrwaldit un taisnigak eefahrtot muhsu dsihwi, pareisi noorganisejotees.

7. Pilsonistais un sozialistiskais pasaules ufskats, tā politiskā bāse.

Par noscheļošānu, no tagadejā stahwolka bes lauščanas mehš laukā netiksīm. Tas tamdehl, ka lihdsčinejā sistema septinu gadu laikā ir dewuse sozialisteem eespehju Latwijā kluht par muhsu politiskās situāzijas kungeem. Wīnu rolās ir wara, kas bes zihņas nepadošeēs. Ar šchis waras nesejeem neweena politiskā pilsonu partija nespehs kopā darboteēs, ja wīna newehlešeēs walsti pahrewehrst par tihri sozialistisku republiku. Šcho neaugligo mehginajumu istaišija zauri Itālija un faščistu laikraksts „Cremona Nuova“, starp zitu, raksta: „Ar sozialismu un sindikalismu naw eespehjams farunateēs. Kas sihmejās uš zitam partijam, tad wīnu atteezibas pret faščismu grosišeēs, sakarā ar stahwolki, kahdu wīnas pašchas eenems. Newar buht nekahda runa par šapraščanos waj šadarbibu, kura masinatu faščismu (pilsonību — aut.). Faščistu partijai, lai tā dšihwotu un ušturetoss, jabuht stingri nesameerinamai“.

Peē tahdas taktikas japeaturas turpmā pilsoņeem, ja wīni negrib pasudinat Latwijū. To mums škaidri peerahda Itālijas, Spanijas un Bulgārijas peemehrs un ari peedšihwojumi pašchu mahjās: 1918. g. wīsa sozialistu partija bij tīkai wīnu lideri. Tagad ta peeauguse par politisku spēhku un dašču pilšehtu pašchwaldibās, peem. Jelgawā, Walmeerā, Talsos u. z. eeguwuši wairatumu. Pilsonu mihsitščauliba un taktiskās kluhdas palihdšeja sozialisteem eedabut Saemā pahri par $\frac{1}{3}$ d. deputatu. Tā tad, pilsonu lihdsčinejā politika (ulmanisms) wīnus par tahdeem padarijis pagahjušchos šeptinos gados. Lai to šaprastu, apškatīsim tuwat šcho nelaimigo politiku un wīnas šēlas.

Šchi sistema ismanto zihņas rezultatus starp diweem dominejošcheem eedšihwotaju pasaules ufskateem: kultureli-radōšcho resp. pilsonisko un dšihwi ahrdōšcho jeb sozialistisko! Pilsoniskā un sozialistiskā pasaules ufskatu zihņas šwahrstibas noteiz muhsu politikas kurfu. Waldoščās partijas baidās no nazionalisma un bāsejās wairā uš sozialismu, peenemdamas, ka tam muhsu tautā leelala peekriščana. Uš pilsoniskā ideala puši wīnas druzjin noswerās tīkai tad, kad nazionalee elementi top aktiwaki.

Lai buhtu eespehjams wilkt nepeezeeščamas politikas konsekwenzes, mums jatop eepreekšč škaidribā par to, kahda walstiskā un šabeedriška wehrtiba ir šcheem wirseeneem?

Katrs pasaules ufskats isteiz indiwida dšihwes pamatprinzipus atteezibā uš garigām un materialām wehrtibām. Šche išpauschās zilweka ideals un wīna šašneegščanas weidi.

Pilsoni šchāi sīnā praša šabeedriški eespehjamāko gara un meejas darbības išpaudi weenlihdsīgi katram zilwekam, lai likumu, teešas, administrāzijas preekščā un pilsonu šawstarpejā fatīskmē wīši bāuditu weenadas teešības un nestu weenadus peenahkumus. Šchi weenlihdsības ideja tuwat apšihmeta tā šaulto pilsonisko (dših-

wolka neaiskaramiba, firdsapinas, wahrda, prefes, beedroschanas, pahrweetoschanas u. t. t.) brihwibu formulejumâ un pilsoniskâ politiskâ idealâ.

Pilsoni atsiht metafisisko Pirmzehloni, zenſchâs pehz zilwezigi eeipehjas indiwiuelas brihwibas un pilnibas. Zaur gimenes dsihwi, ſabeedriſku solidaritati un teeſiſku eelahrte wini nodroschina walſts un nazijas ekſiſtenzi un kulturzilweka dsihwes attihſtibas eeſpehju, atbalstotees uſ ſawu perſonigo etisko idealu, ſabeedriſteem tikumeem un walſts likumeem.

Utteezibâ uſ materialâm wehrtibam, pilsoni ſtahw par priwatu iniziatiwu (eeroſmi) un brihwu ſazenſibu, lai dsihwe un zilweka ſpehjas waretu neaprobeshoti attihſtitees wiſâs noſarês un iſpaustees wiſos wirſeenos. Tikai darba auglu nodroschinajchanâ daritajam un atalgojumâ pehz ſpehjam un raſchibas pilsonis eerauga katras kulturâs pamatnoteikumumu, kamdehſ ikweenu ihpaſchumu, reſp. priwatihpaſchumu wiſos wina weidos uſſkata par ſwehtumu un brihwu riſzibu ar to, par kahtigas dsihwes pamatu. Gariga neatkaramiba un ekonomiskâ brihwiba, nodroschinata ar likumu, ir pilſona dsihwes ideals.

Pilsoniskais paſaules uſſkats dibinâs uſ gadu tuhſtoſcheem ilgâ zilweku kopdsihwê iſmehginatâm tradizijam un kulturzilweka atſinam.

Iſtirſajot no praktiſkâ weedokla ſozialiſtiſko paſaules uſſkatu, japeegreesch wehriba tikai wina tihraikai, ſpilgtakai iſpaudei, kaſda iſweſta dsihwê Kreewijâ un kaſdu rekomandê muhſu ſozialiſti. Pahrejeem ſozialiſma wirſeeneem pehz buhtibas preekſch pilſoneem naw noſihmes.

Sozialdemokrati pagreesch kulturzilweka atſinai muguru. Lihdsſchinejâ mahſſla, literatura, ſiniba, pilsoniſkâs walſts eelahrtaſ un dsihwes weidi — ar weenu wahrdu wiſs, ko ſaprotam ſem lihdsſchinejâs ziwiliſazijas un kulturâs, teel iſſludinats par nederigu, kaſ kâ kaitiga bagaſcha, noſweeſchams waj iſnihzinams. Katra muhſu ſozialiſta pirmâis bauſlis ir wiſu lihdsſchinejo beſ ſchehlaſtibas noahrdit, kâ ari nomaitat pehz wajadſibas wiſus tos lihdszilwekus, kuri p r e t o j â s ſchim meſchonigas iſnihzinajchanas trafumam.

Zilweki ſadaliti diwâs ſchêirâs: ſozialiſtos un pilſonas, reſp. burſchujos. Preekſch ſozialiſteem paſtahw weenlihdsſiba, brahliba, perſonas neaiskaramiba, firdsapinas, wahrda, prefes, pulzeſchanâs, pahrweetoschanâs u. t. t. brihwiba ſozialiſtiſkâs dogmas, programâs un wadonu perſonigo eeſkatu robeschâs. Wiſi pahrejee — neſozialiſti atrodâs beſteeſiſkâ ſtahwoſki, ar kuru mantu, darba ſpehjam un dsihwibu ſozialiſts, reſp. ſozialiſtiſkâs walſts eelahrta war darit, kaſ ween wina patihſ. Ja kaſdam ſozialiſtu waras wihrâm iſleekas, ka ſinamâis pilsonis winam perſonigi jeb eelahrtaſ kaitigs, winſch to pehz ſawa eeſkata, ko peerahda ſozialiſtiſkâs walſts praktika Kreewijâ, leel nomaitat waj eemeſt zeetumâ pat beſ tribunala ſinas. Kreewijas ſozialiſti pilſonus iſſuhta uſ zara Jahna Breesmigâ iſoleſchanas weetam: Soloweſkâs kloſteri Seemeku Ledus juhrâ, Berjoſowas no-metni Seemeku Sibiriâs Ledus juhrâs peeſtraſtes purwos un zitur,

fur tee nomirft badâ, flimibâs un nofalst pee 60° semas tempera-
turas pehz R. Upmehram tahda ir un war buht brahliba sozia-
listifkas walsts eefahrtâ!

Bada dseguse — sozialifts.

Burschujs resp. pilsonifkâis wehrqs strahda preefch sawa lunga
walsts, resp. waldofchâs fchêiras — sozialifteem, furi tam issneeds
finamu ufturas raziju un apeghrba normu un ruhpejâs par sawu
wehrgu garigu attihstibu un ispreezu pehz sozialistifkâ
kolektiwâ eefkâta. Sozialistifkas walsts eedfihwotajs at-
teezibâ pret waldofcho fchêiru — sozialifteem — atrodâs tahdâ paschâ
besteefifkâ, meefigas un garigas aifgahdneeziabas stahwofli, ka agrakee
latweefchu dšimtskâudis pret baroneem. Behdejee tomehr atlahwa
laudim luhgt Deewu, strahdat sawu darbu unismantot neezigu priwatih-
pafchumu galda, flapja, firgela'waj gotinas weidâ, ko sozialiffti galigi noleedsf.

Sozialisti neatsihst nekahdu priwatihpafchumu un zilwefa teefibas uf sawa darba augteem. Wiſi raſchoſchanas lihdselki, iſejweelas, fabrikati, ſeme, uhdeni u. t. t. peeder ſozialiftiſtai walſtij, tapat perſonas drehbes, mehbeles u. t. t. Ari zilwefa meefas un gara ſpehjas ir neapſtrihdams ſozialiftiſkās eefahrtras ihpafchums un atrodās winaſ neaprobeſhotā rihzibā. Ar weenu wahrdu: wiſs peeder kolektiwam (kopai), kurſch wiſeem weenadi atlihdsina par publem, neſkatotees uſ to, waj zilweks eeleeſ darbā wiſu ſpehku un prahtu, waj uſmanigi lahpa ſlinkumu. Lahda ir ſaimneeziſkā brihwiba tihri ſozialiftiſkā walſti.

Tā tad, wiſs ſozialiftiſkās eefahrtras wehrgu ſtarpā teef w e e n l i h d ſ i g i ſadalits, neraugotees uſ to, ka paſaulē naw d i w u l i h d ſ i g u z i l w e k u. Sozialists ſneeds wiſeem weenadu gara un meefas baribu, atpuhtu un iſpreezu, ſagahdadams zaur to zilwezei ihſtas Protruſta ziſas, kurās iſlihdsinās neweenadibas, lai pehz tam tos, kaſ palikufchi dſihwi, tā automatus leetotu wiſur un wiſam wajadſibam.

Sozialiſteem naw ne Deewa, ne augſtaku etiſku atſiau. Wiſs— weela un ſpehks! Sozialiftiſkā programa un eefahrta noteiz itweena zilwefa attihſtibas weidu, zelu un mehrki un katram eedod rokā gatawu dſihwes idealu, tā ka atfriht indiuiduela mekleſchana un ſajenziba garigās un materialās dſihwes noſarēs.

Sugas turpinafchanai naw wajadſiga dſimta, bet titai gadijeens, lai wihreetis un ſeweete eeguhtu nepeezeeſchamo erotiſko ſawitkojnmu. Dſemdetajam un behrneem walſts uſzels ſpezialās eefahdes un gahdās par wiau tahtako likteni pehz ſaweem eefkateem. Rā redſams, ſozialisms ſagatawos zilwekam glufchi tapat, kā mehſ ſaweem miſheem lopineem, kuhti, baribu un waiſlas apſtahtus, — apgahdās darba rihkus un eerahdis darbu!

8. „Sozialiftiſkā ſiniba.“

Neiſglihtotu kauſchu preeſchā ſozialifti beeſchi mehds apgalwot, itkā wiau mahzibam eſot ſiniſks pamats. Pilſonau paſaules uſſkats, turpretim, wairak baſejotees uſ tuhſtoſchgadū tradizijām, kahdās nodibinajuſchās newajadſigā nemitigā ekſiſtenzes zihnā. Ihſi ſakot, ſozialisms neatsihst pilſoniſkā uſſkata un eefahrtā wina kulturelo ſaturu un tradizionalās formas, kahdās ſchimbrihſcham attihſtas zilwezes kopdſihwe un teef raditas garigas un materialas wehrtibas.

Sozialifti ſtati wiſeem paſludina, ka, pamatojotees uſ ſinatni, ſozialisms eſot Meſija, kaſ muhs atpeſtis no tagadejā gruhā ſtahwoſka, kahds radees no nepareiſa walſts un ſabeedribas eefahrtojuma.

Buhdami paſchi lihdsſchinejā progrefa auglis, ſozialifti griib zelt jaunu paſauli no wezās paſaules materiala un ſpezialifteem, kurus jau eepreeſch — a priori — atſihst par pilnigi nederigeem. Jaunu paſauli newar uſzelt, ja zilweku wiſpahr reſp. ari ſozialiftu uſſkata par ſawas apfahrtnes produktū un wiſu tagadejo par negaziju. Bet tā ka nekad naw dſirdets, it kā kaut kur uſ muhſu planetes

raduſchees pahrdabiſki apſtahli un jauni—ſchahdas pahrdabiſtas eekahrtaſ nodibinaſchanai un uſtureſchanai nepezezeſchami pahrzilweſi, tad ſozialifms ſemes wirſu ir tik pat eeſpehjamis, ka Minhaufena „lahpſchana pa wirwi debefis.“ Redſams, ſozialiftoſ darbojas ne prahts un ſiniba, bet fantaſija un ſpahrnota griba.

Birmais, ko ſozialiftoſ ſtahſta neiſglichtotam zilweſkam reſp. tautai, ir apgalwojums, ka no tagadejas ſinibas weedokka Deews—burſchuju iſgudrojums, ka Deewa nemaſ naw, jo paſaule pati no ſewis zehluſees.!

Ra ſozialiftoſ to ſina?

Diwi no muhſu uſtweres lihdsſekleem: laifk un telpa — zilweſka prahtam loti aprobeſchota mehra peeejami un no paſcha raduſchanas fakta mehſ ſtahwam par dauds tahku. Ja zilweſk neſina, kaſ ihſti preſſſch peezeem lihds deſmit tuhſſtoſchu gadeem notizis, ko gan taſ war teift par laifkmetu, kuru no mums ſchir ſimteem miljonu gadu. No iſrakumeem un ziteem pehtijumeem eeſpehjamis taifit tikai loti aprobeſchotus ſiniſſtus flehdſeemus un iſteift ſinamus prahtojumus par ſcho problemu. Bet wairaf ari neka dauds — ſiniſtki pamatota.

Naw ar to nekaſ wehl teifts, ka ſiniba, ſtarp zitu, wehſta par muhſu ſaules ſiſtemas — ari ſemes iſzelschanoſ zaur debefu beſgaligaſ telpaſ miglaſ plantumu ſakufchanoſ, ſarufchanoſ, ſazeeteſchanoſ par ſwaigſnem reſp. ſaulem un ſaulu ſiſtemam. Mehſ loti maſ ko noteiftu ſinam par wiſtuwako ſemei — mehneſi. Turpretim, par Neptumu, kaſ lido debefſ iſplatijuma 4.170.000.000 werſtis tahku no ſaules un ap 4.026.000.000 werſtu no ſemes, mehſ gandrihſ neka neſinam. Apgalwo, ka ſaules gaiſma uſ winaſ 900 reiſeſ wahjaſa, neka pee mums, ka 165 gadoſ ta reiſ apgreechas ap ſaulu. Un taſ ir wiſk, ko mehſ ſinam par planeti, kaſ 85 reiſaſ leelaka par muhſu ſemi.

Ja wehl nemam wehra to, ka weenaſ wiſtuwakaſ no mums ſwaigſneſ, Sirija, ſtaram, ar ahtrumu apm. 280.000 werſtis ſekunde, lai noſkuhtu uſ ſemes, wajaſdſigi 22 gadi, Polarſwaigſneſ ſtaram 50 gadi, putnu zela tahlako ſwaigſchanoſ ſtareem 10.000 gadi un miglaſ plantumu ſwaigſchanoſ ſtareem ap 100.000 gadu, tad gan noſtahrſtam, ka muhſu prahts preeſſch raduſchanas fakta un apſtahli iſpehtifchanoſ ir padauds aprobeſchotoſ. Waj muhſu ſapraſchanoſ maſ eeſpehjamſ aptwert telpaſ plaſchumu, kura kahdaſ ſwaigſneſ ſtaraſ 100.000 gadoſ aiſſneedſ ſemi un, warbuht, 200.000 un wairaf gadoſ noſkuht uſ kahdu zitu mums neſinamu planeti? Bet ſozialiftoſ ir wiſſiniſ! Wiſſſch ſin, ka Deews naw debefiſ darinaſiſ, kaut gan ne Deewa, ne telpaſ, nedſ laifka jehdſeenaſ neweenam naw aptweramaſ.

Runajot par ſemes raſchanoſ un wezumu wiſpahre, ari geolo-geem un fiſikeem gribot negribot jaatbild ar paſiſtamo: neſinam. Ja ſemes garoſaſ beſſumu peekem uſ 30 kilometreem, tad winaſ weelu nogrupeſchanoſ, pehz ſwara rehkinot 1 metra ſabeefeſchanoſ 3.000 gadoſ, bij nepezezeſchami 100 miljonu gadi. Pehz anglu ſinibu wihra Joly aprehkineem, wiſkaſ upeſ tagadejo ſahlaſ ſaturu juhtram wareja dot tikai 100 miljonu gadoſ, pee kam naw eeſpehjamſ

noteikt, kaš upes ihsti eejahka ņawus uhdenus uņ juhram pluhdinat. Pehtot helija (helium) eepaidu uņ akmenaju ņakopojumeem, Joly ar aņprahtigu optiņku metodu palihdņibu nowehrteja Norwegijas akmenaju wezumu uņ 150—200 miljonu gadeem, bet prof. Lane, uņ radija pehtijumu pamata, noteiža semes wezumu uņ 1,5 miljarda gadeem. Dibinoteles uņ ņaules ņiltuma iņņtarojuma aprehņineem, peenam, ka pehž 15 miljardu gadeem seme ņakems tikai $\frac{2}{3}$ daņas no tagadejās ņaules gaifmas un ņiltuma un muhņu planetes gads lih-
dņinaņees 451 deenai. Tee ir ņkaitli un ņakti, kaņ zilweka ņapraņņanai naw peeejami. Tahdos apņtahņkos apgalwot, ka Deews paņauli naw radijis waj wina pate no ņewis zehluņees, redsams, ir wairak kã pahrdroņņhi!

Upmehram tahdã paņņhã ņtahwolli nonaht ņozialists, eestah-
ņtidams tautai, ka mehņ zehluņees no mehrkaņa. ņņhi uņņkata pamatojumam, ņtarp zitu, peewed Darwina teoriju, ka augņtaņee dņihwneeki attihņtijuņchees no ņemakeem. Bet ari tam naw leelas noņihmes, ņaut gan daņņhi dabas pehtneeki zilweka wehņturikņam attihņtibas ņtadijam teoretikņi formuleja ņchemu: bazils resp. ņchuhniina, ņchuhniinu klumpis, gaņtreja, tahrps, amphiorus, nehgis, ņiws, hai-
ņiws, salamandras ņiws, salamandra, rahpulis, ņnahbainis, ņomineeks, pummehrkaņis, gibonmehrkaņis, mehrkaņis—zilweks un ņņhis at-
tihņtibas ņehdes galwa — zilweks.

Tã noņtahdot ņņho jautajumu, ņuru jau greeku ņinatneeks Empedokls eekuņtinajis ņirnã ņenatnã, mehņ to nebuht neiņņņņiram. Taiņni otradi. ņņhis un lihddņigas hipoteses uņņtahdija ņinibai dauds wairak jautajumu, neņã atrikņinaja. Newis tas mums tagad wairs no ņwara, waj ņawus ņentņņhus uņņtatam par mehrkaņeem, ņiwim, tahrpeem jeb bazili, bet gan tas, kã weela war domat — kã radãņ uņ muhņu planetes dņihwiba.

Uņ to bihbeles legenda atbild: „Deews eedweņa Uhdama piņņņkos dņihwu garu un zilweks tapa par dņihwu dwehņeli,“ bet daņņhi ņinibu wihri *): „anorganikņa, beņdņiwibas un dņihwibai ņweņņa weela kaņdã deenã palika peepesņhi par bazili, par dņihwu ņchuhniinu...“ waj „... pirmatnejs bazilis, neņkatotees uņ semes attihņtibas pirmo poņmu augņto (pahri par 10.000 gradeem) temperaturu, ņaut kã buhs paņargajis ņawu dņihwibu un radijis zitus, waj ņņim pirmajam „bazilu ņenzim“ buhs bijuņe tahda ihpaņņhiba, ka tas augņto deg-
ņņhanas temperaturu pahrzeeta beņ ņekam . . .“ waj, „pirmã dņihwiba radãņ no nedņihwas, anorganikņas weelas, ņaņņanã ar attihņtibas likumeem“ u. t. t.

ņņhee ņinibu wihru iņņklaidrojumi, redsams, ir metafizikņas dabas, t. i. apm. tik pat pahrleeziņoņņhi, kã bihbeles legenda. Tee mums dauds neņã ari nedod un katrs pehž paņņha eekkata war domat, ka Deews radijis zilweku, waj tas patņtahwigi un neatņarigi attihņtijis ņawu ņugu, waj wina ņentņņņhi kaņdreis bijuņņhi par haiņiwi, ņenguru. ņaprotams, ir ari wehl ziti ņinikņi iņņklaidrojumi, bet ari tos ņchobrihd

*) Bõlņņe: Liebes Leben in der Natur.

usftata par hipotefi, lihdfigi Ranta-Laplaža faules sistemas iželščanās teorijai, energijas usglabaščanas likuma, etera, weelas, atomiņas weelas usbuhwes un žitām hipotefem. Ne Darwina, ne atoma hipotefes naw empiriķi pahrbaudamas.

Somfons apgalwoja, ka weela faftahw no „kaut ka“ weefuk-weidigām dalinām, kas peepilda pafaules telpu, un diwu tahdu weefuku fawstarpeja fliħpa grubdeena rezultatu iſpehtiščana ween, peħž Zeta domām, aiņnems labako Eiropas matematiku 2—3 paaudſchu dſihwi. Kas ſchis „kaut kas“ ir, un ka žilweks, peħž ſozialistu apgalwojuma, meħaniķi — materiali domā, tas mums naw ſaprotams.

Darwins, Heſli, Spenfers meħginaja wiſu iſftaidrot meħaniķi un materiali, Lange uſrakſtija materializma weħsturi, Maks Stirners pamatoja materialistu filozofisko usftatu. Kadās ſawā laikā neſkaitamas teorijas un wirseeni, ſtarp žitu, ſen aiſmirķstais weħsturiskais materializms, kā ari Karļa Marķa un žitu neiſdewuſchees meħginajumi atraft ſozializmam finiķtu pamatu. Somehr wežā miħkla ne druģzinās netika atriņinata. Neſkatotees uſ dauds apdahwinatu ſozialistu puhlem iſftaidrot ſawas mahžibas ar ſinatnes palihdſibu, meħs aiſween wairaf un wairaf pahrlēezinamees, ka ſozializms ir žilweka fantaſijas un ſpahnotas gribas auglis, reſp. firdeſleata.

Wiſpahr jaſata, ka žilweks juſifees apmeerinats tika tad, kad wiņſch ſawu dſihwi eefahrtos peħž paſcha prahta un garſchas. ſozialistu teorija par priwatihpaſchuma iſniħzinaiščanu, raſchoſšanas lihdſeku ſozializacijū, fabrikatu nazionalizacijū, darba un maiſes weenadu ſadalaiščanu žilweku ſtarpā — ir finiķs absurds. Ja ſozialisti ſawu idealu wehlas eemeefot tika atteezigi un ſameħrigi, tad — weltas puhles: ar to nodarbojās nu jau 2000 gadus kriſtigā tiziba, — ſchobriħd beſ aſins iſleesšanas, zeetumu ſodeem, dſihwes iſwarošanas un tautas maſu demoralizešanas! Beſ tam ſcho uſdewumu leetderigaki un wiſlabaki weiz piſoni peħž realai dſihwei peelaikotām teorijām, faſtanā ar ſawu pafaules usftatu.

Ja ſinibu kaħds wiſadā ſinā wehlas padarit par pamatojumu ſozializmam, tad gan, warbuht, waretu ar atteezigu pareiſibu apgalwot, ka wiņā, ſinibā, ſaħt nodibinatees driħſaf usftats par to, ka pahrlēezinats ſozializms japeſkaita pee garigi nenormaleem žilwekeem. Tā kaħds komuniķs — Maſkawas aħriķs Krilows, iſmekledams Padomiju waldbibas uſdewumā ſawas partijas beedrus, atradis, ka 95% no teem ir garigi nenormali žilweki, kas ſažehlis leelu uſtraukumu ſozialistu ſtarpā. Waj tika gara nenormaliba nebuhs weenigais finiķskais ſozializma pamatojums?

Celaiķtees tuwaķos teoretisko ſozializma iſtirſajumos ir newa-žadſigs darbs: kam Deews naw dewis prahtu, tam to neweens needos un ſchee nepraſchas aiſween ir un buhs ſozialistu baſkotaji. Zapat naw nekahdas praktiķas noſiħmes darit iſſchēribu ſtarp ſozialistumafineeku, leelineeku un komuniķtu. Preeſch pilſona wiņi wiſi peħž buhtibas weenlihdfigi kaiķigi un tamdeħt weenadi, — organiſeti, aktiwi un ſistematiķi — apkarojami. Pateeſibā, ſchee ſozialistu nogrupejumi weens no otra atſchēiras tika žaur ſawu taf-

tiku: masineeks wehlas nehgi—pilsoni zepinat us sozjalistisko pannu lehnam, sistematiski, apdomigi, lai nekur nepeedeg, — lai galu galā winaam isnahktu gahrds sozjalizazijas-nazionalizazijas kumofs. Zeelneekam naw tikdauds pazeetibas: winšch isdur pilsoniskam nehgin eesmu zauri un zepina us karstām, kwehloščām oglem, lai ahtraf eeguhthu sozjalizazijas = nazionalizazijas labumus. Komunistis apehd pilsoni bes mafakās apdomaščhanās dšihwu un tuhliā nodibina šawu „sozjalistisko paradisi“ jemes wiršū, baudidams pilneem malkeem no wifa, kas winaam no šchahdas operazijas nahzis rokās.

9. Sozjalisma konsekwenzes.

Sozjalisti zenschās pretدابيکtas, šlimigas tendenzes un ar ištēnibu nesaščkanojamas teorijas eemeesot muhšu dšihwē, lai gan tas runā pretim normala zilweka prahtam un juhtam. Taišni us šcho preststatu wini grib zelt tā šautto sozjalistisko ehfu, kura, kā redsejām, šola zilwezei, pateesibā, šlittaku ekšistenzi, nekā wehrgu un pagahjuščā gadu šimtena dšimts buhščhanas laimets.

Sozjalisms, pehž šawas dšifakās buhtibas ir **noteiktas wehrdšibas un ismantosčananas sistema**, kuras pilnigā rihzibā stahwēs indiwida gara un meešas špehti, kā maščhina waj darba lops kolektiwa wajadsibu apmeerinaščhanai. Sozjalistiskā walsti tos ismantos pehž eeskata, jo neweenam nebuhs teesibas no darba atrautes waj nedarit to, ko winaam usdod.

Šchā eefahrtā dšihwe kluhs weenmuliga un weenpušiga: tās mehrkus un lihdselus atradis ne indiwida gara špehjas un peršonigās teesmes, bet sozjalistiskais kolektiws. Pehdejis attihštibas tahtaf wiršičhanai atkautā un eepreešč paredsētā kahrtā isbihdis no šawa widus wisapdahwinatakos, pahrleezinatos beedrus. Wini šingri iswedis kolektiwa gribu, šaweenodami to ar šawu wislabako pahrleezibu.

Wišpušiba, patstahwiba, dwehšles dšiau dšikums un plaščhums, fantasija, domu ašums un konsekwenze buhs newajadsigi, pat kaitigi, jo kolektiws wišu jau eepreešč paredsējis, mehrki nospraudis, linijas nowilzis, idealu atradis. Katram atleek rikotees automatiski, pehž šchablona. Wehl wairaf! Wišas tās šinibas, kas attihsta šakarigus domaščhanas panehmeenus un diščiplinē garu, buhs galigi janoleeds, lai zilweki nesapraštu sozjalisma abjurdu un nenahktu pee šlehdseena, ka teek nekāunigi krahpti un nesaudsigi ismantoti.

Pahr šinibu stahwēs nemitiga walsts kontrole ais bailem, ka negaidits un neparedsets jaunatradums, peem. breešmigas gafes, elektriski karstuma resp. nahwes štari un žiti isgudrojumi nedod preteju ušskatu zilwekeem eespehju isnihzinat sozjalistisko kolektiwu ar wina walsti. Mahšlā, literaturā u. t. t. buhs tikai weens wirseens un šaturs — sozjalistiskais un weena forma — sozjalistiskā. No ištās mahšlas un šinibas tihrā sozjalistiskā walsti newar buhtnerunas. Tur usfeedēs mahšlas

un finibas furogats. Domajams, nahlotnes technikas atradumi buhs sozjalistiskās eefahrtas wiselelakee eenaidneeki, kamdehl sozjalistiskai walstij nahlkees atteiktees no progresa waj isbeigt ekfistenzi. Sozjalisms wed zilwezi atpakał us barbarismu. Sozjalisms ir wiselelaka reakzija, kahdu schobrihd pasaule pasihst.

Pateesiba, wiss grosisees ap zilweka semakam teeksmem — ustura sagahdaschanu un fugas pasargaschanu, jo zilweka tagadejo augstako gara dsihwi sozjalists uskata par burshuja isdomu. Ta tad, it wiss muhsu dsihwē, ja sozjalisteem to isdosees kahdreis eefahrtot pehz sawas teorijas, buhs wislabaka gadijuma wehdera simfonija, bet ihsteniba kustoniska bauda, lopa darbs un swehra ekfistenze. Ta buhs paschisnihzinaschanas pehz iswirtschās sozjalistiskās plutokratijas (bagatneeku waldivas) programmas!

Ar leelaku waj masaku starpibu dsihwe norisinascees gandrihs, ka tagadeja pilsoniskās walsts zeetuma: sinama laika tew jamostās, jaehd, jastrahda, jaatpuhschas. Walsts obligatoriski pras is no katra, lai tas runa, isturas un rihlojas ta, ka sozjalistiskais reschims prasa.

Resumejot isteikto, wehl reis japastrihpo, ka sozjalistiska walsts zentisees, lai wiseem buhtu weenlihdfigs darbs, atlihdsiha, bauda, interees, meesas un gara attihstibas eespehja, teesibas un wiu ismantoschanas isredsēs u. t. t.. Waj tas nenofihmetu, ka garais japataisa ihss, skaiskais — neglihts, dailais — reebigs, tikumiskais — grehzigis, tshaklais — flinkis, stiprais — wahjsh, gudrais — mukkis un genialais japahrwehrsh par widuweju, jo masuweidiga lihdsinaschanas no apakshas us augshu wairakumam, dabiski, naw eespehja: genijs stahw augstak par masu.

Ta tad, wisa pahrakuma wajaschana, gara nabadshibas zildinaschana, wahjuma un neeziguma apfargaschana, reebiguma un brutalitates deewinaschana, flinkuma un bada kultiweschana, peenahkuma fajuhstas un wefela prahta isshkauaschana, zilwezigas patstahwibas, indiwiduela rakstura un perfonas intereshu isnihzinaschana — ir sozjalistiskās eefahrtas ideals. Ja tas peepildās, tad sozjalisti teesham waretu lepotees ar zilwezes atgreeschanu pirmatnejā attihstibas stahwofli — barbarismā. Bet tas buhtu noseegums pret zilwezi — winas kulturu un ziwilifaziju, kas nezeesh nekahdu regresu. Us preeeshu mums jaazina nazijas, lai isbehgtu wispasaules katastrofai.

Kas padara zilweku par sozjalistu?

Domajams, rakstura wahjums, nenormalas teeksmes, wefela prahta un noswehrtibas, daudspuhigas isglihtibas truhkums. Tas zilwekam nem eespehju saprast ekonomiskās atteezibas un west sekmiigu paschusturas zihau. Kaudamees ilgi ar truhkumu un nabadsibu, winasch saude tizibu pats saweem spehkeem un sagaida brihnumu, kas winam atnestu ta saukto laimi. Jo ilgaf turpinās dsihwes neweeksmes, jo

spahrnotaki pee juhtigakeem indiwideem top sapni. Weenus tahds stahwoflis pahrewehrič par Diogeneem, otrus par klaidoneem, treschos par noseedsneekkeem, zeturtos par wirsfemes laimes walsts weenteefigeem peekritejeem.

Parasts zilweks neipehji atšchirt sozialisma isdomu no fatta, sapni no dsihwes ihstenibas, lamdehl laudis, lihdsigi maseem behrneem, nollausijuschees skaisča pasaka, nem to nopeetni. Romanidami, ka tauta utopiju par sozialisčisko paradisi semes wirsčā neusskata par pasaku, bet gatawa šawu dsihwi eekahrtot pehzi sozialisčiskās fantasijas prasibām, rodās usnehmigi zilweki, kas bes kaweschanas ismanto šcho laimes kahro lehttizibu. Lai wehl wairak apmulšinatu prahtus, wini usstahda plaščas eekahrtas teorijas par sozialisma paradisi wisrosčhainakās kraščās. Sozialisms ir lamatas, kurās lausču mulķibas ismantotaji eewilina wisus lehttizigos, aprobeščotos un iswirtuščos.

Sinadami, ka isšalkuščais wisbeesčak domā par maissi, sozalisti wineem apšola isdalit „burschuja“ mantu weenlihdsigi. Dsihwoflis, ormanis, dselszschek, tramwajs, teates, kinemotografs un wišas ispreezas sozalistam — par brihwu! Lai peewilltu plaščakas lausču masas šchai leelā noseegumā, sozalisti atkauj šaweem peekritejeem apšagt un aplaupit tos, kuri netiz šchai pasakai. Brihdī, kur wini gatawojās šagrabht waru šawās rokās, sozalisti eededšina masās noseedšigas šaislibas, neisšlehdšot pat mašweidigas ašins isleesčhanas, ipihdsinaščhanas, iswarošchanas un dedšinaščhanas orgijas, lai wairakums pašaudetu prahtu un pilnigi pahreetu wina pušē. Čā sozalisti pehrt šuwereno waru no peemukšotās tautas!

Redšams, sozalistu dišchwihri rekrutejās no aprindām, kas kraščšanu, šagščšanu, laupiššanu un šlepkawibu neusskata par noseegumu, wajadsibas brihdī šeras pašchi pee šcheem lihdsleekem un atkauj beedreem tos leetot pret nesozalisteem, ka to peerahda Padomju Kreewijas sozalisčiskās walsts prakše. Čā šisčku špehku nostahda pahri prahtam un teesibām. „Gasetā Boranna“ 1925. g. februari šino, ka pehzi ofizialeem dateem Kreewijas sozalisti tā šauktā „pils onufarā“ nošlepkawojuščhi 54.000 wiršneekus, 260.000 šareiwjus, 110.000 polizistus, 13.000 muisčneekus, 350.000 inteligentus, 10.000 pedagogus un 194.000 štrahdneekus. Pehzi ofizialam šinam ari 1925. g. juničā „Ščekas“ arešteto škaitis ween šasneedis 89.000 zilweku! Čā sozalisti riščojas pehzi waras šagrabščhanas šawās rokās.

Pat neisglihtots, bet ar wešelu latweešča prahtu apdašwinats zilweks galu galā šapratis, ka sozialisms un sozalisčiska walsts ir leelu behrnu pašaka par leiputriju, kur wajaga šikai atplehšt muti, lai paehštu, un peeleektees, lai padšertos gahrda peena un palaišitu medus. Čas, protams, ir pahrdabiški un pašaulē nefad paradises nebušs. Čomehr laudis zaurzaurim nemot labpraht tiz pahrdabigām leetām un ilgi nesaprot, ka teek krahpti. Ari isglihtotu šarpā at-

Uffkatus par tautas muškibas ismantošchanas nepeezeeschamibu wini nefaunās ari atklati apleezinat. Tā, Dermanis pehž tam, kad Saeimas wehleschanās sozjalisti bij eeguwošchi tik pat preekščstahwu, kā Satweršmes Sapulžē, šcho pahrelezibu isteiza „Palais de danze“ telpās, dšeedadams plaščakas publikas klatbuhtnē: „Deews, dod tahdeem muškisheem (domati wehletaji!) augt us wišeem zinišheem“. Sozjalisms ir kriminalnošeedšneeku, pšichopatu un deenas sagtu weikals!

10. Mašu un wadoku sozjalisms.

Ja nu sozjalismā naw ne etiškas, estetiškas, ne tihri šinīškas wehrtibas, tad rodās jautajums, kamdehš tas eeguhst tikdaudš peekriteju un apgreesch wišu dšihwi atšchgahrni? Kamdehš kaudis eet sozjalismam pakal?

Mašas peekerās sozjalismam weenigi tamdehš, ka tas galwenām kahrtam šola wišeem maiši bes peenahžiga darba, wehrtibas bes pretwehrtibām, ka sozjalisms teizās nodrošchinam šawu peekriteju ekšistenzi ar lihdszilweku šweedreem. Šchahdu rešchimu sozjalisti apšola ušturet us wišeem laikeem. Ka redšams, sozjalisms šit us weenkahrtšcha zilweka juhtām ar jaukeem šolijumeem un šazel šinamas kaišlibas mašās, kurās teek atrašiti wiši šemi instinkti.

Tauta sozjalismu parasti šaprot un atšihst weenigi kā eekahrtu, kurai paštahwot wiša turigo un bagato zilweku manta un nauda weenlihdsfigi tiks šadalita štarp nabadšigeem, žaur šo pehdejeem buhs dota eekšpehja bes gala baudit, šlinkot, gresni dšihwot. Ta, pateesibā, ir sozjalisma paradise. Turp trauzās wiši garigi aprobešchotee un apšehštee, — šlinki, iswirtuki un kriminalnošeedšneeki, jo wišu muškibai no weenas un nefaunibai no otras pušes daba, leekas, naw nowilkuši robesčas. Tautās ar šemu kulturelu attihštibu un nošeedšigu dwehšeli sozjalisms aišween atradis daudš peekriteju, rešp. nems wiršoku.

Redšot fabriku milšigās ehkas, šarashotos fabrikatu krahjumus, gresnos namus gar trotuara malām, šelta graudu druwas, weenkahrtšcham zilwekam gruhti eedomatees, ka šchis wehrtibas raditas, štrahdajot 12—15 štundas deenā. Wišch, turpretim, eedomajas, ka to wišu war šašneegt pee 8 štundu ilgas darba deenas. Štrahdneeka ekonomiško domašchanas kahrtibu šamaiša wehl wairak tas, ka sozjalisti wineem šola 4—6 štundu ilgu darba deenu un pilnu wehderu šawā paradise. Ja nu zilweks šchai pašakai šahš tizet, tad, šaprotams, aišween ari peekriht tam, kas labat patihš, un eet pakal tam, kas wišam wairak šola.

Sozjalisms pilnā mehrā atdšihwina wežās Romas puhta dšinas pehž maišes un špehlēm. Ar jaunu špehtu rahdās mašās sozjalistu pamodinatais instinkts us laupišchanu un šlepkawibu. Ir pat jaunšaimneeki, kuri us šemem pahrdod šawus ihpašchumus un dodas us pilšehtu, jo us laukeem gruhti jaštrahdajot. Šau laikus

jawingrinotees schautenes peeleetofchanâ: burschuju manta wehl neefot isdalita. Laudis pareisi faprot sozialisma pamatdomu. Dsihwe bes radoſcha darba un peenahkuma, fur wiſs femais, neezigais un negodigais stahw pahri augstam, zildenam un tikumiskam, fur trulums, maſu neprahts un noseedsiba nostahditi peeluhgſchanai wiſs altara, bet gods, ſiniba un genialitate padoti puhla nizinaſchanai — ir ſozialiſtiſkâs paradises ſaturs. Zilweks pats ſew Deews, kurch dara wiſu, kas un kâ tam patihk, — mahza ſozialiſms. Laupi ſalaupito, ſlaistees un baudi — ir ſozialiſma loſungi. „Ja ſchodeen mums wehl naw isbewees burschuju mantu ſadalit,“ — domâ ſozialiſts: „tad mehs to panahſſim tuwakâ nahlotnê, pee kam es dabuſchu wiſtreknaſo kumofu.“ Tahds ir maſu ſozialiſms!

Ra maſa teeshâm tâ faprot ſozialiſmu, peerahda „Kewue de Paris“ lihdsſtrahdneeka publiſetee materiali par darba apstahkleem Padomju Kreewijâ, kurch wiſu komandaja pehtiſchanas noluhkos: „... fabrikâs ideenas iſtruhkſtot 20% ſtrahdneeku. Strahdajot ne wairak, kâ 4 ſtundas deenâ, pahrejâ laikâ kiejodami apkahrt pa fabriku jeb pawadidami laiku ſmehkejamâs telpâs. Tagad ſtrahdajot 245 ſtundas, lai padaritu to darbu, ko ſenak weiza 100 ſtundâs. Metalruhpnenezibu 80.000 ſtrahdneeki raſcho gadâ par 65 miljoneem ſelta rublu, kurchpretim tas pats ſtrahdneeku ſtaits pirms rewoluzijas raſchojis par 173 miljoneem ſelta rublu. Strahdneeki tagad ſanemot 47% no pirms kara algas. Behz Kreewijas darba komiſariata dekreta ſtrahdneeks, kâ algas minimumu, dabu: pirmajâ joſlâ (Maſkawa, Peterpils) 100 ſelta rublus 1923. gada iſlaiduma, otrâ joſlâ (Ukraine, Baltkreewija, Krima, Urali) — 75 rub.; pahrejâs gubernaâs — 60 ſelta rublu gadâ, kas iſtaiſa 200—400 Latwijas rublu mehneſi“ ... Padomju Kreewijas komuniſtiſkâ awiſe „Trud“ 1924. gada 29. nowembri atrodam ſchahdu ſtrahdneeku dsihwes ihſu iluſtraziju Maſkawas tekſtilruhpnenezibas rajona Tſcherkiſowas fabrikâ: „leelakam ſtrahdneeku wairumam naw dsihwoſku pawiſam. Wiſi pawada nattis kaut kur peeſpeeduſchees fabrikas kaktâ, ſtarp krahmeem un daſchadeem attritumeem. Daſchâs „labi eerihkotâs“ fabrikâs ſem greeſteem, wiſs maſchinâm un dſenſiſknâm eetaiſitas lahwas, uſ kurâm rindâs zits pee zita guk wiſi fabrikas ſtrahdneeki ... Tahda darba dsihwe, bes ſilta ehdeena, ir par eemeſlu augtam ſaſlimſchanas procentam. Tſcherkiſowâ koti iſplatita dſerſchana.“

Ra dſerſchanas ſehrga ir ſozialiſma paradises eefahrtas galwenais pawadons, leezina polu awiſes „Kurjer Boranny“ iſwilkums no Padomju Kreewijas weſelibas komiſariata pahriſkata par zihau ar ſchuhpibu: „Behdeſâ gadâ Ukrainê ween atraſtas 35.000 ſlepenas degwiſna fabrikas. Behz ſinâm no Leningrades (Peterburga) 1922. g. Kreewijâ bij 94.000, 1923. g. — 191.000; 1924. g. — 275.000 ſlepenas degwiſna fabrikas. Ta ka behz komiſariata dateem wiſâ Padomju Kreewijâ uſ 350 eedſihwotajeem iſnahkot weena ſlepena

„famogontas“ fabrika, tad wišā Kreewijā šchobrihd wajadsetu funkzionet pahri par 370.000 tahdu šlepenu fabriku, kuras patehrejot apm. 3,5 miljonu pudu labibas gadā. Sakarā ar alkohola leetošchanu šastahditi 1924. gadā pawišam 250.000 protokoli . . .” Tahdi apstahkli walda preešchisimigatā sozials eefahrtas walsti, kur alkohols pawišam noleegts.

Tapat stahw ar tautas isglihtibu sozjalistiskā walsti. Raut gan sozjalisti rewoluzijas šahkumā apšolijās katru kreewu ismahzit wišmas lašit un rakštit, tomehr pehz 8 gadu ilga sozjalistiska rešchima panahkti pawišam preteji rezultati. Behdejā školotaju kongresā Maskawā konstatets, ka patlaban Kreewijā ir pawišam 20.784 tautškolas, kurās mahza 43.000 školotaju. Ja šalihdsina šchos škaitkus ar tautškolu stahwošli Kreewijā pirms kara, tad sozjalisms war usrahdit šchahdus pahršteidsošchi atbaidošchus panahkumus. Preešch rewoluzijas Kreewijā bij 55.000 tautškolas ar 98.000 školotajeem. Toreiš šchis tautškolas apmekleja 4,7 miljonu behrnu; tagad Padomju Kreewijā mahzās tikai nepilni 900.000 behrni, t. i. 80% no wišeem školas gados behrneem paleek bes kaut kahdas isglihtibas. Tā ir tik šchahsmiga reakzija, — tahda tautas nospeeschana tumšibā un lihds ar to nabadsibā, par tahdu wareja šapnot, warbuht, tikai tahdi Ušijas despoti, kā Tamerlans, Tšchingishans, Jahnis Breesmigais u. z. Uri kreewu tautas audsinaschana nostahdita lihdsigos apstahklos. Tautas wešelibas komišars Semaschko, rewidedams daschas behrnu patweršmes, atklahjis šekošcho: . . .”19 patweršmēs puje behrnu nomiruse badā; wiši behrni šlimo ar kaichki, isštumeem, augoneem; 30% no teem — weneriski šlimu; pee 22 meitenem 14—15 g. wezumā konstatets gruhtneezibas stahwošlis; naw atrašta gandrihs neweena meitene pehz 8. dšihwes gada, kura nebuhtu stahjušees dšimuma šakaros ar wihreeschēem.”

„B. 3. am Wittag“ 1925. g. juniija numurā šino, ka Padomju waldbiba isdewuse jaunus noteikumus par eestahschanos augšškolā. Komunistiskas Kreewijas „studenteem“ šaprot lašit un rakštit; jasi operet tšchetrās špezijās ar wešeleem un daku škaitkeem; neobligatoriskas ir pawiršchas šinaschanas no šisškās geografijas. Turpretim, politisku jautajumu ispratne komunistiskā garā ir nepeezeschama: uniwersitatē ušnem tikai tos, kas wismas 3 gadus šabijušchi par partijas beedreem.” Šalihdsinot muhšu tautas isglihtibu ar kreewu, jafaka, ka ikkuršch muhšu pamatškolu treschās klases školneeks, ja to eepašhština ar „Šinowjewa noteikumeem par komunistu taktiku pehz oktobra rewoluzijas,” war kurā katrā laikā eestahštees tagadejās Kreewijas uniwersitatēs!

Bet, neškatotees uš to, sozjalisms pee mums teek zildinats i no Šaeimas, i no školas katedera. Tam dšeed šlawas dšeesmas ne tikai klubos un beedribās! Wina noseedsigām, uš laupišchanu un šlepkawibu mušinoschām dšeesmām atškanot, eelas gahjeji top špeesti noxemt zepures. Tās, ka isšeizās azuleezineeki, noxem ari daschi ministri. Redšams, kahdā gara trulibā un tikumiskā netihribā muhs nowedis muhšu demokratišms. Ja nepilni 6 miljoni sozjalistu (šopā

ar komunisteem un ziteem kolektiwisteem) atstahj eespaidu us apm. 1,8 miljarda semes lodes eedfihwotajeem, tad tas ir isskaidrojams weenigi ar pirmzilweka kaislibu atraisichanu neisglihtotās mafās, us furu psichologiju pehdejais pafaulēs karsch un tā želas atstahjuschas negatiwu eespaidu. Šcho situaziju tagad ismanto sozialisms, aizinadams kauschu mafas ne us darbu resp. wehrtibu radichanu, bet us lihdszilweku mantas dalichanu resp. peesawinašchanos un mafu šlepkawibām — pilsonu karu. Tahds stahwoklis wajadfigs sozialisma isgudrotajeem, šhis kustibas eedwehšmotajeem un waditajeem — schihdeem, lai kluhtu par pafaulēs kungeem.

To wini ari panahf. Sozialisms pahrwehrtis Kreewiju par kulturelām un ekonomiskām kapenēm, kur schihds, uskaphis zara tronī, dšer kreewu tautas ašinis. Tika islaupitas Kreewijas zara, galma, klosteru un walsts bagatibas un pahrweštas us ahrwalstim. Wakar-Eiropā un Amerikā pahrdod no kreewu tautas šwehtnizām peesawinatos selta krusus un šwehtbilschu apfalumus, bagati isrotatus ar dahrgeem briljanteem. Ahrsemēs tirgojas ar noslepkawotā zara milšigeem briljanteem un kreewu mahšflas museju retumeem. No rewoluzijas un sozialisma šchee zilweki eedfihwojas pafatainās bagatibās.

Tā tad, wadonu sozialisms ir dauds reebigats par mafu sozialismu. Wiau darbi nemas nešafkan ar wahrdeem. Wišeeem labā atminā, žif žihtigi Kreewijas sozialisti pafaulēs karā šludinaja meeru un brahšofchanos ar apbruotu eenaidneeku. Wiau losungs bij: noft ar militarismu un karu — lai dšihwo muhšchigs meers! Bet tilko wini šagrahba waru šawās rofās, tuhlin šehrās pee šagrautās zara armijas reorganizazijas: dižziplinas ušturešchanai peelahwa pat meefas žodus — pašihstamo šaldatu kauschānu pa šeju (мордобитие) un pehž Nikolaja I parauga eeweda militaro drilli. Šalihdsinot ar zara laika regularo karaspehku, komunisti paleelinaja kreewu armiju trihs reises: tagad Padomiju Kreewija uštur wisleelako armiju pafaulē — 1.053.000 wižadū eerotichu kareiwju un ar leelu šteigu un ruhpiibu brunojas. Rā „Matin“ šino, Ukrainā ween 17 fabrikas isgatawo nahwejošchas gases kara gadijumam. Sawesta kaujas gatawibā Baltijas flote un Melnā juhrā ari noštiprina krasus un žel kaujas fugus. Kreewijas sozialisti nu jau astonus gadus wed nemitigu bruotu žihau ar walsts eekšchejeem eenaidneekēem — semneekēem un peekrahpteem štrahdneekēem. Šludinātā meera weetā wini wišās semēs gatawo apwehšumus un žel naidu.

Tahds pats pretštats štarp sozialistu teoriju un prakšī šastopams šaimneezikfās dšihwes nošarēs. Šaut gan ruhpnēeziba-tirdšnēeziba Kreewijā nazionaliseta, tomehr komijari klušibā privati ar to nodarbojas. Tā latweešchu komunistis Danišchewskis ismanto Kreewijas mešchus, Eiduks — nastas awotus, Trožkis-Bronšteins eedfihwojees pahri par 100 milj. selta rubku leelos kapitalos, patežzotees daschadeem šlepeneem usšehnumeem. Tahdi paichji milionari ir Krahšins, Rafkinins, Šchitscherins, Sinowjews-Apfelbaums, Štahlins, Karachans,

Sahds ir soģialifms.

Rifows, Stefłows-Nachamfes, u. ņ. Tapat rihtojas ari wiŝi pahrejee komifari un soģialistiflās eefahrtas waras wiħri.

Las pats noteef ari ŝeħe — Latwiģā. Privato eeroŝmi (inizia-tiwu), rafhofŝanas lihdsfektus un laħrtibu noleedsfoŝħee muħŝu soģialifsti perŝonigi nodarbojas, preteģi ŝawām mahģibām, ar ruħpneeģibu un tirdŝneeģibu, Ķaur fo teef pee kapitaleem un mantas, peem. Bu-

ŝchewizs, Fridbergs, Salnais, Punga, Benſe u. z. Utklahtibâ ſozialisti ir pret wairak amatu resp. wairakfahrtingu atalgojumu ſaweenofchanu weenâ perſonâ, bet klufibâ paſchi par wairak amateem ſanehma milſigas algas peem. Menders, Zelms, Holzmanis, Salnais, Skujeneeks, Baſtjahnis, Rainis u. z. Lauſchu preeſchâ ſozialisti karo pret kapitalu, bet paſchi labpraht palika par banku direktoreem, padomes lozeekleem waj akzionareem, kâ Baſtjahnis, Menders, Zelms, Lorenzs, Buſchewizs, Buhmeiſtars, Ware, Benſe u. z. Tapat muſju ſozialisti tautai rekomandê kopihpaſchumu un ſakâs zihnamees par wiſu pilſonu mantas weenlihdſigu ſadaliſchanu. Tautas preeſchâ wini noleeds priwatihpaſchumu, bet klufibâ to eegahdajas. Zaur agrarreformu un eeguhſchanu priwatâ zelâ ſozialisti palikuſchi par muiſchu zentru, ſemneeku mahju, pilſehtu namu, waſarnizu un zitu leelu ſaimneeziſku uſnehmumu ihpaſchneekleem, ſtarp kureem atrodam Zelmu, Buſchewizu, Raini, Uſpaſtju, Lindiau, Holzmani, Menderus, Dr. P. Kalninku, Nik. Kalninku, Swahguli, Schahbertu, Birſneeku, Erneſtu Oſolinu, Lorenzi un dauſd zitus.

Tahda ir ſozialiſma ihſtâ ſeja, kô weenteeſſchi un mulki neſaſkata. ſozialisti aizina tautu uſ zihnu ar kapitalu, bet paſchi top — par kapitaliſteem. Strahdneekus wini kuhda uſ priwatas iniziatiwas un tagadejâs raſchoſchanas kahrtibas iſnihzinafchanu, bet paſchi uſ priwatas eeroſmes pamateem nodarbojas ar tirdſneezibu un ruhpneezibu priwatraſchoſchanas kahrtibâ un ar priwatraſchoſchanas lihdsenekleem. Reiſglihtotas kauſchu maſas ſozialisti aizina uſ kopihpaſchuma nodibinaſchanu, iſnihzinot tagad paſtahwoſcho priwatihpaſchumu, bet paſchi, kâ redſejâm, pehrk fabrikas, tirdſneezifkus uſnehmumus, eeguhſt muiſchu zentrus, lauku mahjas, pilſehtu un meeſtu namus, waſarnizas u. t. t. kâ priwatihpaſchumu. Ruhbidami laudis uſ ſchêiru zihnu, aizinadami uſ „aſins kauju“ ar burſchujeem, turedami plaſchu maſu nerwus neatſlahbſtoſchâ uſbudinajumâ, ſozialisti nowehrſchtahdâ zelâ kauſchu uſmanibu no ſewis un pa to laiku iſmanto ſawas mahzibas egoiſtiſkos, perſonigos mantahribas noluhkos. Wini eedſihwojas milſigas bagatibâs uſ ſtrahdneeku un nabadſigo ſchêiru mulkibas un apſtahku nepaſihſchanas rehêina.

11. ſozialistu ſabeedrotee un winau demokratifms.

Nekod ſozialisti Latwijâ neguhtu uſwaru, ja muſju ſtarpâ nedſihwotu pilſonibas nodeweji. Tee ir tâ ſauktee progresiwee, demokratifſee pilſoni resp. muſju demokratifſkais zents ar wina peedehekleem. Wini rekrutejâs no kaurigeem ſozialiſteem, kas aiſ nejauſchibas waj apſtahku ſpeesti nokluwuſchi pilſonu aprindâs waj kuri nahluſchi pee aſinas, kâ atraſtees, t. i. pendelêt ſtarp pilſoneem un ſozialiſteem ir wiſiſdewigaki. ſozialistu poſizijâs wiſas komandeoſcho generaku weetas aiſnemptas, bet ſkaititees par weenkahrſchu ſozialistu — materialâ

finã naw isdewigi. Schahdi demokrati naw nekas zits, kã wezãs Kreewijas revoluzionari, bij. latwju emigranti, padomju Kreewijas komisar un ziti komunistu waras wihri. Teem apreebees ais Silupes ilgal masgatees afinis, teem tur seme kluwufe par karstu sem kãhjãm eb wini no nazionaliseſchanas un sozialisefchanas palikuschi bagati, amdehl zilweku afinis wispahr jau ſahf reebt.

Scheem kungeem peebeedrojusees muhsu demokratiskãs inteli- genzes leelakã daka, kopã ar dascheem topofcheem finibu wihreem, mahſlineekeem un garigi nenoſwehreem, negatiweem elementeem — demokratu partijas wadonu lomãs. Schee elementi ir wisbihſtamakee walstij un tautai. Ar politiku wini pelna deeniſchku maiſi, ar po- litiskãm kombinazijãm un ſpekulaziju kluhſt pee noteiſchanas un bagatibas. Ar walſts naudu neteeſchi teek uſturetſ ſcho wihru ee- ſpajds tautã. Weenigais winu dſihwes mehrkis ir nauda, par kuru pahrdod ne tikai ſawu lihdszilweku intereſes, bet, ja tas wajadſigs, ari walſti.

Ar dſejneeka, ſchurnaliſta, mahſlineeka, ſinatneeka wahrdu wini pulzina ap ſewi „ſako“ jaunatni, nepeedſihwojuſchos ſtudentus, pusifglihtotos eerednaus un tos pilſehtu un lauku pusintelligentus, kas naw wehl iſgulejuſchi „ſozialiſma ſchwinguli“ un „grahbſta politisko gaiſu“ ſtarp pilſoneem un ſozialiſteem. Wini nekad nekã naw isdomajuſchi lihds galam, naw guwuſchi dſihwẽ nekãhdu pah- leezibu. Teem truhſt noteikta paſaules uſſkata, tikumiſko prinzipu un gara ſkaidribas. Wini iſteek gluſchi beſ latwiſka prahta un ſapraſchanas. Schee wihri tura apfahrtni politiſka ahrprahta murgos, apſihmedami ſawu politiſko traſummu ar wahrdu „demokratiſms“, par ko ir gandrihſ tik pat leelã ſkaidribã, kã kihneets par Eiropu. Schis aprindas politiſkã dauds newehrtigakas par Eſchangales Kenzi, kũram ſem Beetuka Krutiſtina eeſpada pehdigi iſlikãs, kã teeſchãm „tagad ir, kã ſazit, jaſaka, brihweſtibas laiki . . . un tee tſchetri ſemes wehji puhſch, kũrp kãtſ grib . . .“ Uſ ſcheem neaprehſinameem elementeem baſejãs muhsu demokratu politiſka.

Sozialistu politiſku beſ progrefiweem pilſoneem pabalſta ari wiſkonſerwatiwako ſchẽiru — ſemneeku — preekſchſtahwi, kuri lihds ſchim atraduſchi un atrod par pareiſaku eet kopã ar abãm augſch- minetãm partijãm. Semneeku ſaweenibas wadoni ne tikai praktiſkã politiſkã noſtahjãs uſ ſozialiſtiſka weedokka, bet pat idejiſki ſolidari- ſejãs ar teem. Eã, Meijerowizs nekãutrejã apmeklẽt ſozialiſtu gahjeenus, bet par latwju jaunatnes noorganifeſchanos uſ nazionaleem pamateem atklahti iſteizãs, kã nazionaliſms uſſkatams par „zentrifugalu kuſtibu“, kũras buhtiba wehl neeſot iſpehtita. Eas pats M. Sem- neeku ſaweenibas wahrdã paſinoja kãhdã pilſonu apweenibas ſapulzẽ, kã Semneeku ſaweeniba nebuht nedomã pahtraukt ſawu kopdarbibu ar ſozialiſteem-maſineekeem, ar kureem ta lihds ſchim loti labi warejuſi kopã ſãſtrahdat. Eas noſihmẽ, kã Semneeku ſaweenibas politiſki ſozialiſtus, kas neatſihſt pilſoniſko eekahrtnu un Latwiju, ſtahda augſtat par dedſigeem latwju patrioteem = nazionaliſteem, un, ſaprotams, kopã ar ſozialiſteem wed nenazionalu un

ne pilsoniſtku politiku. Šchi politika wineem perjonigi wiſidewigata. To neſlehpj ari ſozialdemokrati, juhtu pahrpulhdumu brihſchos nekautredamees dewet ſawus politiſkos un weikalu draugus ar ne wiſai ſkaiſtu wahrdinu „iſbadejuſchees liberaki . . .“

Tà tad lihdsſchinejās politikas pamatos guk wadonu zenschanās tiſt pee mantas. Šchi partijas wihru „bada politika“ iſſmek ne tikai pehdejos walſts bagatibu krahjumus, bet ari galigi iſtuſſcho eedſihwotajus. Katram godigam pilſonim un pahrleezinatam nazi-onaliſtam deretu aiſween atgahdatees ſekofcho: ja juhs runajeet ar ſozialiſtu waj wina lihdsſkrehjeju, tad nekad neaiſmirſtat, ka jums dariſchana ar zilweku un wina draugu, kuri beſ apdomaſchanās panem lihds ari to. ſas peeſeets. Šchos wihrus ſaiſta kopejs tautas un walſts „apkoſſchanas“ weikals, un no tà iſdalamà peſna. Wini zenschās nodibinat Latwijā tahdu kahrtibu, kur tee par ſaweem darbeem atbildetu, ka bij. kreemu zars, tikai Deewa preeſchā!

Tas — muhſu tragizms. Par to buhtu beſ gala jauſtrauzās, ja ſchai leetā neſlehpjos ſawa dala komizma. Un ſchis tragi-komizms atrodās taiſni tai ziniſmā, ar tahdu partijas ſadala ſawā ſtarpā amatus un eſpaيدا ſſeras, un bauda no pihraga, nemas nedomajot par augoſchās apetites robeschām un ſawu nelabo darbu ſekām. Wiſu aiſbildina ar augſtakās politikas praſibam. Ar ſabeedribas domām pee mums rehſinās, jaatſihtas druſku wairat, kà nehgeru republikās, kur waru tura ſawās rokās nedaudſi gadijuma zilweki. Partijas, pateeſibā, ir walſts un nazijas iſmantofchana nodibinatas politiſkas atziju ſabeedribas, ſtarp kurām paſtahw tikai kwantitatiwā ſtarpiba, — kwalitatiwi winaſ bahſchamas wijas weenā maiſā. Muhſu politikas laukā politiķus naw eeſpehjams ſchēirot pehž kraſſas reſp. pahrleezibas, bet tikai pehž apetites un politiſki — atrobatiſkeem kuhleneem noſſahrtſchams, kurſch peeder pee naſtas, meſchu un linu, kurſch pee ſpehſu elles, ſchihdu paſu un weeglas ſirdſapinaas, kurſch pee tſcherwonzu un komiſaru bankas aprindām. Wiſi ſchēe politiķi ir weenadi leeli, weenadi noſeedſigi un ſmeekligi. Napoleons apgalwoja, ka no leela lihds ſmeekligam weens ſolis, t. i. turpat ween abi diwi ir, tikai eeprēeſch gruhti paredſet, kuram liktens paaprēeſch pateiķs: „panahz nu tu ſchurpu — paſaulei kumedianuſ rahdit . . .“

Un kumedianu radiſchana muhſu politiſkee waroni ir wiſleelakee meſtari. Wineem nekahda mehſlu bedre naw par ſmirdoſchu, nekahds „politiſks krupis“ par reebigu! Kad tikai portfelis un laba eerauſchana! Jo ſas tas buhtu par zentriſtu, kurſch newehletos, lai ſaule nenoeet, kamehr wina un ſozialiſta mahga naw pilna, un mehneſ neuſlehz, kamehr abi naw ſajaukuſchi pehdas.

Tahds ir muhſu demokratiſms.

Altmetot teorijas, mehrojot muhſu demokratiſmu no tihri ſaimneezijā weedokla, mehſ redſam wehl atbaidoſchaku ainu. Štatiķi daudſ iſniihzinojchaki preeſch „demokratiķas,“ nekā augſtāk peeweeſtee teoretiſkee apgalwojumi.

Pehž ofiĳalām ſinām muhſu rokās atrodās leelas wehrtibas. 1921. gada 1. aprili walſts ihpaſchumā ſtatiķas: lauki, plawas un

deriga seme par 9,435 miljarda r., mešči par 36,649 miljarda r., telegrafs un telefons par 560 m. r., ehkas par 1,760 miljarda r., oſtas, dofi par 4,855 miljarda rub., fabrikas un darbnizas par 12 miljard. r., dšelszēki — par 8,330 miljarda rubl., dšelszēku ritošāis materials un mašīnas par 1,126 miljarda r., fugi, prahmji par 176 milj. rub., ziti ſatīšmes lihdsēki par 115 milj. rubl., walšts un armijas mantas par 5,183 miljarda r., aišdewumu, ahršemju walutas, ſelta u. z. par 2,996 miljarda r. Wiſu walšts ihpašchumu kopwehrtibu toreif rehšīnaja apm. uš 83 miljardeem rublu, bet parahdu — 5,4 miljarda rubleem. Tagad, turpretim, ſcho walšts ihpašchumu kopwehrtiba buhs apmehram 3 reifes leelaka. Ja tomehr ſchee miſigeē — ap 150 miljarda rublu leeleē — muhju rihzioā efoſchee lihdsēki neipehji apturet ſpehji kaſpoſcho dšihwes dahrdšibu, nodofku naſtas peeaug-ſchanu, eſonomiškās dšihwes ſiſtematiſki progřejejoſcho ſabrufumu un tifumibas pagrīnſchanu tautā, tad weena leeta ir ſkaidra — l a t w i j u ſ e m e i r ſ l i k t s ſ a i m n e e k s.

Šcho paſchu ruhgtō pateſību iſteiz awiſe „Latw. Sargs“, kaſhdā 1925. gada febrūara mehneſcha eewadraftā, rakſtidama wahrdu pa wahrdam ſchahdi: „... Geſchu gadu paſtahweſchanas laiškā mehš eſam peedſihwojuſchi tif daudš panamas, ka ar ſchais panamās neleetderigi iſliktām ſumām buhtu eeſpehjamš ſegt diwgadigu walšts budſchetu. Muhju walšts aparats top ar katru gadu ſmagakš. Muhju ahrejas tirdšneezibas bilanze 1924. g. ir paſiwa par 4,25 miljarda rubleem, tā tad par tif daudš mehš apehdam wairak, nekā ſpehjam raſchot. Dšihwes dahrdšiba ar katru deenu peeaug, bet reiſē ar to peeaug ari nodofku naſtas. Beezus gadus atpaſak muhju lauku ihpaſchumi bija beš weena parahda, pat hipotekas bij nomakſatas; tagad, turpretim, uš katru aramſemes puhrweetu zaurmehrā ir jau ap 1000 rublu parahda walſtij ween. Ja mehš ſchahdā tempā progrefetu wehl 10 gadus, tad priwatihpaſchums buhtu Latwijā iſſkaufšts un tas noſihmetu, ka wehrdšibas (domats — ſozialīšms, aut.) eeweſchanaī pee mums wairš nebuhtu ſchēhrichku...“

Latwijas imports un eſports iſteizās iekofchos ſkaitkos: 1920. g. eeweſts prezes par 2 miljardeem rub., iſweſts par 1 milj. r., bilanzes paſiws — 1 miljards rub., 1921. g. imports lihdsinās 3,5 miljarda rub., eſports — 1,45 milj. r., paſiws — pahri par 2 miljardeem rublu. Ja ari 1922. gadā eewedpretſchu kopwehrtiba ušdota 5,35 milj. r., iſwedpretſchu — 5,1 milj. r., tad 1923. gads ſagahda jaunus pahrfteigumus: imports peeaudſis uš 10,6 milj. r., bet eſports — tikai uš 8,1 miljardeem ar paſiwitati 2,5 miljarda r. 1924. g. pirmā puſē eeweſts prezes par 5,8 milj. r., iſweſts — tikai druſku pahri par 3 milj. r. No ta redſams, ka 4¹/₂ gados ejam wairak eeweduſchi, nekā iſweduduſchi pretſchu par apm. 8,5 miljardeem rublu. Tā tā Latwijā naw ne paſaules kreditors, nedš ari no tirdšn. flotes wina war guht leelu pelau, tad gan ſchee ſkaitki aizina iſkuru nopeetnaku zilweku uš pahrdomu.

Muhju demokratiſkā ſaimneeziba newar iſtikl beš pabalſteem un bešprozentu aišdewumeem. Uš atteeziga reſora eeſneegumu miniſtru

kabinets nolehmis pagarinat pašchwaldibām issneegto 216 milj. rublu prahwo aisdewumu uš 5—10 gadeem. Lihds šchim, pehz pašchwaldibas departamenta apgalwojuma, pašchwaldibas naw warejuščas šabalanset šawus budschetus un tamdeht walsts pagahjušchâ 1924. gadâ tām issneeguše 60 milj. rublu leelu aisdewumu. Pehz tam Saeima budscheta šahrtibâ pašchwaldibu defizitu un aisnehmumu fegšchanai atwehlejuše 57,5 milj. r.

Latwijas banka pret obligazijam laufšaimneekēem issneeguše gandrihs 300 miljonu r., bet no laukeem peeprašita apm. 1,5 miljarda rublu leela aisnehmuma šuma. Lihds 1925. gada 1. julijam Walsts Hipoteku banka issneeguše 449 namšaimneekēem pilšehtâs 109 milj. r. naudâ un 71,1 milj. r. šihlu šihmēs. 130 ruhpnēekēem — 76,35 milj. rub. naudâ un 52,15 milj. r. šihlu šihmēs. Peeprašijums pehz krediteem — ahršahrtigs! Katra banka operē waj weenigi ar walsts naudu un wimu parahdu kopsūma walstij istaišija uš 1925. g. 1. janwari 1,25 miljarda r. Tai pašchâ laikâ wišam Latwijas 25 atziju, biršchu un pilšehtu bankam kopâ škaitijas tikai 13.965.000 r. rešerwes šapitala, to škaitâ 7 bankas bes rešerwēm. 14 šawst. kreditbeedribâm rešerwes lihdsjeklu kopsūma ušrahdija tikai 1.960.000 r. Pawišam 1. janwari Latwijâ škaitijas 19 kreditbeedribas; no tām 2 pahrwehrtušchâs atzijbankâs, pahrejâs uššahkuščas darbibu tikai 1924. g. otrâ pušē un winâm rešerwes šapitalu pawišam naw. Wehl truhzigati rešerwes lihdsjekli ir muhsu 409 kreditkooperatiweem. Protesteti uš 1925. g. 1. janwari wišâ Latwijâ wešfeki kopsūmâ par 919,345,600 rub., bet uš 1925. g. 1. juliju — 28.902 wešfeki par šumu gandrihs 500 milj. rublu. Tâ tad, pehdejos pušotra gados noprotēsteti wešfeki kopsūmâ par 1½ miljarda r. Priwatbanku dišfonta prozents šneedsâs no 15—36% g. kopâ ar dašchadeem maššajumeem, bet priwatzilweki dašchreis praša par aišbewumeem 40—60% gadâ. Tas nošihmē, ka pee mums jau parahdas šaimneezišta šabrukuma šahkuma pašihmes.

Bet to neredš, waj negrib redset wadošchâs partijas, šo leezina šahdam šozialistu lideram no štrahdneeku grupas adrešeta wehštule, šurâ starp žitu lašam: „ . . . Juhs šanemeet šints tuhštošchu un wairâk rublu leelas algas mehneši, juhs štaigajat laškurpēs un šihda šekēs! Juhsu šewas walkâ šihda drahnas un dahrgas šudrablapjas ahdas ap plezeem un apšihwo 10 istabu dšihwoškus, bet muhsu gimenes šmot pagrabos pušbadâ. Juhs nekad nepašinat un ari tagad nepašihsteet štrahdneeka dšihwi un behdas, bet protat apwahrdot muhs wehleschânâs un ar to ešat tikušchi šiltâs weetâs un baudat labumus, šahdus nekad neredšēt juhsu wehletajeem . . . ”

Un lai šchi gresnâ baudu dšihwe nekad nebeigtos, wadoni wehlešchanu preeššwafaros, šawu wehletaju ušbudinašchanai un noškanošchanai partijai par labu, prowožē pat politiškas šlepkawibas, rihdidami puhli pret šaweem politiškeem pretineekēem. Tâ „Brihwais Šmantas Gars“ 1923. g. 22. aprila numurâ starp žitu rakšta: „ . . . Baididamees pašaudet Rigas pilšehtas wehleschânâs, kreišee šozialdemokrati prowozeja 15. februara šlepkawibu. Wiau ušdewumâ

fijeni noſchahwa Maſaku. Wiau uſdewumâ ſarkanee banditi ſahf ſlepławot aiſſargus. Tagad fiſeneem atwehlets jauns pabalſts — 300.000 rublu. Salafſchnas-nodeweji teef pabalſtiti no walſts. Suma, par kuru waretu uſzelt 3—4 jaunſaimneeku dſihwojamâs ehlas (tuhfſtoſcheem wiau wehl jauſzel) teef ſweeſta preefſch pipâm, rungâm, peeres blekeem un ſarkanam lupatâm. Watwu ſemneef, raugi kur aiſſet tawi ſweedrotee graſchi! . . .

Japeebilſt, ka nupat ſchim aprindâm peefpreeſti wehl 350.000 rubli, pehz tam wehl 132.500 rbl. Wiſpahr pilſoniſko eefahrtu apdraudoſchas organifazijas ſanehmufchas pahri par 2,5 milj. r.

Tahds, luhf, ir muhfu demokratiſms!

12. Kas plauſt ſem demokratiſko koaliziju ſwaigſchnotâs debefs?

Lai ſozialſteem, wiau lihdsſtrehjeem un ſchihdeem ſche buhtu laba dſihwe, wiſs notifa tâ, ka tas tagad ir. Wiſur rihojâs partiju demagogija un wiau wadonu patwariba.

Walſts konſtituzijas iſſtrahdaſchanâ ſozialſteem peedereja noteiſſchana. Walſts preſidentam nedewa eeſpehju un teeſibas atſtaht teeſchu eeſpaidu uſ walſts dſihwi, kur par diſtatoreem palikuſchi politiſko partiju, it ihpaſchi ſozialiſtu un wiau lihdsſtrehjeju diſchwihri. Konſtituziju iſſtrahdaja ſcho partiju beedri paſchu leetoſchanai. To apleezinaja dem. zentra dep. dſejneeks Skalbe, apgalwodams, ka konſtituzijai wajagot buht pehz eeſpehjas kreifai, jo tauta ſtahwot pa labi un uſ labo puſi wehlat wehl wairak noſlihdeſchot.

Sagrahbuſchas noteiſſchanu adminiſtrazijas noſarês, partijas zenſchâs muhfu walſti eefahrtot pehz ſawâm wajadſibam. Tâ, ihſi pirms leeldeenam, Saeimâ peenemts liſums par miniſtru kabinetu eefahrtu. Pehz tâ neweens newar buht par miniſtri, ja wiſſch ir lihdsdalibneeks tahdos priwatos uſnehmumos, kuri atrodâs peknas atteezibâs ar walſti. Saſarâ ar to darba miniſtra atteiſſchanos miniſtru preſidents peenehmis, bet bij. ahreletu miniſtra Meijerowiza un zitu wiſu demifiju, kuras eeſneedſeji atradâs apmehram lihdsigâ ar darba miniſtri ſtahwolli, — atſtahtis neewehrotu. Sihmejotees uſ ſcho atgadijumu, aw. „L. S.“ 1925. gada 85. numurâ rakſta: „Waj tad teeſchâm liſumi teef iſdoti zitu iſpildiſchanai, bet tiklihds-tee zenſchâs eerobeſchot weena otra ſemn. ſaweenibas miniſtra weikalneeziſko dſihwi, tad tuhliu tahds liſums iſſrahdâs par nederigu un ir pahſtrahdajams“ . . . Tâ, nel. Meierowizs bij Saeimas deputats, miniſtrs, Unionbankas direktors, Baekman firmas lihdsihpaſchneeks-dibinatajs, dſelſzjellinijas Leepaja-Aiſpute akzionars, adatu fabrikants resp. fabrikas dalibneeks u. t. t. u. t. t. Un tâ ari notizis! Utraſts, ka tas walſtij nelahda labuma nenefu, ja par miniſtreem buhtu ahypus ſaimneeziſkâs dſihwes ſtahwoſchas perſonas. Miniſtru kabinetis ar Saeimas peefriſchanu pahrgroſijis nepatiſklamâ liſuma 29. panta 2. daſu ſchahdi: Miniſtru preſidents un kabinetu lozekli newar eenemt amatu priwatos peknas

usnehmumos waj eestahdēs, ja tee fānem no walšis pašuhtijumus, konzešijas waj pabalstus. Pee mineteem usnehmumeem naw peeštaitamas kooperatiwas šabeeđribas un bespeknas kulturelas organizācijas“.

Tā tad, partiju wihru appetite ari turpmal nodrošināta, jo kooperatiwus, preteji ar rokam taustamai ekonomiskai pateesībai, neatšihst par peknas usnehmumu. Tā nostahdot leetu, muhšu kooperatiwi, šaprotams, nahtamibā warēs no walšis fānemt konzešijas, pabalstus, pašuhtijumus un wiņu waditaji tai pašā laikā buht par ministreem, resp. weenai un tai pašāi personai buhs isdewiba isšneegt un pašāi fānemt pabalstus, konzešijas, pašuhtijumus. Rewar leegt, ka partiju wihri nesaprastu, kur „šuns aprakts“. Domajams, wiša Latwija sem tahdeem apstahleem tiks galigi sozialiseta, t. i. pahrwehrtisees par weenu milšigu kooperatiwu, kas mums isperinās ministrus un zitus augstus amata wihrus, kureem buhs likumigas teesības šargat nazijas un walšis intereseš pehž šaweem personigeem eestateem.

Šcho špehli wed sozialisiti, demokratiskais žentrs un semneekšaweenības wadoni. Latwiju zenshās pahrwehrt par polizejisku walsti, kurā waldis partiju intereseš, klišu un personu politika. Patšahwīgām mehginajumām aisstahwet teesnešā širdsapniņu un taišnibu politiski prinzipialās prahwās war šekot waj nu profurora atlaisšana jeb wismas pahrzelschana no galwas pilšehtas uš prowīnzi. Tahds pats liktens war škahrt ari neatfarigu teesneši. Pat tagad apstiprinatus nodakās waditajus pahržel deenešta labā no weenas weetas uš ortu „lihdšigā amatā“, resp. no kriminaldepartamenta uš žiwilo. „Dihš šchim ir tikušas wajatas un teesatas tikai dasčas personas“, rakšta „L. S.“ 1925. g. 51. numurā pašihstamā Needras leetā: „žitas, turpretim, pret kurām ir deesgan pamatotas aišdomas, naw šaultas pee atbildības. Gribot negribot rodās tahda pahrleeziba, ka muhšu walsti pastahw diwu šchēru pilšoni“...

Pret wadošcho partiju mišluteem neušdrošinās špert bahrgus šokus. Wisšlittakā gadījumā walšis grahwejus un šinamus kriminalnoseedsneekus glahbj no likuma konsekwenzes Padomju Kreewijas isdošchanas peeprahšijums un preses draudi, peemehram Wiša Dermana un zitu leetās jeb eespaidigu partijas wihru galwojums, pehž šam noseedsneeks, šhuwis brihwibā, aišbehg uš Kreewiju, kā tas atgadijās ar Latwijas naudas wiltošchanā apwainoto beedreni Seppi, par kuru galwoja muhšu parlamenta ložeklis, sozialisiti-rakstneeks Rainiš-Pleesščans. Nerunajot par teesšķitas eekahrtas prinzipeeem, jajautā, waj war pastahwet walšis, kas nesawalda šawu pamatu grahwejus un aišbehgušcho noseedsneeku isgalwotajus, p. Rainiš-Pleesščanu nesauž pee atbildības?

Deelakās politiskās partijas ir šhuwušas par šaktisko waru walsti. Augstakā amatā nenahš žilweks, kas nebuhtu gahjis žaur wiņu filtru. Partiju dišchwihri žilā atbildigas personas, kā šchacha figuras. Tee eesaužās pat tahdos walšis noslehpumos, kas naw un nedrihst buht peesjami teem, kas neatrodās špezialā uštžības amatā, lai nezeestu Latwijas walšis un nazijas dišhwibas intereseš. Tomehr

sozialisti panahza politiskās apšardšes „demokratišchanu“ un newehlamu peršonu atlaišchanu. Tā „Latw. S.“ 1925. g. 135. numurā raksta: „...Mums pat kreisee sozialisti ir bijuši ministri un raknajušchees demzentrista Petera Berga laikā **politiskās apšardšes papiros**. Masineeki ari šhodeen šehsch waldibas krehšlos. Naw jaaismiršt, ka sozialistu partija mudsch no wafarejeem leelineeku komisareem, tribunalu darbineekeem un pat tahdeem, kas braukušchi no Wahzijas kopā ar Trozku un Leninu plombetos wagonos. Un tas ir šaprotami, jo latweešchu sozialdemokratija ir tikai atwase no kreewu leelineezisma, kas šche pee mums eewasats un ar šalaupito naudu mahšfliigi teel ušturets. Uš kreewu leelineekeem atbalstas latweešchu sozialdemokratija, kas dod tai netikween materialus lihdselkus, bet štiprina ari moraliski.“ Šapeemetina, ka Latwijas socialistus, kureem par šaweem noseegumeem jaatbid muhšu teesu preešchā, aišween glahbj no šoda un usnem šawā pawalstneezibā un walsti Šadomju Kreewija.

Katram domajošcham zilwekam škaidrs, kā interesēs beedri rihkojās ar tahdu energiju un nekautribu. Komunistu šchuhnias aug un išplatās, kā mehra bazili. Wadošchās sozialistiskās partijas netauj attezigām eestahdem išnihdēt šcho šehflu. Uš Silupes gluhu Šadomijas šchihbu komisars un gaida, kad Latwijā nobreedis druwa ašins kahrā šarkanmeešcha plaujai. Redšams, Latwijas pahrdošchana waj latwju tautas nodošchana zitu wehrdšibā muhšu apštahškos buhs weegli išdarama.

Walsts aišardšibas jautajeeni padoti partiju šinašchanai un daudseem ešpaidigeem wišreem direkti waj indirekti eespehšjams eedšinatees dokumentos un aktis. Waj ari pee mums newar atraštees zilweki, kuri, kā Polijā, špeego par naudu Šadomijas interesēs, šarihto štreikus un nemeerus, šurina naidu šchkiru šarpā un noškano zaur preši un agitaziju kauschu majas komunišmam par labu. Kahda šarpiba, pateesibā, šarp sozialistu - leelineeku, masineeku un sozialistu - komunistu un waj kahds war galwot, ka weens brahlis otram nepalihds. Ša jau sozialisti, komunisteem 1919. gadā eebruhtot, išstahjās no Šautas Šadomes un išteiza padewibu padomju eefahrtai, waj wini tagad newaretu kalpot šaweem Maškawas draugeem, kuri par to turšlaht wehl labi šamakšā.

Runajot „Sozialdemokrata“ walodā, ar neezigeem nomenklaturas pahrgroššjumeem, jaišteizās buhtu šchahdi: „Šhis programas attihštibas tahšakās šekas bija jaunās plutokratijas nodibinašchanās semē. Dašchos mehnešchos ir eeguhtas milšu bagatibas. Laudis, kas agrak bijuši kaili un nabagi, ir tapušchi šhodeen jau par daudšfahrtjeem miljonareem... Šat partijas atbildigee wadoni, šlehdsot partijas noluhškeem dašchadus lihgunus, šanehma par to treknus procentus. Gruhti buhtu eedomatees wehl kahdu zitu tik nabadšigu walsti, kurā wišadi leekehšchi dašchu mehnešchu laikā buhtu špehšjušchi tik leelā mehrrā aptaukotees, kā tas ir notizis Latwijā... No šchahda weenas partijas mehginajuma šagrahbt pilnigi šawās rokās walsts

aparatu un valsts bagatības isriteja wispirms tas, ka wiša valsts organizācija wairs nekāpoja no wehstures atfihitam ufdewumam — wiju pilšonu labā uš weenlihdšigu teešibu pamata. Wispirmā kahrtā jau teešas wajadšeja pahrwehrt par „sozialistu“ partijas eerozi. Sakarā ar to tika isdota amnestija... šura atšwabinjaja no žetuma wifus „nošeedsneekus“...

Šchais nedaudšos wahrdas neapšinotees sozjalisti pašchi ir isiteikušchi šawas politikas, wadošcho peršonu un programas pateešu nowehrtejum u Latwijas walsti, pee kam taišnibai par godu nahktos apleezinat, ka pee sozjalistu wadoņu nekāunigās un ahtrās tapšchanas par miljonareem pakalpigibi jušchi wiau maišes tehwi — schihdi, ka weenigais elements, kas iswed wišas tumšchas leetas kļušu žeešchot un pee walsts un tautas apšagšchanas apmeerinās ar 50%, atšahjot pahrejos 50% sozjalistu wadoņeem. Wiai... „šin tik peebahst ar daschadeem „stikeem“ un „nikeem“ weenigi tikai šawas kabatas uš tautas un walsts rehkina“, raksta „L. S.“ 1925. g. 131. numurā, „bet schahdas „politikas“ pretineekus bahst žetumos un turet aif restem“... Ar koaliziju palihdšibu sozjalisti panahst it wišu. Koalizijas un wiau lihdsšchinejā politika, pateešibā, ir Latwijas nahwe.

Sozialistu, semneekšaweenibas un demokratiškā žentra koalizijas politika radija leelu eeredau armiju, leekus ministru postenus, ministrus bes portšekeem u. t. t. un neweenam newajadšigas eestahdes šawu partijas beedru uštureschanai ar walsts lihdsšekeem.

Lihdsšigs weeglis lidojums sem koalizijas šwaigšchnotās debes nomanams ari žitās nosarēs. Latwijas bankas pirmeeem direktoreem isšneedša 2,5 miljonu r. leelas tantjemas, kas istaišija apmehr. 3 gadu algu. Latwijas bankas waldes ložekli pazehla šawas algas no 35 uš 55.000 rubleem mehnesi, padomes preešchšehdetajs — no 20 uš 30.000 rbl., wina beedrs, Saeimas sekretars J. Wefmans — uš 25.000 rbl. un pahrejee padomes ložekli, kuri gadrihs wiši — Saeimas deputati ar prahwām algam, ari paaugštinajaja šawas algas uš 20.000 r. mehnesi, par „leelajām puhlem reiš nedekā šanahst uš kahdu šturdas garu sehdi, lai peeprašitu un peespreestu šawas partijas beedreem — bankeereem un weikalneekem kreditus...“ Ja šchee un žiti žungi dabutu masakas algas, tad semneekem par lineem nebuhtu jamakšā tikai 60% no wehrtibas, tad algu paaugštinatajeem un wiau demokratiškām madamām nebuhtu eespehšjams mehnešcheem ilgi braufat pa ahršemem un tur šchēest latwju semneeka tulsnu rokām šapelnito naud u. Rā šinams, 1923. g. no Latwijas uš ahršemem daschadās darišchanās isbraufušchi 15.000 pilšoni. Ja katrs no teem ahršemēs ušturedās tikai 10 deenas un deenā isdewa tikai 2000 rbl., tad tas jau istaiša ne masak par 300 milj. r. Pateešibā, schi šuna rehkina nama wismas uš 500 milj. r., jo želotajs parasti isdara ahršemēs eepirkumus ari peršonigām un dšintas wajadšibam.

Lihdšchinejā politika pahrwehršch Latwiju par slaišteku audsina-
tawu un nabagu mahju, kur pilnigi weseļi un darba špehjigi laudis
fog Deewam deenas un šaimneekam maiši uš nodokļu maksataju
reškina. Miljardi, wispahr nemot, aiseet sozjalistu barošchanai un
wairošchanai. Pehdejee par tautas naudu rot muhsu walstij kapu,
kurā noguldis ari pašču latwju tautu un winas wisgodigatos, zen-
tigatos un waronigatos dehlus. Par šawu augstako ušdewumu
sozjalisti uškata darba desorganisešanu un strahdneeku rihdišanu
pret darba dewejeem. Zaur to muhsu rūpnizu raschojumi šadahr-
dšinās un newar konkuret ar ahrsemju lihdsigeem fabrikateem, kamdehl
fabrikas špeestas lehnām likwidetees. Eed ših wotaju naba-
dsiba wairojās, imports štipri peeaug un
strahdneeki, pateizotees sozjalistu politikai, paleek bes
darba un maišes. Besdarbneeku mihtinos peedalas Pado-
mijas agenti, ar pašafam par „sozjalistiskās paradises“ jaukumeem
šagrosa weenteešigo galwas, ta ka zilweki, darba apnikušchi, praša
no walsts ušturu un mitekli. Strahdneeki nešaprot, ka sozjalisti
winas krahpj un grubšch postā Pado mijas komišaru ušdewumā.
Fabriku eekšcheenē notura „streiku“ mitinus politiskos noluhkos, ahr-
pušē — atpuhšhās besdarbneeki! Par komišaru naudu agenti ar

Sozjalistu raschošchanas politika.

wifeem lihdsekteem puhlas Latwiju pahrwehrt par Padomju Kree-
wijas bada prowinsi. Wini bes masakās apdomaschanās issaimneeko
muhfu bagatibas, rada postu un nemeerus, lai drihsak šafneegtu
šho mehrki. Us politisko partiju wehleschanos radās eedsihwotaju
lihdsektu issaimneekotajs — Kulkuras fonds, newajadfigas un dahrgas
dsimtsfaraktu nodakās sozjalisteem par patiku un tika šagrauta lutera
basniza, kā semneeki isteizās, „bilšdu lenzes“ ordena un grafa titula
dehl. Šchi pate koaliziju politika eelaida jesuitus Latwijā, peesčehhra
katoļu basnizai iszilus preeščrozibas, miljoneem leelus pabalstus un
plafšus nekustamus ihpafšumus gandrihs konfiskazijas zekā, dsiki pase-
modama luterisko eedsihwotaju wairakumu.

Sem koalizijas fegas šchee pašchi wihri noahrdija priwatihpa-
šchuma neaistaramibas teesibas Latwijā, isdodami puskomunistisku
ihres likumu pilsehtās un meestos. Behz pilsehtu namu maskotas
nazionalisazijas pabeigšchanas, politilani kersees pee muhfu semneeku
mahju šadalischanas, domajams, bes taišnigas atlihdšibas. No agrar-
reformas partiju aktiwee beedri eedsihwojās muišchu zentros, ruh-
nizās, siwju dihsos, dahrsos, dsirnawās, tā šakot, par weenu šastiti
degkozianu. No ihres likuma tee tiks pee nameem pilsehtās un meestos
par „šweesta maīši“, bet no daschadeem kooperatiweem, zentralēm,
lauksaimneeku beedribām, ekonomiskām šaweenibām un ziteem ar
walšts naudu un pabalsteem štuteteem usnehmumeem tee ustura par-
tijas awifes un agitatorus un wišu žitu Latwju tautas
krahpschana un walšts ismantoschana i waja-
dsigo aparatu.

Tahda ir muhfu koalizijas politikas ihstā seja, ko no tautas
šlehpj! Wiši partiju dišchwihru nodibinatee usnehmumi pastahw un
war pastahwet un usplaukt weenigi sem koaliziju swaigšchotās debefs!
Tā wini taifa šawu demokratisko politiku!

13. Kurp muhs wed muhfu demokratiskā politika?

Muhfu demokratisko partiju šaimneeziskā politika nodarbojās ne
tik daudš ar raschoschanas problemu atrisnaschānu, žif ar patehre-
schanas sozjalistisku reformu. Wišu usmanibu šaista weenigi šaimnee-
zisko labumu šadalischana šawu peekriteju starpā. Starp muhfu demo-
kratiskeem politikeem (sozjaldemokrati, progresiwee pilšoni resp. demo-
kratisķais zentrs un semneekšaweeniba) naw neweena raschoschanas
problemu pašineja, radoschā darba wehrtibas šaprateja, un lai žif
netizami tas neisflauktos, — gandrihs neweena walstiski domajoscha
zilweka! Muhfu lihdšchinejo politikānu galerijā naw atrodama
neweena pilnigi godiga un nesawtiga wihra, kurfch neschaubigi tizetu
Latwijai, ruhpetos par tautas lablshjibu un nodroschinātu nahlotni
un buhtu ar meeru nest nepeezeeschamos personigos upurus šawu
lihdšzilweku labā. Katram bijušchi un ir wairak eenešigi amati
walšts, pašchwaldbibas un priwatās eestahdēs, usnehmumos un aif-
kulišu kombinazijās, šas to ihšā laikā padarijušchi no plikadihdas par
miljonaru. Wehl wairak! Plikadihdū ideologija pahraehmufe ari datu

eeredau. 1925. gada februārī nahza gaismā muhfu apstahklos deesgan parasts notikums: eefschleetu ministrijas atbildigais eerednis G. ar wiltotumu palihdību peefawinajeas apm. 2 milj. rublu aissargeem fawahstas naudas. Zif nosfahrstams, muhfu demokratiskos laikos sinamas aprindas scho rihzibu usikata par ne wifai kompromitejoschu.

„Ja ministri tura par atkautu pirkt Amerikā par apm. 200 miljoneem rublu (kopā ar teescheem un neteescheem operaziju isdewumeem) „tukšchu gaisu“ resp. wagonus un lokomotiwes un neweenu no pirktām leetām nesafemnt — domā eerednis — tad samdehl gan es newaretu peedalitees walsts afsagschanā?“ Tahdu morali un panehmeenus mums septinos gados eeaudsinajusi muhfu demokratiija.

Bet wehl bihstamata ir demokratiijas faimneeziskā politika. Lai eeguhtu neisglihtotu flahku balzis, zaur wehleschanam nodroschinatu fawu waru un faraustu miljonus, muhfu demokratiija nesaudsigi isnihzina laudis darba preeka, nepeezee fchamibas, wehrtibas un atbildibas fajuhtu un eepotē pahleezibu, itkā pasaulē wehrtibas wispahreeguhtamas bespretwehrtibam, peem. alga bespositiwa darba. To wini panahl zaur atteezigu literaturu, presi un pa dafai tā fauptās sozials likumdoschanas zekā. Sozials apgahde, flimo kafes, daschadi strahdneeku apdroschinafchanas weidi ar augsteem tarifeem, darba likumi, arodbeedribu eejaulschanas ruhpnееzisku un tirdsneezisku usafhmmumu darbiba un pahrwalbes funkzijs, sistematiska strahdneeku samaitafchana un darba desorganizazija, flinkuma un iswirtibas kultiwefchana darba lauschu widu fagahdas mums pilnigu faimneezisku fabrukumu, ja pilsoeem neisdojees grosit tagadejo kursu. Un tas ir nepezeeschams. Tā, flimo kafem atkautas peemafkas par notezefuscheem gadeem ambulanzei un laboratorijai, tā ari par walsts eeredau ahrstefchanu summa summarum pahri par 100 milj. rublu. Tapat labflahjibas ministrija nomafkā apteekam un flimnizam wezos parahdus apm. 3 milj. rublus par eeredau ahrstefchanu un atmafā eeredneem, kas ahrstefuschees priwatflimnizās us fawa rehkina, kahdam noluhkam 1925./26. g. atkauti pahri par 30 milj. rubl. Pehz tautas labfl. ministrijas sinam, 1920. g. bijuschas tikai 4 flimo kafes ar 5649 dalibneeeem, kurpretim 1925. gads usrahda jau 42 flimo kafes. 1921./22. g. flimo kafem isfneegts 18.792.400 rubl., 1922./23. g. — 38.975.900 r., 1923./24 g. — 71.767.100 r., 1924./25. g. — 113.728.200 r., un 1925./26. g. paredseti gandrihs 140 milj. r., tā kā peezos gados flimo kafem isfneegti gandrihs 400 milj. r. walsts resp. noboklu mafsataju naudas. Latwija pahrwehresta par flinkeem, flimeem un sozials apgahdajameem. Schi demokratiskā politika ruhpnееem, tirtogajeem, semtureem un ziteem usafhmejeem un walstij apafos skaitlos ismafā itgadus apm. 2¹/₂—3 miljarda rublus. Pee mums politifu taija neatbildigee nerafshotaji, bet par wisu mafkā—rafshotaji-usafhmeji. Lai gan ruhpnееki dod schim Molocham lihds 16% no strahdneeku algam, tomehr wini newar pat peedalitees flimo kafu rewisijās, ja strahdneeku isfraudsitā walde to newehlās (87. p.) Un to mehsh dehwejam par demokratisku eestahdijumu!

Tahda pat demokratiska politika walda ari zitur. Gandrihs puse no muhsu semes ir karâ ispostita. Us laukeem truhkst dshwes atjaunojšanai nepeezeeschamâ darba spehta, bet sozjalisti pulzina pilsehtâs un us walsts rehkina algo un uftur besdarbneekus. Tâ nodroščina finamu balšu ņkaitu wehlesčanâs ņew un partijai par labu. Us laukeem ņapuhst labiba aif darba spehta truhkuma, bet pilsehtâs pehz ofizialeem dateem ufturâs pahri par 12.000 besdarbneeku. Šchis sozjalistu balņotaju armijas ufturesčanai walsts ņchogad atwehlejuņe 45.000.000 rubl. Kad tas iņtehrêts, ņanem atkal jaunus kreditus. Un tâ tas turpinâs no deenas deenâ, no gada gadâ. Semneeks krahj, sozjalisti iņtehrê!

Ne masaku postu mums atnes streifu ņarihņoššana. 1921. g. nostreifotas 46.345 darba deenas, kurâs strahdneeki ņaudejuņchi 6.642.180 rubl. algas. 1922. gadâ pawaditas streifos 31.500 darba deenas ar 3.272.451. rubl. ņaudetas algas. Pateizotees sozjalista Seibolta un beedru rihzibai, 1923. gada streifos ņaudetas 86.114 darba deenas un gandrihs 11 milj. rublu algas. Saprotams, walsts raņchojņeem ņpehkeem — ruhpneekeem, tirgotajem u. t. t. — ņchis 163.959 nostreifotâs darba deenas atneņa dauds leelakus ņaudejumus, ņo rehkina apmehram us 60 miljoneem rublu.

Pateizotees demokratijas kuhdiņšanas politikai, strahdneeku algas us laukeem aprij gandrihs wiņu ņenturu ņweedrus. No ņaimneeka brutto eenahkumeem 60% aifeet teeņchi algâs pee 266 darba deenâm gadâ ar 9.500 rublu atalgojuma katram peeauguņcham strahdneekam mehneņi (deputats, alga nauda, maņšanas iņdewumi, apkurinaņšana un apgaismoņšana, ņeme ņaknem un ņtahdeem, dshwoņkis, daņchadi atwakinajumi, ņwinamas un ņwehtku deenas u. t. t.), pee ņam par wirņtundam pehz ņchi paņcha projekta („S. S.“ 1925. g. janw. eewads) jamatņâ wehl 20 rublu ņtundâ klahņt. Tas pats algu ņaktruhweņšanas drudņis pahraehmis pilsehtas. Daņchu arodu strahdneeki ņchâi ņinâ eenem diktatorisku ņtahwoņki. Tâ, wiņa muhsu grahmatruhpneeziba atrodâs neaprobeshotu arodbeedribas demagogu rolâs. Sai strahdneekus paturetu ņem ņawa eņspaida, wiņa ņistematisņi ņtruhwê teem algas us augņchu tais apmehros, ņa ņchobrihd labs ņwalifizets strahdneeks ņanem kahtigi lihds 9—12 un wairâk tuhņstoschu algas mehneņi, bet kopâ ar wirņtundam dauds wairâk. Tahdâ kahtâ neisglihtots zilweks beeschi pelna lihds 20.000 rublu un wairâk mehneņi. Tas, ņaprotams, noteek us zitu strahdneeku un pahrejo lihdszilweku rehkina, kureem tai paņchâ laikâ jaiņteek ar 4—6.000 rubleem mehneņi.

1924./25. g. iņdots eeredneem: pamatalgâs 2,450 miljardu rublu, gimenes peemâņâs — 250 milj. r., dshwoņku naudâs — 125 milj. rubl., 13. mehneņcha algâs — 187.500.000 r., bes tam wehl pare- dņeta 10% iņdeenas peemâņa apm. 85% eerednu, ņas iņtaifâ, pehz eepreeņņejas aptaujas, ap 225 milj. rublu. Tâ tad, wiņas muhsu eerednu armijas ufturesčanâ walstij iņgadus war iņmaņņât apaņos ņkaitkos reh- ņinot, us 3,25 miljarda rubleem, ņas lihdsi-

nās apm. 40% no wiſa muhſu walſts budſčeta. Beſ tam, ja pahrgrupetu faſkanā ar uſtahnitām praſibam wiſas eerednu kategorijas, paaugſtinatu kategorijas ſkolotajeem un meſčſineem un apmeerinatu zitas praſibas, kà to projektē demokrātu aprindas, tad walſts eerednu algas kopſuma paleelinatos par 250—400 milj. rubku, un ſaſneegtu gandrihſ puſi no walſts budſčeta. Neſkatvotēes uſ to, muhſu ſaimneezijkā poſta un ſozialo naſtu krahjejai — labſl. ministrijai 1925./1926. gada budſčeta paredſeta gandrihſ 470 milj. rubku leela ſuma reſp. ſčai, kà mehđſ iſteiktēes, tautas poſta ministrijai iſſneedſ leelakus lihđſeklus, nekā ſemkopibas ministrijai.

Peē mums jau parahdās wiſpahreja ekonomika ſabrukuma paſihmes. Tam par zehloni ir muhſu lihđſčhinejā demokratiſkā ſaimneezijkā politika, ſoziale likumi un walſts un arodbeedribu eejaufčhanās priwatās ſaimneezijkās atteezibās. Tas uſnehmejeem ſaſeen roſas, bet ſtrahđneekus nodroſčina pret darbu, ta kà wiſa ſeme ſpeesta pahrtikt no weza ſagahda, parahdu taiſiſčhanas, walſts bagatibu (meſču u. t. t.) iſpahroſčhanas un ſpekulazijas, peē pelnot pahrtikai nepeeteekoſčo daļu ar darbu. Wadofčhās perſonas un ſtrahđneeki neſaprot, kà ruhpnēeks, tirgotajs, ſemkopis, kà darba deweji, ir weenigais darba nehmeju un walſts ekkſiſtenzes awots.

Neſpehdami pareiſi nowehrtēt ſaimneezisko dſihwi, uſ-atſewiſčķu datu pamata, wini atſihſt, itkà muhſu attihſtiba eſot leeleem ſoleem uſ preekſču. Tā, 1921. gadā atwehrts 141 uſnehmums, 1922. g. — 267, 1923. g. — 467 un 1924. g. — 588. Nu jau eſot peenahzis laiks uſnehmejus „peēſpeēt“. Bet wiſi ſčee uſnehmumi ir ļoti neezigi, ar leenetu dahrgu (no 12—18—24—60%) kapitalu, walſts pabalſteem un aiſdewumeem. No 1924. g. atwehrteem uſnehmumeem 400 uſa. ſtrahda tikai ar 1035 zilwekeem kopſkaitā, ta kà weenā uſnehmumā zaurmehrā nodarbinati 2,5 ſtrahđneeki, kurpretim pirms kara „Prowodnikā“ fabrikā ween ſtrahđaja apm. 20.000 zilweku. Un toreis lihđſigu fabriku Rīgā bij wairāk. Tagad, turpretim, Latwijā ſkaitas pawiſam druſzin pahri par 40.000 fabriku ſtrahđneeku.

Tagadejās politikas pabalſtitaji aiſrahda, kà walſts eenahkumi peeauguſčhi, ſas peerahdot, kà wiſs eet walſti kahrtigi. No muiſas 1924. g. eeemnts gandrihſ 2,8 miljardi rubk., no oſtam — gandrihſ 100 miljonu rubku. 1925. gada janwarī dſelſſzeki dewuſčhi apmehram 100 milj. rubku leelu eenahkumu. Walſts monopoli ari labi eenefot. Kaut gan linu ekkports ſtipri ſamaſinajees, ſalihđſinot ar pagahjuſčho gadu, tomehr 1924. g. linu raſču rehkina uſ 29.000 tonnām. Tas walſtij ſneegſčot apmehram 300 miljonu rubku ſkaidras peinas, peē kam aiſmirſt, kà ſčos 300 milj. rubklus ſemneeki ſpeesti peemalkāt ahrpus, reſp. w i r s p a r a ſ t e e m n o d o k l e e m. Ari ſpirta monopols dewis walſtij ap 1,25 miljarda rubku 1924. gadā. Tapat priwatā dſihwē eſot nomanama atſelſčhana, ko peerahdot galas patehrina peeaugſčhana. 1924. g. kautā weidā apſkatei Rīgā regiſtreti 25.797 leellopi, 99.527 teki, 87.410 aitas un kaſas, 75.999 zuhſas

un 37.017 zūftu gaſas gabali. Beſ tam pilſehtas ſautuwēs ſahwa tai paſchā laikā 37.184 leellopus, 7.985 tekus, 40.306 aitas, 239 faſas, 20.764 zūftas un 253 ſirgus, kopā 106.831 leellopu pret 81.678 lopeem 1923. gadā. Tas, ſaprotams, ir walſts raſchojoſchu ſpehku — ſaimneeziſko uſnehmeju nopelns, bet ne walſts ſaimneeziſkās politikas ſekas. Tas leezina par Latwijas eedſihwotaju ſahrtigu peeaugumu un latwju neatlaidibu, kaſ tiſ gruhtos apſtahklos nebaidās likt uſ ſpehli ſawu neezigo kapitalu, energiju, ſinaſchanas un pa kara laiku ſabojatos nerwus neatlaidigā zihnā ar muſju ſaimneeziſkās politikas tuh wred ſibu un muſhibu.

Upluhkodami pahra wahrdos medaſas otro puſi, dabujam ſekoſchu apmehra ainu. Latwijas bankai 1925. g. 1. janwari bija ſelta un walutas par 3,3 miljarda r., bet juniā — tikai 2,45 miljarda rbl. Naudas iſlaidumus Latwijā iſdara diwas eestahdes — Latwijas banka un finanſu miniſtrijs. Patlaban apgroſibā atrodas par apm. 2,4 miljardeem (48 m. lš.) r. walſts kaſes ſihmes, par 1,565 (31,3 m. lš.) milj. Latwijas bankas banknotes, 520 milj. (10,4 m. lš.) rubkeem ſudraba un apmehram 500 milj. bronſas un niķeļa naudas. No wiſas apgroſibā eſoſchas — ap 5 miljardu (100 m. lš.) rubku naudas tikai Latwijas bankas banknotes nodroſhinatas ar 100% ſelta un ahrſemju walutas. Turpretim wiſu 286 Latwijas naudas eestahſchu (26 bankas, 25 ſawſtarp. kreditbeedribas, 235 krahj-aifd. kaſes) noguldijumi 1925. gada februari ſaſneedsa tikai apm. 1,975 milj. rubkus, bet walſts parahdi (eeklaitot pehdeja laika ahrwalſtju neapſtrihdamās un apſtrihdamās (?) praſibas) lihdsinas apm. 4 miljarda rubkeem, kaſ kopā ar iſlaidītās naudas ſumu iſtaifa Latwijas weena gada budſchetu. Jaatſihmē, ka uſ 1925. g. juniu noguldijumi wairojuſchees un lihdsinās pa wiſu walsti 4,4 milj. r.

Ratu gadu, budſchetu apſpreeſchot, teef iſteikta wehleſchanās ſamaſinat eerednu ſkaitu, tomehr tas, ka iſrahdās, peeaug: 1921. g. bij 36.861 eeredn., 1922. g. — 38.437, 1923. g. — 37.675, bet 1924. g. — jau 41.239, eeklaitot autonomos uſnehmumus. Œhi armija, ka teiktis, war praſit no walſts pahri pa 3 miljardeem rubku gadā.

Wehl lihds ſchim walſts naw ſadalijuſe 146 muiſchu zentrus ar 8892 ha aramas ſemes, kaſ iſtaifa 0,5% no aramſemes kopplattibas. Œhee zentri iſnomati tā ſauktām „kulturelām“ organiſacijam, paſchwaldibam, waldibas eestahdem, paju un akziju ſabeedribam u. t. t., kaſ par pehdejeem diweem gadeem palikuſchas walſtij parahdā apm. 50% no nomas. Uſ walſts paſchas apſtrahdatām muiſcham walſts ſaudē 420 rubkus uſ katra hektara.

Lai ſpreestu, wiſpahr nemot, zif tagadejās ſaimneeziſkās politikas kurſs mums kaitigs, apſlatiſim, kaſdas wehrtibas eet ſudibā zaur muſju ſlimo kaſu rihzibu, kurās wiſu Latwiju pahrwehrtuſchas par milſu ſlimnizu ar kaſdeem 150.000 dalibneekem. Peezu gadu paſtahweſchanas ſwehtkos Rigas kopejā ſlimo kaſe (Brunineeku eelā, 8) data, ſtarp zitu, ſinamu, ka winai ir 70 ahrſti, 49 ambulanzes,

sneegta palihdšiba 385.000 dalibneekem, resp. šlimibas gadījumos un pawisam noslimotas ap 586.000 deenu jeb 1625 gadi. Reškinot strahdneeka algu zaurmehrâ us 200 rubleem deenâ, isnaht, ka zaur šcho kasi saudetâs darba deenas istaiša naudâ pahri par 117 milj. rubfu. Ja peenem, ka ari pahrejâs šlimo kafes lihdsigi apstahkli, tad wišas Latwijas 42 šlimo kafu 150.000 dalibneeki „noslimojušchi“ apm. 4.846.500 deenas, kas ismaksâ gandrihs 1 miljardu rubļu s. Aprehkinot naudâ to, ko usaehejs zeesch no strahdneeka neerâšchanâs darbâ, no jehlweelu bojašchanâs, darba desorganizâcijas un pašuhtijumu nenodoschanas laikâ, dabujam šopsaudejumu wismaf 2 miljardu rubļu apmehrâ. Šchee škaitki nahf us šlimo kafu noslimotâm deenâm, bet pee wiša tâ naw jaaismirst, ka pehz muhsu sozialeem likumeem, usaehejeem uskrauti bes tam wehl lihds 16% no strahdneeku algâm dâšchadu maksajumu weidos (šlimo kafem, apdrošchinašchanas beedribâm, atwâlinaj. u. t. t.), kas gadâ pa wišu Latwiju šchobrihd istaiša loti solidu sumu.

Cegaumejot wišu to, mehs šapratišim, kamdeht mums til gruhta dšihwe un til leeli nodokli: muhsu demokratiskâ politika ismaksâ pa daudz dahrgi. Wina aprij gadâ kahdus arm. 3 miljardus rubļu rašchotaju naudas ahrpus Latwijas 8 miljardu leelâ walšts budščeta. Bet muhsu puistšchi braukâ pa ahršemem, darba apstahklus pehtidami, peedalas starptautiskâs darba konferenzes un balšo par weenadu apeeschanos ar ahrsemju strahdneekem, nahts darbu noleegšchanu maišnizâs, par 8 stundu ilgu darba deenu u. t. t. Turpreim bagatâs ruhpnenezibas-tirdšneezibas walštis, peem. Franzija, Anglija un zitas tam nepeekriht. Anglijas apaššchnams ar 223 pret 180 balsim nupat atraidijis Wašingtonas konwenziju par 8 stundu darba deenu. Šif šinams, karâ ispostitâ Latwijâ šcho konwenziju ratifizejuše: jo pliks, jo traks!

Bet wisneattaišnojamaâ politika teef dšihra ar dâšchadeem pabalsteem, neatmaksajameem aisdewumeem wišadâm organizâcijâm, rakšneeku, mahšlineeku, dšeedataju u. t. t. beedribâm, pee kam dâšchreis leelas sumas nokluht tahdu personu un organizâciju rokâs, kuras strahdâ pret pilsonisku walsti un naziju. Nelaimigais Kulturâs fonds isšneedšis pabalstus i dšehrajeem, i netikumibas šludinatajeem, i pilsonisko walsti graužoščai ŠŠŠ organizâcijai, kuras beedri, nuhjam un rewolwereem apbrunojušchees, mehdsâ štaigât pa Rigas eelâm un apdraudet pilsonu dšihwibas. Šchâi pilsonu kara resp. šlepkawibu šagatawošchanas organizâcijai no dâšch. awoteem atwehlets pawisam ap 1 milj. r. pabalšts. Kult. fonds, kurâ no 16 lozeekem ir tikai 6 apšinigi pilsoni, isdala gadâ apm. 50 miljonu rubļu peespeedu kahrtâ no eedšihwotajeem eekafetas naudas un leelâ mehrâ pabalsta mums pilnigi naidigu un pat loti kaitigu „kulturâ.“ Râ „Sozialdemokrats“ atšihstas, špezialâs sozialistu organizâcijas, kur u weenigais darbs un usdewums—graut pilsonisko eekahrtu un kulturu, šanehmusčas 5% jeb 2.376.625 rubļuš pabalsta. Tahds neprahts pašaulé reti kur šastopams!

Tapat ne masaku zihribu daschadu organizaciju pabalstischana israhidija atteezigs Saeimas komishjas. Ra laitraksti sino, peeprafto 200.000 rublu weeta peespreests septinas un pus reises wairak resp. 1.500.000 rublu ahrpus skolas organizacijam: sozialistiskai skolotaju saweenibai — 275.000 rublu, prowinzes teatreem, kuri no Kulturas fonda sawehmuschi jau 250.000 rublus, peespreesch 3.125.000 rublu, zelowoscham teatrim — 600.000 rublus, Dailes teatrim — 4.500.000 rubl., Seepajas operai — 3 milj. rubl., Latgales teatra skolas studijai — 250.000 rublu, kreewu kamerteatrim — 100.000 r., dseefnu swehtku komitejai — 1.500.000 rublu. Razionala opera sawem 17 milj. rubl. un Razionalais teatris 5 milj. rublu gada. Schogad budscheta atwehlets Latwijas teatreem gandrihs 35 milj. r. ahrpus teatru paschu eenahkumeem.

Pat neisglihtotam zilwekam weegli sawrast, ka schahdos apmehros un schahda weida kulturas pabalstischana mums, ispostitai walsstij un nabadfigai tautai, naw pa spehkam. Pee wisa ta mehs schobrihd wehl newaram pateikt, waj schi „kultura,“ ko ar tahdu neatlaidibu nu tendenzi eedsen tauta, mums neatnes wairak posta, nekā labuma. Waj wina, schi ar seltu atwehrtā kultura, neisnihzinās galigi to majuminau wesela prahta un tikumiskās skaidribas, kas tautas masās wehl bij atlizees pahri no jeneem laikeem, tā muhju sentfchu garigais sagahds? —

Tahlat. Zif naudas aishpluhda par scheem septinaem gadeem daschadās operacijās un panamās, to, warbuht, warēs tikai wehlat noskaidrot, kad no walssts pihraga buhs padsihti tagadejee waroni. Ra pehrfons pee skaidras, tā likās, debes muhs pahrsteidsa awischu sina par 5 milj. rublu leelo galas panaminu kara sawimneeziabas pahrwaldē un gandrihs pusmiljona rublu istruchkumu dselszoku wirswaldes kasē, ko neweens, isnemot nejawschu gadijumu, nebij pamanijs. Ja mums nebuhtu zilweku, kureem noseegumu atklahschana ir efshstenzes — ari karjeras jautajums, muhju demokrati galu galā issagtu weens otram azis no peeres! Pa leelakai dakai, zaur gadijeenu saweedriba dabu sinat par weenu, otru wehja aishweestu miljonu. Tā, schihdu aferists Rutiskers, kusch ar bij. apgahdibas ministriju sawā laikā bij noslehdsis labus weikalus, pehz tam atshutijis, tā awises sino, no Berlines sawā sinā sishmigu telegramu pasinoschanoi ministrim Blumbergam: „Saget Blumberg — alles klappt. Rutisker.“

Bet tas wehl naw wifs. Ra kurai katrai, tā tagadejai bankrota politikai ir sawas nepeeluhdsamas konsekwenzes: wina ir jaaisstahw diplomatiskā zekā un galu galā buhs japabalsta ar brunotu spehtu. Armijai ir jaaisstahw katra politika, kuru taira atteezigi wihri walssts wahrda un it tā nazijas dsihwibas interesēs. Tā, pehdejā kreewu-japanu karā kreewu tauta ar sawām asinim ispirka „Tahlus upes un meschu“ politikas grehtus. Tas pats war atgaditees sehe. Muhju tagadejās politikas taistaji tiz, ka ari latwju dehli buhs taifni tee, kas par wina liktenigām kshdam sawatjās. Par schihdu, sozialistu un muhju demokratu rihzibu atbildēs weenigi latwju kareiwji, jo kara spehka

ehkas un semi kopplatibâ — (2.700.000+20.000) 2.720.000 ha, meschus — kopplatibâ 1.150.000 ha, dahrsus, siwju dihtus un wiſu, ko wini 700 gados bija ſawahkufchi. Tas wiſs, ko war radit tikai gadu ſimtenu ilgâ neatlaidigâ zihnâ ar dabu un apſtahkfeem, tapat wehrtejams tagad uſ kahdu ſimtu miljardu rublu.*) Tas wiſs mums, kâ paſafâ, eekritis uſ reis klehpi. Bet neſkatotees uſ to, kâ ari uſ plaſchâm ſaimneezikâm iſredsem un eepeshju ar zitu ſakrahto lihdselku palihdsibu radit jaunus milſigas wehrtibas, mehs, ſamehrâ loti ihâ laikâ, eſam nonahkufchi leelâs ekonomiskâs gruhtibâs un paſpehjuſchi eetaiſit deefgan prahwus parahdus.

Suhlin pehz walſts proklameſchanas 1918. gada nowembri un dezembri waldbiba dabuja no priwatperjonâm un krediteestahdem aisdewumu, kas uſ 1919. gada 1. janwari iſtaifija: 100.275 zara rublus, 161.800 ostrublus un 139.000 domes rublu. Uſ 1918. gada 6 dezembra Tautas Padomes likuma pamata iſlaida 5% neatkaribas aifnehmumu 10 milj. rublu apmehrâ. 1919. g. 28. februari Pagaidu Waldbiba noſlehdſa ar Leetuwas waldbibu un leiſchu tirdſneezibas— ruhpnenezibas banku lihgumu par 5 milj. wahzu marku leelu aifnehmumu, no kura iſleetoja 3 miljonus. No Leepajas pilſehtas naudas iſlaiduma waldbiba eeguwa 300.000 rublu, kâ aiflenejumu. 1919. gada pawafari iſdewa pirka amerikânu kara likwidazijas komiſijas kara materialus un no amerikânu palihdsibas adminiſtrazijas pahrtikas weelas, iſdodama Amerikas Saweenotâm walſtim parahda ſihmi par 5.132.287,12 dolareem. Wehlaſ zur jaunâm ſaiſtibâm ſchis parahds paleelinajâs uſ 6,3 miljoneem dolaru. Uſ 1920. g. 18. marta likuma pamata iſlaida 50 miljonu rublu leelu eefſchejo aifnehmumu ar 4%, kuru iſdewâs realiſet tikai 12,5 miljonu r. apmehrâ. 1920. gada 22. nowembri pehz lihguma ar Norwegiju waldbiba eeguwa 1960 muzas walſiws tauku par 738.127,50 kronâm. Behz 1921. gada 30 aprila lihguma ar Norwegiju waldbiba nopirka 100.000 muzu ſilku ſem weſſela par 6 milj. norw. kronam. 1922. gada janwari iſdewa Anglijai parahdu ſihmi 20.169,10 mahrziau ſterlingu apmehrâ par pretſchu pahrwefchanu. Tapat par kara materialeem Latwija palika parahdâ Franzijai 11.811.372,79 frankus. Eſ tam Metal & Chemikal bankai Londonâ—973.000 mahrz ſter. un Lloid bankai — 775.000 mahrz. ſterl. ahrcpus agrakâm ſaiſtibâm. Anglija no mums peepraſijuse wehl 2 milj. mahrz. ſterl. parahda atmafai (2,2 miljarda rubl.) un ſihna 26.000 dolaru (ap 6,5 milj. rublu), kahdas ſumas, pehz Ringolda Kalninga iſteizeeneem, finanſu miniſtrijas walſts parahdu grahmatâs neefot atſihmetas.

Ta kâ daſchi walſts parahdi grahmatâs neefot eewesti, tad regiſtreto parahdu mums bij pahri par 3 miljardeem rubl., no kureem

*) Tahdejadi muſhu walſts aktiws — eefſaitot winâ walſts, paſchwaldbibu un atſawinatos priwatihpaſchumus, kâ ari noſtratito zara Kreewijas parahdu proporzionalo dâku — rehſinams apmehram uſ 350 miljardu rubleem, kas ſihdsinâs apm. 40 gadu walſts budſchetam. Teoretiski nemot, tas noſihmê, kâ mehs, pahrwehrtufchi ſchis milſu bagatibas naudâ, waretu dſihwot kahdus 40 gadus beſ nodokfeem.

apmehram puse jau atmaksata. Pehž awišču smeltām no ofizialeem awoteem sinām, muhsu ahrejais un eekšhejais parahds, atskaitot nomaksatās sumas, istaišija wehl gandrihs 1,5 miljarda rubkus. Tā tad, kopā ar pehdejo Anglijas un Rihnas prakbu, Latwija paleek žiteem parahdā tahdus 4 miljarda rubkus. Tas lihdsinās pusei no muhsu walsts budščeta. Saprotams, par šcheem parahdeem ja-makšā prozentes, kas wišs gulstās uš nodokļu maksataju pležeem.

Tāpat nošpeesch nodokļu maksatajus, tā neproduktiws isdewums, daschadi walsts isfneegtee pabalsti wišadām organizacijām. No 1925/1926. gada budščeta redšams, ka peespreesti krediti peemehram kooperatiwu kongreša padomei — 750.000 rubku, L. L. Zentralbeedribai — 450.000 rbl., Kursemes laukšaimn. Zentralbeedribai — 200.000 rubk., Semgales — 200.000 rbl., Biškopibas Zentralbeedribai — 100.000 rbl., Swejneezibas Zentralbeedribai — 100.000 rbl., Masšaimneeku weizinaščanas beedribai — 150.000 rbl., Tautas bankai — 350.000 rbl., Latwijas patehretaju beedribu šaweenibai — 350.000 rbl. u. t. t. Šchis ihšais pabalstu šarakšts atflahj muhsu šlittās politikas aistulises: uš nodokļu maksataju rehšina uštura mums ne tikai newajadšigas, bet pat kaitigas organizācijas, peemehram Latwijas patehretaju beedribu, tā šautkos „šišenus“ u. ž. Šchogad daschadu beedribu pabalsteem weenā šehdē atwehl wešelus 10 miljonus rubku nodokļu maksataju naudās. Tahdā un lihdsigā zelā no 1919. g. lihds šchim ir isfneegtas pabalstos miššigas sumas. Ja nem wehrā, ka kooperazija, patešibu šakot, ir sozialisma preekščinams un pabalstidami to, mehš neteeschi weizinam sozialismu, tad gan wišmas no nazionalā un pilšoniški-šaimneezisķā weedokla newar attaišnot lihdsšchinejo walsts pabalstu isfneegšchamu.

Bet ne tikai masfoti — pat atklahti teek pabalstits sozialisms. Ko lai šaka, peemehram, par tahdu faktu, kas konstatets Šaeimas budščeta komišijas šehdē ihši preekšč leeldeenām. Ka „L. S.“ šino, budščeta komišijā ar sozialisu, kreewu, šchihdu un Jesupa Trašuna balšim atwehlets 300.000 rubku sozialisu športa resp. sozialisu militari organizacijai — tā šaukteem „šišeneem“. Pehdejee pilšehtas wehleschānu laikā teroriseja tahdā šwehtdeenā Rigas pilšonus. Šchi šišenu uštahščanās beidsās ar šišena Masaka nošchāušchānu uš Martas un Terbatas eelas stuhra. Waj mehš teeschām jau buhtu nonahkušchi til tahlu, ka ar nazionalās walsts naudu pabalštam nazionalās walsts un pilšonišķās eekahrtas grahwejus?

Ari walsts aisdewumu isfneegšchānā un garanteschānā neesam peeteekošchi objektiwi. Walsts kapitāla eeguldijumi aisdewumos, walsts ušnehmumos u. t. t. istaišija 1,75 miljarda r., kas lihdsinas $\frac{1}{5}$ budščeta. Šcho eeguldijumu weena daša ees šudibā. No „Konšuma“ peenahķās walstij dabuht 700.026 dol. (apmehram 178 milj. rubku) weža parahda, bet minetais kooperatiws nemakšā pat prozentes, ko budščeta komišija špeesča ušdot waldbibai no wiņa peedšiht. Bet walsts naudu neisleeto „Konšums“ ween! Tahdā kahrtā nodokļu maksatajeem jafeds no šawas šeščas walsts budščeta istruhkumi, I a i

kooperatiwi pa to laiku waretu labi „andelet“ un wixu waditaji palikt par miljonareem.

Uf nodoklu peeaugšchanu atstahj eepaidu ari daschadas nolaidibas un blehdibas. Tā, atteezibā uf meschu panamām walšts kontroleers šinōjis budšeta komišjā, ka nenofahrtotu leetu ar 122 usnehmejeem ešot pawijam 227, kopsumā par 181 miljonu rubl. Dasčas no tām newarot nofahrtot tadehš ween, ka winas pa daudš plaščas — ešot wairak dešmit pudu šmagas! Ne daudš labak weizās ar panamu nofahrtošchanu šatiktšmes ministrijā. Dšelszēku wiršwalde eesuhdšejusi daschus usnehmejus par 12 milj. rubleem, no kuras sumas Palatā tai peespreesti 1.200.000 rubl. — Par šchim panamām refors šamaktšjais teesām un adwofateem 7 milj. rublu. Utrešeredams šcho gadijumu „D. S.“ raksta: „Tā tad, galu galā isnahš, ka dšelszēkš no usnehmejeem eeguwis teejas zekā ap 1 miljonu rubl., bet par teesām makšjais 7 miljonus rublu“. Leeta škaidra! Panamu teesafšchanai ištuhštkošchos isdewunus — apmehram 6 miljonus rublu — šamaktšs Latwijas nodoklu makšataji resp. dšelszēku wiršwalde šchini gadijumā ween paaugštinajusi muhšu nodoklus apmehram par 6 milj. rublu.

Ar šcheem neezigeem peemehreem ween jau peeteek, lai konstatetu, kā mehš teekam pee leeleem nodokleem. Bet muhšu nodoklu nasta kluhst ašween leelaka tamdehš, ka šabeedriba maš ruhpejās par walšts un pašchwaldibu leetām, atstahdama tās bes nopeetnas kontroles. Wislabakā gadijumā, lai neweenam nedaritu pahri, kontrole noteek ar leelu apdomu. Koka roku mašgā — abas baltas! Teesja, balti top gan šliktu darbu daritaji, isnemot neezigu procentu pahrdrošcho mulku, bet melni — wiš nodoklu makšataji, jo wineem zitu grehki jaišpehrt ar šaweem šweedreem.

Šit šinams, nodokli uf nekustameem ihpašchumeem pilšehtās un meestos nahkofšcham gadam projektē paaugštinaš par 50%, pee šam I šķētras namos tikaš 20% no brutto eenahkumeem ušštatis par nama isdewumeem, bet wišu pahrejo apliškot ar nodokli, kas šaneedš 30%. 1766 namšaimneeki mašjā 4467,50 r. nekustamā ihpašchuma un eenahkuma nodokli, bet 38.827 namšaimneeki, kuri eenahkuma nodokli nemakšā, aplikti katrs ar 1.638,50 rublu nekustama ihpašchuma nodokla. 64.288 lauššaimneeki mašjā katrs 637 rubl. eenahkuma un nekustama ihpašchuma nodokli; pahrejee 81.095 lauššaimneeki aplikti katrs tikaš ar 237 rubleem nekustama ihpašchuma nodokla. 20.464 tirtotaji-ruhpnēeki mašjā katrs 6.278 rubl. eenahkuma un tirdšneezibas nodokla, bet pahrejee 26.270 — katrs 3.617 rublu tirdšneezibas nodokla. Brihwo profesiju 1829 peršonas mašjā katrs zaurmehrā 3.447 rublus. 20.377 algoši darbineeki — katrs 1.446,50 rublu; 338 daschadi arodneeki — katrs 3.124,50 rubl. un 14.337 šihi amatneeki katrs 48 rubl. leelu nodokli.

Behž grupām wiš 383.262 nodoklu makšataji šadalās šchahdi: 14,96 proz. namšaimneeku, 54 proz. — lauššaimneeku, 17,32 proz. tirtotaju un ruhpnēeku, 7,53 proz. algošu darbineeku, 0,68 proz. brihwo profesiju, 5,33 proz. amatneeku un 0,13 proz. šiho grupu.

So nes latvija stiprā mugura.

Čhētri leelakee nodokli (eenahkuma, tirdsneežības un ruhpneežības, lauku un pilšehtu nekustamu īhpašchumu nodokli) eenesa 392.191.550 rubļu, pee kam tirgotaji un ruhpneeki maksāja 57% (223.536.950 rbl.), namšaimneeki 18,11 proz. (71.022.150), laufšaimneeki — 15,34 proz. (60.163.450), algu nehmeji — 7,5 proz. (29.418.000 r.), brihwas profesijas — 1,61 proz. (6.304.800 r.), šihās grupas — 0,27 proz. (1.056.000 r.), šihēe amatneeki — 0,17 proz. (690.200 r.). Pa-

gahjuſchà gada nodokli dewuſchi ſkaidra atlituma 85.000.000 rublu.

ſchai budſcheta gadà paređs ſchahdus nodoklu eenahkumus: no naudas kapitalu eenahkumeem — 12.525.000 rb., mantojuma nodokla — 10 milj. rublu, krepoftnodokla — 45 milj. rubl., wehrtibas peeauguma nodokla — 25 milj. rubl., tirdſneezibas un ruhpnreezibas ſihmju nodokla 40 milj. rublu, tirdſneezibas ruhpnreezibas nodokla — 317.500.000 rublu, traakteeru nodokla — 17.500.000 rbl., lauku nekufstamo mantu nodokla — 317.500.000 rbl., pilſehtu nekufstamà ihpaſchuma nodokla — 225 milj. rublu, eenahkumu nodokla 250 milj. rubl., ſihmognodokla — 387.500.000 rublu u. t. t. Wiſu teeſcho nodoklu kopſuma war dot walſtij lihđs 1,6 miljarda r. gada eenahkuma. Nodewas un nodokli budſchetà ſaſtahda 59,65 proz., monopoli un regalijas — 18,05 pr., ſemes un meſchi — 9,16 pr., walſts eeneh-mumi — 7,47 pr., kredit operazijas — 4,48 pr., kopà — 98,81 proz.

Wehs neeſam kluwuſchi bagatafi, bet maſſajam leelakus, ka pirms kara, nodoklus. Un neſtatotees uſ nodoklu preſes ſolido ſwaru, Latwijà gada laika tomehr eewed ap 40.000 flgr ſmarſchuhdena, puhderu, kremu un zitu ſmarſchweelu par apmehr. 200 milj. r. Selta un ſudraba patehriſch ari leels: 1924. g. pahrbauditi un apſihmeti 273.488 gr. ſelta daſch. iſſtrahdajumos, 12.781 gab. ſelta ſteanu kopſwarà ap 700 mahrziau, 5020 g. damu un 1020 g. fungu ſelta pnkſteuu. Sudraba apſihmets 4.898.183 gr. iſſtrahdajumos un 25.160 gr. ſteenos (apm. 12.000 mahrz.). Sudraba pulkſteuu — 8065 gab. Apſihmogoto leetu ſkaiſts ſneedsàs wairaf ſimtſtuhtſtoſchos. Prowes noteiſſchanai nodotas 32.000 ſelta leetas.

Ne tikai leelas kluhdas war buht par eemeſlu leeleem nodokteem. Wiſbeeſchaf no ſamehrà neezigeem, weeglprahtigeem, newajadſigeem iſdewumeem walſts apmehrà ſalajàs miſſigas ſumas un muhs eewelk nelaimè. Tà „Pirmò.“ ſino; Walſts Semes bankas 7 wihru padome ſanahk 2 reises nedelà, paraſtà darba laika uſ apſpreedi pahris ſtundas. Wiſi pad. lozekli eenem algotas weetas (ſoz. dem. Baſtjahns un Buhmeiſters, Roſkoſchs (latg.), J. Rubuls, Bokalders (dem. zentrs) Kengis (jaunſ.) un ſin. min. pahrſtahwis un tomehr katrs par ſehdi ſanem 1000 r., bet preekſchſehdetajs — 1500 r. Bet wehl padome pati ſew nolehmuſi no pag. gada pelnas katram pad. lozeklim 35.000 r., bet preekſchſehdetajam — 50.000 r., kaut gan gadà noturetas tikai 15 ſehdes. Iſnahk, ka katra ſehde iſmaſjà apm. 25.000 r. „Tà tee walſts lihđſekli aiſeet,“ iſſauzas min. awiſel!“ Tà tas patlaban ir ar muhſu walſts un paſchwaldibu ſaimneezibu un wiſu muhſu dſihwi. Muhs apgahſch maſs zinitis, kuru neweens nepamana. Un ſcho ziniſchu ir toti dauds. Tà peem. Rigas pilſehtas domes wehleſchanas ween iſmaſjà apm. 4 milj. rublus.

Un tà ka rehkinus tauta lihđs ſchim uſ pirmo peepraſijumu ſamaſſaja, tad tos uſſtahdit, ſaprotams, bij weegli. Tagad, kad daſcham labam nodoklu maſſatajam draud bankrots, zeetums, ſchai ſinà grehko wairaf ar apdomu, bet tomehr wehl deeſgan uſnehmigi, zeribàs, ka kruſttehwam, warbuht, gruhtà brihdi iſdoſees Semidu noſkuhpſtit uſ azim.

Ramdehl mums leeli nodokli? Lamdehl, ka gribam buht leeli comme il faut, kureem, ka Schwaukstam, nespehlè lomu, waj 10 miljoni isdewumu budscheta schurp waj turp. Buhtu japekem, ka ne walsts, ne ari kahds usnehmums, ne privatpersona nedrihft wairaf isdot, ka eenem. Pee mums ta gluschi naw. Pirmos gados — no 1918—1921. g. Ullmana kabinetts fainneekojas bes kaut kahda budscheta, pahrtikdams no parahdu taifichanas, rekwisizijam un ziteem eenahumeem. 1919/20. g. budscheta defizits bij 121 milj. rublu, 1920/21 g. — 608 milj. r., 1921. g. budschets dewa masu atlikumu. 1922. g. 19. julija apstiprinaja primo walsts budschetu 7.465.469.653 r. apmehra, kas kopà ar papildbudschetu istaifija 10.526.789.316 r. 1923/24. g. budscheta kopsuma lihdsinajàs 9.423.726.850 r. 1924/25. gada budscheta kohtriba atwehlets 9.686.348.750 r. Salihdsinot 1922/23. budscheta gada postenus ar 1924/25. g. israhdas, ka eenahumi no monopoleem (netto) noslihdejuschi no 31,5% us 22,8%, us teescheem nodokleem un nodewam peeauguschu no 14,7% us 15%, bet us neteescheem nodokleem fahneeguschu 55,3% agrato 39,2% weeta. Us katra eedsihwotaja kriht 2585 r. nodokla. Sadalot muhsu schi gada walsts budschetu 8,05 miljarda rublus us eedsihwotajeem, eerehkinot behrnus un firmgalwjus, isnahf us katra dwehfeldi pahri par 4.000 rublu, bet us katra wehletaju — nepilni 8.000 rubli.

Cewehrojuschu, ka Anglijà, Franzija, Amerikà ir desmit, weenpadfmit ministriju, mehs eerihkojam gandrihs tif pat, un nemas nerehkinamees ar to, ka katre muhsu nepahrdomats folis walstij jaatfwer ar leelu naud u. Ne tikai ministreem un winu beedreem jamassà il mehneschus katram apm. 40—60 tuhftojochu rubku mehnesi algàs un zitos isdewumos, dodot dascheem „krona dschwolli“, atkaujot winu rihziba finamas nekontrolejamas sumas un sedot augstos komandejumus pa ahsemem u. t. t. Uri winu tuwakeem darbineekem — daudso departamentu direktoreem un to palihgeem — jamassà algas pehz deenesta palahpes un jatura tuhftoscheem eerednu, kas isrotàs muhsu reschima papiru kalneem zauri.

Lai walsts representetos us ahreeni, jautura fuhntneezibas, generalkonsulati, konsulati un eeredni. Daschas muhsu preekschtahwneezibas — pee muhsu nabadsibas — ir padauds gresni eerihkotas. Tà, Maslawas fuhntneeziba ar nosarem eenem kahdas 30 istabas, tura dauds eerednu un kalpotaju, kuri staiga pa gresnam un dahrgam grihdsegam. Turpretim, bagatàs un leelàs Anglijas preekschtahwis, ka finams, schobrihd apdsihwo Maslawà tikai 4—5 istabas un isteef ar maschinaraktitaju un dascheem eeredneem. Bet nabagai, masinai Latwijai tahdi apstahli isleefas par weentahrscheem, un winas preekschtahwi representeschana pahtrumpo daudsus. Apmehram tikpat ehrti, ka dsird, eerihkotas ari muhsu fuhntneezibas leelatos Bakar - Ciropas zentros. Cewehrojot muhsu semo walutu, tas isnahf loti dahrgi. Mums ir dauds newajadsigu ministriju, bet wehl wairaf leeku fuhntneezibu un preekschtahwneezibu. Starp 103

preekschstahwneeziham dascha laba pastahw, kà saka, tilai pascha ahrafahrteja ministra un suhtna dehl, jo winam, luhf, tas esot nepezeeschams. Par to dahrgi samakfa nodoklu nastas nejejs.

Cezefot ministrus, suhtnus un zitus augstus amata wihrus, beeschi nemas nedrihst stahdit jautajumu, waj mineta persona peedeen amatam. Apstahku pasinejam weens ir flaidrs: ja stipra partija waj stiprs krusstehws to wehlàs, walts speesta krusstehlu eelift sinamà weetà un labi algot, peemeedsot azis. Bet taifni no winu weenadas waj otrejadas rihzibas attarajàs beeschi semes listens un ikreis eedfihwotaju lablahjiba waj posts, masi waj leeli nodokli, jo katrs eeredna solis grabhj fellaf jeb dsilaf nodoklu makfataja mafa.

Ne reti dsird smeamees par weena, otra eeredna atschgahrnibu un to kà jautru anekdotu ij scho aprindu dsihwes stahstam sabeedribà. Apbrihno fungu, kas weenà wafarà samakfa daudi leelaku rehkinu, nekà weenà mehnesi pats nopelna. Tas wifs noteef uf nodoklu makfataja kontu, jo neteeschi, zaur kombinaziju palihdsibu, nauda lihdsigu rehkinu samakfai tomehr eenahf no ta pascha awota — eedfihwotaja mafa. Daschadi „krona“ apgahdataji, konzejonari un leelu apgrofsjumu taifitaji, pahidami muhfu apstahklus, schis sumas eepreesch eekalkule jawos aprehkinos.

Nodoklus pawairo ari daschadi eksperimenti, resp. politifko partiju programu un wadonu utopifko planu ismehginajumi walstifkos apmehros. Sai pabalstitu aprindas, uf kuram stutejàs fungi, isfneeds plaschus kreditus daschadam personam, grupam, — peespreesch neatmakfajamus pabalstus un aisdewumus klike dibinatam beedribam, organizazijam, pulzineem, nopehrf presi, schurnalistus, labi samakfa mahflineekeem, sinibu wihreem u. t. t. Tà wifu, leelaku un masaku autoritatu spreedums isnahf labwehligs pastahwofcham wirseenam un teem, kuru weeglprahtiba, nemahkuliba, isfchkeediba jau par daudf duràs azis.

Bet mehs makfajam nodoklus ari neteeschà zelà ar monopolu un zitu sistemu polihdsibu. Katrs dselss zela pasascheers gribot negribot speests makfat 3% no sawas biletès zeuas par labu kulturalas fondam, kuru pahrwalda politifkàs partijas. Ari no alkohola fonds janem sinamu prozentu. Tas gada laifà dod ap 50 miljonu rublu pastahwochàs tendenzes stuteschanai. Mehs makfajam indirekti nodewu smilichu laifichanai paschu azis: neweens prahtigs zilwels netizès, kà kulturu tautà war ar waru eedfihf un kà to wiflabaf weiktu muhfu politifkàs partijas zaur kulturalas fondu.

Ari waldbibas wihru daschadee eksperimenti ar autonomeem usnehmumeem, fweku tezinafchanu, meschu eksploataziju, linu pahrdofchanu, wagonu pirlfchanu u. t. t. atnesufchi walstij milfigus saudejumus, kuru samakfa tatschu eedfihwotaji. Tà uf walts paschas apstrahdatam muifcham nodoklu makfataji peemakfa pa 420 r. uf katru hektaru kà saudejumu, bet tomehr walts

sozialismu pee mums par patru zenu grib nodibinat. Rungi eksperimentē, semneeks mafā. Tāpat neisderīgais klums par darba laiku, socialā apgahde, flimo kafes un apdrošināšanas — arī gulstās uf nodokļu mafātaju un padara wīnu wahjaku. Muhfu autonomee un pusautonomee usnehmumi, pateesibā, naw nefas zits, tā walsts sozialisma kultiweshana uf nodokļu mafātaju rehina, resp. nodokļu paaugstināshana neteeschā zelā.

Sozialistiskee eksperimenti ar strahdbneeku atraushanu no lauteem, besdarbneeku armijas organishana un uftureshana pilsehtās uf walsts rehina tāpat naw nefas zits, tā nodokļu paaugstināshana flinkumam un žitām iswirtibam par labu. Mums naw jaaismirst, ta wifs tas prafa leelas naudas sumas, ko pelna un shem noluhkeem mafā walsts žihtigee un godigee pilsoni, nefaprasdami, lamdehl wineem tagad apm. 3 reis leelaki nodokli, nelā zara laikā. Tas tamdehl, ta mehs — masa walstina — ufturam wifas tās pašas eestahbes ar leelām eerebau armijam, tā sawā laikā bagatā un 100 reis leelakā zariskā Kreewija. Teoretiski salihbstnot Latwiju ar wezo Kreewiju pehz eedshwotaju skaita un leeluma, isnahk, ta zara laika Kreewijā faktisko 12 ministriju weetā, pateesibā, wajadseja pastahtwet wifmas 1000 ministrijam ar tikpat dauds ministreem.

Shos smagos nodoklus un nastas nefam, tilai pateizotes pašu aklumam. Ja pee waras nahk nespehjigs ministrs waj zits augstaks eerednis, sabeedriba meerigi nostatās tungu nemahkuligā rihžibā un kaitigā politikā, lai gan pareds, ta zaur wīnu zelsees saudejumi walstij un teeshi rashtotajeem. Gandrihs wifē zeesch klusu waj runā pužu walodā, jo esot nepeeklahjigi teikt pateesibu taisni azis. Mehs uf newehlamām parahbibām peemeedsam azis un tamdehl šanemam dabiskas sekas: smagus nodoklus. Tos mafāsim multibai un neprahdam par labu til ilgi, kamehr isputesim waj atdarisim azis un šapratisim, ta ilgak tā newar turpinetes, ta šaunums jaisnihžina pašā šatnē. Lai to panahktu, šatram pilsonim japazel bals, japarahda aktiwo waldošā griba. Wifs wežais sozialistiski — demokratislais raugs jaisweesch sehtmalā. Bet par wifām leetām mums jateel galā ar muhfu aktiwo iswirtscho inteligenzi, kas tautu un walsti septinu gadu laikā nowedus besdibena malā: turpmak neweenu bals par politiskām partijam un wīnu kandidateem!

Ja mehs to nepanahsim, muhfu deenas ir škaititas. Zaur to mehs peerahdisim, ta ne garigi, ne materiali neesam spehjigi ufturet nazijas weenibu un ihpatneju kulturu. Muhfu nazionalā walsts tad aisees bojā no internazionalo politisko aferistu, speegu un kriminalnoseedsneeku eedarbibas. See isleetos šaweem mehrkeem muhfu tā šakto demokratismu resp. neprahtu un wina sekas.

Ja mehs to nesapratisim, ta buhs muhfu listtenigā nelaimē!

15. Kā wini muhs eeweda nelaimē?

„Ar muksibu walti zihnās pat deewi!“ — štan wezo greeku paruna. Šchi ihpaščiba jau no seneem laikeem ir wiņu politiku spēkulazijas preeščmets. Weeni to ismantojušchi šawas tautas garigās un materialās labklahjibas pazelščanai, otri no tās eegu-wušchi šew un peekritejeem wišadas preeščrozibas un mantu. Muhsu lihdsšchinejee politiki peeder pee pehdejās šķiras politikeem, kureem naw tautas un tehwijas šcho jehdseenu ihstā nosihmē un lihds ar to — nekahda politiska ideala. Wini isft no katra gadijeena wisleelako zenu!

Šchee wihri šekoja un šeko kreewijas sozialistu metodem. Demokratijsma wahrdā wini atbrihwoja zilweku no katras faistibas, atraišija no realās dšihwes šajuhtas, eewadidami to šapnu un fantāšiju tahlēs. Zilwekeem peejchlihra teešibas, kahdas štahweja augstak par winau morali un prahtu. To darija tikai tamdeht, lai mašu politisko apstahķķu nepasihščanau un semos atbrihwotos instinktus isleetotu wišpahrejās, weenlihdsigās, proporzionelās u. t. t. wehleschanās waras šagrabščanai un šchis waras isleetoščanai šawā labā pehž waja dšibas.

Lai nodroščinatu šew balsotaju armiju, sozialisti eewilla strahdneekus šawā politikā zaur arodbeedribam, klubeem un športa (?) weenibam, šlimo kašem, apdroščinaščanas, ihrneeku un besdarbneeku beedribam. Tās strahdneekus aiššargaja pret darbu un peenahķumu. Šchis organizazijas šinkeem dod eepehju dšihwot uš lihdsšpilloņu resp. darba deweju un godigu strahdneeku rehķina til ilgi, žil tahda štahwoķķa turpinaščanos atļauj eepreeščhejo gadu šagahds un zilweka pazeetiba. Šchi politika šagahdaja mums neraščigu darbu un dahrgu neleetojamu darba špehķu un panahža to, ka Latwijā truhķst strahdneeku un strahdneekeem naw darba! Uš laukeem paleek leela daļa semes neapstrahdata un rudenos šapuhst uš tihruma labiba strahdneeku truhķuma deht, bet Latwijas pilšehtās, turpretim, mitinajas pahri par 12.000 zilweku leelas besdarbneeku armijas atwišeeem winau peederigeem. Reštatotees uš to, ka besdarbneekeem jau isšneegti dašchi šimti miljonu rubķu nodokķu maķšataju naudas, tee praša aišween jaunās un jaunās Kresa balwas. Šchi gada aprila pirmā pušē ministru kabinetš wehl atlahwis šchim noluhķam 45 miljonu rubķus.

Muhsu darba liķumi peemehroti wairak šķķitu resp. sozialiřma, nekā walsts interešem. Dšihwes apstahķķi top aišween drauřmigaki: i strahdneeki, i inteligenze eepinuščees sozialistu tihšlos. Peesihduščees maķķiřma ideologijas, pašaudejuščhi darba nosihmes un wehrtibas šajehgu, wini zeešč no šawa neprahča un dšihwo truhķumā un neapmeerinatibā, ta šaultā „demokratiřma“ wahrdā.

Lai inteligenze nemanitu štahwoķķa nopeetnibu, teeķ gahdats par atteezīgām ispreezam un laika kawekķeem. Neraugotoees uš walsts un paščwaldibu budščetu deřiziteem, uštura dahrgus teatrus, operas,

šarītko karnēwalus, tā arī loti dahrgas atšewiškū personu un mašweidigas ekškursijas us ahrsemem, isdara weefošchanos un weesu usnemšanas waj nu teeschi us walsts un pašwaldibu, waj Kulturas fonda rehķina. Saatsihmē, tā, peemehram, laufšaimneezibas ekškursijas mums, ipostitai Latwijai, ismaksā šešchreis dahrgaki, nekā bagatai Danijai: pehdejai isnahk katrs ekškursjants zaurmehrā us 14.400 rub. (320 kronu), bet mums — 91.000 rubku.

Waj gan ašween leetderigi isdod latwju nodoklu maksataju naudu ahrsemēs Kulturas fonda dšeedataji, rakstneeki, šchurnalisti, mahķšlineeki un ziti „Bakar-Eiropas šlahpštoschee“ gari, apmelledami turortus, atpuhtas un ispreezas weetas. Kam gan ihsti bij wajadsiga R.

Muħfu kulturas fondeščhana ahrsemēs.

kora representeščhanās, peem. pee Sweedrijas ķehnina un Kopenhagenas restoranos, kas mums ismaksāja wismāš 2 miljonu rub. Waj šchaj gadijumā špilgti nepeerahdijās wezās latwju parunas patešiba: „ko Deews grib šodit, tam Winšch atnem prahtu!“ Mehš šweeščham miljonus kora zekojumeem un karnēwala šarītkošchanai, ašmiršdami, tā wehl lihds šchim paleek nenolihdsinatās 1.250.000 ašis kara tranščeju. Šcha darba isweščhanai pehž aprehķina mums truhķst 27 miljonu rubku.

Partijas dšen šawu politiku us walsts rehķina, eejauzās priwātās atteezibās, štutedamas šawu behdigo un dahrgo politiku ar šaimneezīšku labumu isdalīščhanu aktiwās inteligenzes starpā, bet walsts

zeesĉ no neraŝĉiga barba, newajadŝigam eestahdem, ŝmaga pahrwaldes aparata, leelas eeredau armijas, un, galwenam ŝahrtam, no darba neaiffardŝibas. Neweena partija nedomâ par rihtdeenu, neruhpejas dauds par to, waj Latwijas eedŝihwotaji apgahdati ar pahrĉiku un dŝihwoŝkeem un waj ŝpeĉĉi ŝamatŝat nodokŝus.

Weetâ un neweetâ mehs mehŝjam apgalwot, ka Latwija ir un war buht tiŝai ŝemkopibas walŝts. Tas noŝihmê, ka wina ne tiŝai uŝtura ar ŝawu raŝĉu paŝĉas eedŝihwotajus, bet ŝpeĉĉi raŝĉot labibu ari ekŝportam. Tâ tas bij pirms kara. Tagad, kâ iŝrahdas, ŝahwoŝkis glusĉi zitads. Neŝtatotees uŝ latwju ŝemturu pahrzilwezigam puhlem, walŝts ŝaimneeziŝkâ politika ŝemkopibâ ir dewuŝi pawiŝam newehlamus reŝultatus: ekŝporta weetâ mehs iŝgadus eewedam labibu prahwos apmehros Latwijas eedŝihwotaju uŝturam un zeesĉam uŝ ŝĉam operazijam ŝaudejumus (pehdeĉâ pirkumâ apmehram 20 milj. rubĉu). Labibas imports ar ŝatru gadu peeaug. Tâ, 1922. gadâ eewests gandriŝ 15 milj. kilogramu; 1923. gadâ — 37 milj. kilogr. un 1924. gadâ — 53 miljonu kilogramu kweeŝĉu un kweeŝĉu milku. Uri rudŝu eewedums preeŝĉ Latwijas, kâ ŝemkopibas walŝts, ir ŝihmigs: 1923. gadâ eewests 35,5 milj. kilogramu, bet 1924. gadâ — kâ wehŝta awiŝes — apmehram 57 (80) miljonu kilogramu par apm. 600 (900) miljoneem rubĉu. Apeŝto lauĉu platiba ŝĉobriŝd ŝĉaurata, nekâ pirms kara. Loreiŝ ar meeŝĉeem bij apeŝtas 524.400 puhrw., 1923. g. — 479.800 puhrw. ŝtaidri redŝams, ka Latwijas eedŝihwotaji naw nodroŝĉinati ar pahrĉiku un ŝarptautiŝku ŝareŝĉĉijumu gadijeenos war iŝmirt badâ,

ŝĉis ŝahwoŝkis tuwâ nahŝotnê dauds newar mainitees. Gandriŝ wiŝa Latwijas ŝonda ŝeme — 1.733.390 ha ir ŝadalita lihdŝ 1925. g. 1. julijam 86.031 jaunŝaimneeziĉâ. Wehl atlituĉĉos 377.750 ha projektê ŝadalit 21.000 jaunŝaimneeziĉâs jau ŝĉogad, tâ ka agrarreforma apgahdas ar ŝemi 107.031 eedŝihwotaju. Reŝerwê paleeŝ purwi, ŝas iŝtaifa 10% no wiŝas platibas, un walŝts muiŝĉas. Tâ mehs eŝam nodibinajuŝĉi ap 107.000 jaunŝaimneeziĉu un maieŝto mehrt ruhŝt. Tas galwenam ŝahrtam ir muŝŝu ŝaimneeziŝkas politikas nopelns un muŝŝu politiŝki iŝweŝtâs agrarreformas ŝekas. Newaram noleegt ari blatus apŝtahĉku eeŝpaidus. Tâ zentri, mahjas, ŝiwju diŝĉi, dahŝi peeŝĉirti ari neŝpezialiŝteem — ŝozialiŝtu ŝarfaneem baroneem, dŝeedatajeem, muŝiĉeem, dŝejneeŝeem u. t. t. Saprotams, wixi nemahŝ raŝĉigi ŝaimneeŝot. Uri daŝĉs labs zentralâs ŝemes eerihzibas komitejas mehrneeŝs dabujis ŝawâ ihpaŝĉumâ taiŝni to zentru, turu labi noapaŝojis. Pat ŝĉis komitejas maŝĉinraŝŝitajas naw peemirŝtas. Rahdai, kâ laŝams „L. S.“ 1925 gada 69. numurâ, peeŝĉirts pat ruhpneeziĉas zentrs, kaut gan winai labat noderetu, warbuht, iŝturiga raŝtammaŝĉina.

Raŝĉu maŝina ari ziti apŝtahĉki. Iŝrahdas, ka no 139 walŝts muiŝĉam ŝabeedriŝkâ organiaŝazijam iŝnomatas 19 muiŝĉas; paŝĉwaldibam, kuras beŝ walŝts pabalŝteem wiŝos ŝeŝĉos gados wehl nekad naw ŝabalauŝejuŝĉas ŝawu budŝĉetu (ŝĉ. g. aprili iŝjneegts

atkal 90 milj. rubļu) — 36 muišās; valsts reforeem — 7 muišās. Valsts apjaimneetotās 20 muišās, pāri par 10.000 hektaru platībā, strādāts ar vairāk kā 4 miljoneem rubļu iestrūkuma. Šī behdīgus rezultatus dod muļļu šaimneeziskā politika: pirms kara Latwija paeħdināja 2,5 milj. eedšiwotaju, tagad nepilneem diweem miljoneem truħst maizes.

Škopat šlittā šahwołli atrodās eedšiwotaju apgahdiba ar dšiwokseem. No pašauls kara postijumu laikmeta lihds pat peħdejām deenam leela daļa (apm. 125 pagasti) eedšiwotaju kopā ar šaweem kustoņeem mitinās semnižās, kur špeesti pawadit kā pluhdus, tā seemas aukstumu. Šikai nedauds pašpeħjušchi uszelt wajadšigās ehšas. Ari jaunšaimneeku šahwołlis šoti gruħts. Winau leelākā daļa pagaidam dšiwowo pee wezšaimneekuem waj semnižās. Un šchais nepanešamos apstahškos ešam nonaħkušchi neškatotees us to, ka no padšihštās muišneezibas walšis mantoja wišu Latwijas muišchu, pustumišchu, muiššas mahju u. z. ehšas, weħrtibā dašchu dešmit miljardu rubļu.

Šhres lituma šetas.

Saeimas isdotais ihres likums apturejis namu industriju pilsehtās. Salihdšnot jaunbuhwu registraciju preešč un pehž kara, aina top šķaidra: pehž Rīgas pilsehtas statistiskām šinam, 4 gadus pirms kara (1910—1913. g.) buhwnodala apstiprinājuši 1921 jaunbuhwes planu. Turpretim no 1920.—1923. g. eefneegti tikai 106 plāni, no kureem realizets apmehram 8—10%, t. i. ihpaščneeki pabeidš preešč kara eefahktās jaunbuhwes, atjauno ispostitos namus waj zel dšihwofkus tikai pašča ģimenes wajadšibam, tā ari ehčas ruhpneezibai un tirdšneezibai. Ihres likums padara šaimneezišķo štahwofli tik nedrošču, ka Rīgā joprojam paleek neatjaunoti pa kara laiķu ispostitee un šagrautee (noplehštee) apm. 3.000 nami. Tas pats ari zītās pilsehtās. Vaididamees šaudēt jaunbuhwēs eeguldito kapi-talu, ne bankās, ne privatšilweki neustiz namšaimneeeem naudū. Eedšihwotaju peeaugums paleek bes telpam, bet ari Latwijas pilsehtu un meestu namu dīlščanas prozents neteek papildināts. Mehš wedam komunistsķķu dšihwofkū politikū!

Lai gan latwja ustiziba un peekerščanās šawam ihpaščumam šen atšihā, tomehc eedšihwotaju apgahdiba ar dšihwofķeem, pateizotees tagadejai politikai, ir un nahktotnē buhs tik nepeeteekoščā, ka šķai šinā, ja šaimneezišķo politiku negroša, muhs šagaida Kreewijas pilsehtu liktens. Tur eedšihwotajus israida no leelām pilsehtam uš semem, peetilpina dšihwofkus pa 3—5 zilweķeem uš istabu un, lai aīstawetu eedšihwotaju dabīķķu wairoščanos, ar likumu atšihst par atļauteem abortus. Tee Kreewijā noteek tik plaščos apmehros, ka, peemehram, 1924. gadā walsts un paščwaldibu šķimnizās ween isdariti wairāļ tā 100.000 aborti. Tahdas šinas šneedš Padomju Kreewijas tautas wešelības komišariats. Šiļ abortus isdarijušči priwatahrtsti, par noščehloščanu, naw konstatets. Lai nepaafinatu dšihwofkū krihši un pašargatu šawu prestiīķķu, Padomju waldibai atļizees pahri tikai augščminetais breešmigais lihdselķis. Pa to pašķu zeku laiķam, eefim ari mehš!

Rā šinams, šķo walsts un nazijas interešem ķaitigo ihres likumu eerošinaja sozialisti un isdewa Saeimā ar demokratisķā zentra, jaunšaimneeku un zitu šawu lihdsšķrehjeju balsim. Tas ari ir šaprotams, jo Saeimas nošpeedoščais wairums ir ihrneeki un laji šaimneezišķos jautajumos. Šikums bij un ir nepeeezeščams eerozis soziališteem ihrneeku balsu šwejai wehleščanās resp. politiskās waras šagrahbščanai pašķu rokās. Sawas ķahrtis wini ari neslehpj. Kaħdā Rīgas 1924. gada 2. julija šapulzē sozialisti ihrneekeem pašķaidroja, ka ihres likumu tagadejā weidā wini zentušķees isdabut zauri tikai politiskos noluhķos, lai zaur semām normetām ihrem pee pašahwigi augoščās dahrdšibas un leeleem nodokķeem uš nekustameem ihpaščumeem, pehdejos wīnu nerentesčanās, nodokķu nesamašķas un parahdu dehļ buhtu weeglaļ nazionališet, resp. pahrneemt walsts un paščwaldibu ihpaščumā. Tas weegli šašneedsams ar pilsehtam peederoščām wirsihpaščuma teešķbam un kredita jautajeenu paššinasčanu no walsts pušes. Tad jau ari pašķeem šķis tas atleščot!

Saprotams, sozialistu planus ņēmēs ari wehl ziti apstahli. Pēe tagadejā ihres likuma un wīa tulkošanas namus war ari bojat. Zaur to dīlšanas prozents stipri paleelinašees, bet eedņihwotaju ņaitis normali pēeaugs. Wums jau truhņst namdaru, truhņst ari materialu jaunu ehņu zēlņšanai. Tai gan Latwijas 1.600.000 ha plaņchos walņts meņchos gada zirņme tagad pamasinata no 16.000 uņ 12.000 hektareem, tomehr muņņu 107.000 jaunņaimneezibu uņbuhwei, ispostito apgabalu atjaunoņšanai un pilņehtu eedņihwotaju pēeauguma mitinaņšanai Latwijas meņchu nepeetiks. No 1922. g. nowembra lihds 1923. g. janwara beigam ispahrdots wairaf par 11.000 ha meņcha, wehrtibā pahri par 1 miljardu rub. No ta ņihdi eegumuņņi 66%, latweeņņi 22%, pahrejee — 12%. Par laiku no 1921. — 1924. g. dabujam ņahadu ainu: 1921. g. eksportets meņcha 80 milj. kub. pehdu, 1922. g. — 120, 1923. g. — 150, kopā 350 milj. kub. pehdu. Tai paņchā laika jaunņaimneekēem un ispostiteem isņneegts 86 milj. ņ. p. un wezjaimneekēem — 15 m. ņ. p. buhwokos. Tahdā kahrtā patehrets pawīsam ap 451 milj. kub. p. buhwokū, neerehņinot ņahat ņumā kahrejo kurinamā un buhwokū patehriau. Tā kā Latwijas meņchu normalais gadņahrtejis pēeaugums istaisa tikai 15.000 ha waj 96,3 milj. ņ. p., no kura isnahņ 30% reņp. 28,80 milj. kub. p. buhwokū iņgadus, bet mehņ lihds 1924. g. eņam iszirtuņņi apm. 150 milj. kub. p. buhwokū, iņgadus par apm. 10 miljardu r., tad isnahņ, ka eņam ismantuņņi buhwokos pēezas reises wairaf meņcha, nekā drihņņejam. Pēeenemot, ka ha meņcha dod 6.181 kub. pehdu koku materiala, mehņ, iszirsdami pehņ normas gadā apm. 72 milj. kub. pehdu, dabudami apmehram 25 milj. kub. pehdu klaht no ņauseem un krituņņeem kokeem, eeguhņtam pawīsam ap 97 milj. kub. pehdu. No ņchā daudsuma tikai kahdas 50 milj. kub. pehdas eespehņjams isleetot buhwem un leetu kokeem. Ja nemam wehrā to, ka Latwijā preeņņch kara mitinajas 2,5 miljona zilweku, bet tagad 1.975.000 eedņihwotajeem truhņst dņihwoku, — ka Latwijas meņchi iszirsti par daudņ gadeem uņ preeņņchu, tad gan katris ņapratis, kahdā nelaimē muņs eeweduņi sozialistu un progresiwās pilņonibas demokratiskā politika. Ne tikai iszirtuņņi, pat ņwekos eņam istezinajuņņi Latwijas meņchus, no kureem daschās weetās rehgojās plaņņi zelmu un stubenu lauki.

ņchāi politikai atraņtos, warbuht, wehl kahda iseja, ja muņņu ņemes bagatibas jau nebuhtu ismantotas un nodokli tik augņtu ņaņkruhweti. Tad ar nodoklu paņtahwigu paaugņtinajuņanu un Latwijas bagatibu tahlaku ismantuņņanu palaimetos noturetees pēe ņubres muņņu lihdsņchinejās politikas taiņitajeem. Bet tagad, kur nodoklu nastā ņaņneeguņi kulminazijas punktu un tomehr uņ nekustameem ihpaņchumeem teel pataiņita ņmagaka wehl par 50%, mehņ eņam isņmehljuņņi wīņus brihwos lihdsēktus un lihds ar to gadu deņmitu ilgo ņagahdu. Ja tas tā turpināšees, mehņ ņabrukņim ņem nodoklu un parahdu nastas ņmaguma, pasaudeņim tizibu ņaweem ņpehkeem, raschiga darba ņwehtibai un nepeezēeņchamibai. Lihds ar to ruhpes par nazijas un walņts nahņotni nahņfees uņnemtees, domajams, liktenim ņadar =

Satwisa fehyro pehã fawem mefjsem.

bibã ar internacionales politiſkeem blan-
doneem, luru tuberkuloſes, dileriuma un ſi-
filifa ſaehſtã ſmadſenes diktès muhſu ſa-

grautai dšihwei jaunās, pirmzilweku kop-
dšihwes formas un šaturu ar bada, kara-
tawu un mešonigas atreebibas rešhima
palihdšibu.

Ēas ir tas purvs, kurā esam jau eebriudšhi. Ēa ir tā šauktā
„sozialistiskā paradīze“, kurp politikawi aizina latwoju tautu demokra-
tiskā wahrbdā! Šhee aizinataji ir — muhsu demokratiskā inteligenze!

16. Muhsu nelaimēs neseji.

Inteligenzei garīgi jāstahw til augstu, ka ta ar šawu darbu,
išglihtibu un individualām ihpašhibam wairotu tautas un zilwezes
garigās un materialās wehrtibas. Ēad šinama nazija eeguhs lomu
šarptautiskā dšihwē. Ēet to špeji tikai išglihtotas tautas, t. i. tee,
kuri pašhi kaut ka wehrtis. Špreeschot pehš muhsu politiski aktiwās
demokratiskā inteligenzes septinu gadu istureschānās wahrbdos un
darbos — šabeedriškā un politiskā dšihwē, janahē pee flehdseena, ka
weenigi wina wainojama wišās muhsu nelaimēs.

Utrašdamās muhsča labalos gados pilnīgi sem kreewu kustigās
dwehseles un dšihwes eešpaideem, muhsu inteligenzes leelakai daikai
newareja išstrahdatees ihpatnejs pašaules ušskats. Kreewu absolutās
monarkijas rešchims tai atgreesa zetu uš nazionalo kulturu un tautas
dwehšeli. Tikai šlehpdamās pagrihdē, sem anarkistu un sozialistu
eešpaida, wina wareja išweidot to pašaules ušskatu, kura wahrbdā
tagad kroplo muhsu dšihwi, posta un isnih-
žina latwiškās garigās un materialās wehrti-
tibas un wada walsti uš besdibenu. Ar ihsti kree-
wišku weeglprahtibu, pawiršhibu, peenahkuma un atbildibas šajuhtas
truhkumu muhsu inteligenti peemehro dšihwei katrs šawu utopiju un,
kuku un baudas šahrē, ar tipiskā kreewu kuptšča plehšonibu is-
manto tahdejadi raditus apštahklus, ušska-
tidami tautu un walsti par šawa peršonigā
štahwoška nodrošchinaschānās preekšmetu.
Ja muhsu tauta tos ihštā laikā nepadaris nelaitigus, wini, domajams,
latwijai šagahdās tahdu pašču galu, šahdu išwirtušchā kreewu inte-
ligenze 1917. gadā atneša šawai nelaimigai tehwijai.

Ēa seme, ko tuhšktošchgadū ilgā žihnā muhsu šentschi šlazina-
jušchi šawām ašinim un šweedreem, šchobrihd pašaudejusi latwiško
šwehtumu, wehsturisko dahrgumu un walstiski realo wehrtibu muhsu
aktiwās inteligenzes ažiš. Pehdejā, ka nelaiķā par leelu zilweku klu-
wis behrns, atmet tos wešeligos prinzipus, bes šahdeem naw doma-
jama walsts un nazijas normala dšihwe un nahkotne! Šeekās, wešels
pošms išrauts no inteligenzes garigās attihstibas un te nu ta tagad
štahw muhsu preekšchā garīgi kropa, netihra, rijiga — demokratiskā
pašchpuikas weidā, mehginadama špehlet gudra, leela politika un
tautšaimneeka lomu bes kaut šahdas jehgas. Wina neapgaro latwišk
prahts, šentschu dwehsele, ta newadās no latwiškās dšihwes tradizijam
un pee tehwsemes wina netura „stipras šaites“. Šhee išwirtuli aiš-

ween un wifos gadījumos mēlē padomu šchihdīma atspoguļojumā — sojālīsmā. Latwijas demokratiškā aktiwā inteligenze muhs zenschās padarit par schihdeem, isnīhzinot muhju raksturā, domaschanas labrtībā un dsihwē wīsu latwiško, dabīško, ihpatnejo. Wina grib muhs pahwehrt par starptautīšku mušchu, labds ir schihds, kura wehsturīškā loma bija, ir un buhs: seht naidu schīru un tautu starpā, taišit rewoluzijas un no zitu tautu Golgatas eedsihwotees kapitalos. Rewoluzija, spekulazija un zaur to eeguhstamā nauda ir schihda dsihwes pamatprinzijs — wīšs pašaulē! Un tā kā rewoluziju newar weenā walsti taišit ikgadu, tad schihds staigā no walsts us walsti. Tadehš ari sojālīsts neatšihst tehwiiju un patriotīsmu. Ubi bene, ibi patria! Tas tad ari ir muhsu demokratiškās inteligenzes prinzijs!

Sawās latwiškās mahjās septīnu gadu laikā wina eelaida no Padomju Kreewijas un zitureenes tuhstoscheem schihdu un zitus internazionalus parasitus, tos sehadinadama pee bagati — ar latwju tautas šweedreem un tulsnu rokam klahtā galda. Wina teem sche eerahdija goda weetu, eedewa atbildigus amatus un eespehju dsihwot us latwju tautas muguras. Tā, bij apgahdibas ministrija ismaksajuše schihdu firmai Hofš par prezem un daschadeem pakalpojumeem no 1919.—1921. g. pahri par 110 milj. rubku, kas tais laikos bija milsiņa suma. Hofam walsts atdod ari linus par 15% lehtak laikā no 1922.—1925. g. kopsumā gandrihs par 164 milj. rubku, atkaidama tam us monopolzeškā no semneescheem eeguhsteem lineem speziāli no walsts ween nopelnit 28 milj. rubku. Ari kreditu siad schihds nostahdits iszilus stahwokli: Latwijas bankā Hofam ween bij atkauts 25 milj. rubku leels credits un pee waldibas — leeli parahdi zitos neteeschos weidos. Šī labwehliga schihdeem inteligenze, kā muhsejā, nekur pašaulē zitur naw šastopama! Schihdu wina padarijuše par Latwijas faktiško kungu un latwjus par šchi kunga kalpeem.

Tagad schihdi pehrt muhsu ihpašchumus, nekatootees us eerobeschojumeem un teesleetu ministrijas šarga lomu. Neraugotees us wīsu, Rigas nami un juhmalas labakās wasarnizas pahrgahjuschas klusitinam schihdu rokās. Bet wīnu preeschrozibas wehl teek paplašchinatas. Saeimā peenemtā pahrejas formula: „raudsitees, lai pee walsts darbīneeku peenemschanas netaišitu isšchīribu starp tautibam“, šaprotais, sihmejās ari us schihdeem. („L. S.“ 1925. g. Nr. 20.) Par wīsu to mehš waram pateiktees muhsu aktiwai inteligenzei — sojālīsteem, demokratiškam zentram, demokrateem un semneeskaweenības kungeem.

Šnemot Padomju Kreewiju, naw semes pašaulē, kur ahrwalstīneeks - šwejšchtautībneeks war kluht par parlamenta lozekli, bet Latwijā, kā to rahda schihda Maifesa u. t. l. eeklušchana Saeimā, tahda leeta eespehjama. Tas tamdehš, kā muhsu aktiwā inteligenze naw wehl pašpehjuši atswabinatees no klaušchu laifmetā mantotās dsimtskluschu psihologijas un truluma. Wina turpina dsihwot garīga wehrga atkarībā, pašchkritikas un pašchprahta truhkuma. Tamdehš ta katra internazionales schulera waj klauna triku

Schibdu politika Latwijsā.

jeb utopijsā ņapni nem nopeetni un peemehro muhsu latwijskai dsihwei, wasadama pahrejo inteligenzi, kas tam nepeekriht, pa zeeumeem un aresta nameem, mozidama nabaga tautu ar ņawām pahrwaldes un ņaimneekoschanas sistemam un panehmeeneem. Muhsu aktiwai inteligenzei truhkst walboschas tautas apņinas, paschzeenas un walboschas gribas.

Schi trulâ inteligenze tura naziju par materialu jehdseenu un zaur rewoluzionaro internazionalismu zensçhâs isnihzinat winâ pagahntni un nahkotni, gribedama to atraut no konkretas dsihwes un wehstures ihitenibas, no kuras smel spehtus tautas radosçhais gars un kurâ dsihwo latwju dwehsele. Wina wehlâs tautu padarit par tahdu pašçu nosçhehlojamu nerru, kahda ir pate. Wina nesaprot, ka nazijâ dsihwo lihds neskaitamas paaudses, ka ta ir itkâ kaut kahda muhsçhigi wehsturiskâ prozeçâ lihds darbodamas personiba. Nazija ir nemirstiga, lamdeht wina nefad naw domajama bes wehsturiskas pagahntnes zeeçhâ tuwâ çafarâ ar tagatni us nahkotni. Ne çatuhstot ar zitâm tautam par weengabalainu maçu, bes pašça fejas un ihpatnejas dwehseles, mehs, latwji, ispidbifim, muhju wehsturiskos usdewumus. Mehs to panahçkim, weenigi paturot çawas nazionalâs ihpaçhibas, indiwidualitati un nazionalipolitisklo patstahwibu. Tikai tahdâ çahrtâ mums buhs eephejams sneegt zilwezei çawas wiswehrtigakâs gara mantas un sekmet zilwezes progrefu taisni ar to, kas mums, latweem, ihpatnejs, bet wiseem ziteem truhçst! Muhçu tagadejâ aktiwâ inteligenze to nespehç çapraft. Winai naw nazionalu tradiziju, apçinas un mehçku un ta ar tautas dwehçeli nestahw çafaros. Lamdeht tautu wina nefad naw çapratusi un nefapratis un par to waldis, ka çawâ laikâ tataru hans par kreeweem!

Çaprotams, çæee truhçkumi nelauj mums kluht par faktoru zilwezes kulturdsihwê. Politiskâ laukâ çkaitamees par peekto riteni, pateizotees muhçu politikeem un diplomateem. Isnemot glesneeçzibu un pa dalaï sinibu, kur dasçi latwji jau preekçh paçaules çara guwusçhi sinamus panahçkumus, nefur mehs neçam radijuçchi nefâ starptautiskî wehrtiga, geniala! Taisni otradi! Eiropa muhs gan paçihçt ar dsihwi noleedsosçham parahdibâm: pahrmehçrigu usdsihwi, tungu wakareem, spehçu ellem un walçts apçagsçhanas mahçflu, kur par çkandalioseem weikaleem atbild fleesçu bihditajs.

Plaïsa starp inteligenzi un tautu top aïsween leelaka un war beigtees ar pilnigu atçweçhinaçhanos. Çabeedriskî wadosçhee elementi çamaitâ laudis ne tikai ar çawam runam un raksteem, bet it ihpaççi ar nosodamu preekçhsihmi. Sahdsibas, laupisçhanas, flepkawibas waitrojuçhâs, çalihdsinot ar meera laikeem, ahrçahrtigi un neweenu wairs neustrauz. Peedausiba dsinuma atteeçibâs un pahrmehçriga alkoholiskû dsehreenu leetosçhana çasneegusî çabeedriskî bihçtamus apmehçrus un war beigtees liktenigi. 1924. gadâ Latwijâ patehrets degwihna par 8 milj. gradu wairak, ka gadu eepreekçh: isdserts 30 milj. gradu, resp. pa 15 gr. us eedsihwotaja, eeklaitot behrnus un wezisçhus. Te galwenam çahrtam wainiga wadosçhâ inteligenze. Isçilus stahwoçhas personas nesaprot çawu atbildibu pret neisçlihtotâm maçam, ismantodamas puhça semos instinktus. Warbuht, ta tautu domâ lehnam pahrwehçst par kustoçu baru, çuru weeglat kalpinat, isçuhçt un pahrwaldit. Bet tas nosihmê çahget çaru, us çura paççi sehsçh.

Slitti nostahdita ari jaunatnes audstinašchana. Leela skolotaju daļa ir partiju, peem. sozjaldemokrātu eerošchi. Wixi nesagatawo wis nahkotnes pilsoni — garigi brihwu, isglihtotu un rakstura stipru zilweku, bet wiša pastašwofchā ahrditajus un šabeedribas un walšts efsistenzi apdraudofchus politikaus — sozjalistu konsistantus un nazionalisetajus, kas, pilsoniskai eefahrtai pastašwot, tā muhschigi nemeerneeki pildis zeetumus, bet sozjalistiskā paradisē bendēs pilsoaus un graus dšihwi komišaru untšhefistu lomās. Pateizotees inteligenzes peemehram, garigā dšihwe šahfufi stipri truhbet. Rā laikraksti raksta, kahds turigs lauku šaimneeks — Meiranu pagaštā, Widsemē — šwehtkos šariškojis pat Deewa šaimofchanas žeremoniju, uš turu aizinajis wišus mahjeneekus un šawus draugus. Utgadās, ka behrni nodedsina šawa tehwa mahjas un pehž tam nonahwejās, tamdehl ka naw lauta wala wiau neprahtam. Sem brihwās mihleštibas šludinašchanas eespaida, mafās pasuduse tikumiskā tihriba. Ahrlaulibā dšimuschos behrnus daschreis nonahwē ar wisnezilwezigakeem lihdselkeem: kahda Rigas wezmahte Gr., ar kuhpošchu papirofu sobos un šmaibu wirs luhpam, krahfni šadedšinajuse jaunpeedšimuscho, peebilšdama: „Man šahodeen wehl 3 tahdi janokopi!“ . . . Ro tas nošihmē, to šaprot iktureš domajofchš zilweks, tikai ne muhsu aktiwā inteligenze!

Pee wiša wainigi weenigi sozjalistu šludinatee dšihwes ušklati, nepareiša audstinašchana, sozjalistiskās školās un wimu skolotaji, kuri pa kara un rewoluzijas laiku, tā ari wehl tagad, žihtigi nodarbojās ar tautas šamaitašchānu. Školu wefeligā wirseena un špezialu arodškolu truhktuma dehl, pee mums ahrfahrtigi wairošees wižadū praktiskā dšihwē neleetojamu „gudrneeku“ bars. Dšihwe šuwufe atšehgarna, dšihwiba newehrtiga, nepareiši šapraštā un tulkotā demokratijsma dehl. Tagadejā newefeligā tendenze dšihwē šaehd wišu. Un štahwollis neušlabofšees, šamehr sozjalisteem peederēs noteišchana. Tā „Latwis“ štarp žitu raksta: „...Latwijas Školot. Šaweenibas waldes wadofchās personas jau atrodās leelos amatos. R. Dehlens ir Šaeimā školu politikis, Reinis Šeepinš — školu wirswaldes direktors, J. Ahberbergs — muhsu galwas pilšehtas školu leetu waditajs, J. Iwanowšis — pamatškolu inšpektors Rigā. Peeleektot wehl šlaht J. Rihtiru, M. Šeepu, Widneeku, J. Štraubergu un Peteri Ruhlū, dabujam wišu tagadejo „waldišchānu“... Naw šahāubu, ka šahi waldišchāna tagad ari walda pa Latwijas školam. — Šaikraksti jau široja, ka wairā pamatškolu inšpektori, tā Robešneeks un D. Šwenne, atklahti agitē pret Nazion. Školotaju Žentru. ...Un tad šchahdā gabijumā apweenojas 4 pilsoniskās školotaju organizajijas, lai pateiktu tā winas nepeekriht šchāi weenpušigai sozjaldemokratiskai politikai, tad nahš J. Wešmans („Latw. Wehšt.“ redaktors un Šaeimas šekretars — aut.) un šchis organizajijas išbar par šchēlšchānos. J. Wešmans gribetu, lai wiš pilsoniše školotaji kalpotu sozjaldemokrateem, tā to dara demokratiskais žentrs“.

Rahdu eespaidu uš tautu atšahj muhsu inteligenzes preekššihme, raksturo šchahdi neezigi pehž formas un šihmigi

peh3 buhtibas gadijeeni. Rahda awise starp zitu ratsta: . . .
„naw gandrihs neweena peeminella, kuru nebuhtu skahruse postitaja
nesaudsigā roka. No krahfchnās wahses atlizees tikai postaments,
atmenšoli, apgahsti fabojati fontani, pawiljoni un imposantais obelisks.
No gresnā empire stila tilta redsamas noschehlojamas atleekas . . .
Tahds pat liktenis skaitstajem wahrteem pee wezās Aluksnes pils.
Sawadi dsirdēt, ka wisleelakee postijumi isdariti pehdejos gados.
Ludwika XVI. stilā zeltā „palmu mahjā” noweetojees jaunfaimneeks,
kuršch kahdreis gresno istabu ar skaitsto plasonu, seenu isgresnojumeem

Muhfu prese.

un kaminu pahrwehrtis par — seena un salmu noliktawu. Turpat mitinās wistas un gowis . . . Sinams, ari tas peeder pee „demokratizma“, us ko mehš wisi ešam til lepni.

Tas wišs newaretu notikt, ja škola, inteligenze, šchurnalistika un prese štahwetu šawa usdewuma augstumos, ja wina šargatu šawu un tautas godu, negrosamu teefišku eekahrtu un aistahwetu labas paraščas. Pee mums tas glušchi otradi. Gandrihs besišnehmuma wiša mušju prese pahrwehrsta par garigas prostituzijas perekli, šur par sinamu ekwiwalentu iškurich war apmeerinat šawas gadijuma un tekoščas wajadsibas. Politiskās partijas un rebeneeku aprindas ar leelām peemaksam uštura sinamus laikrakstus, jeb eeguhst awišchu ihpašchneeku, redaktoru un lihdsštrahdeneeku labwehlibu šaweem mehrkeem.

Rā sinams, Kulturas fonds išsneeds plaščus lihdssekus šchurnalistiem, rakstneekiem, maščlineekiem u. t. t. Bet ari zita zela tee eeguhst lihdssekus. Išteesajot bij „Rišchšij Kurjer“ redaktora Saborowška prahwu, apšuhdšetais S. štarp zitu paškaidroja, ka S. Mejerowiza ministru kabinets peekritis weenreiješi išsneegt wina awiše 75.000 rublu, bet waldebās krišes dehl, wiščš šanehmis tikai 30.000 rubl. Kurp muhs war nowest tahds štahwoklis, nebuhs šewišchki gruhti pateikt. Wiši žihtigi raksta, ko usdod. Šakarā ar to kahdā opozizijas laikrakstā („Br. Im. Gars“) atrodama šekošča peefihme: „Kahda dwehšeles metamorfoša! Jeb nē — kahda breešmiga možiša! Ušrakstīt kaut weenu reiši muščšā pateesibu, bet pehž tam eekost mehle un „šurkstitees...“ Tā šurkstās Akuraters, dabujis no Benjamina kniši par degunu . . . Ak, pahrdomā šchurnalisti galwa!.. Ak, besgala lokamā un štaipamā un wišeem wehjeem peeleeetojamā latwoju šchurnalisti dwehše! — Waj pee tahda preses štahwokļa newar atgaditees, ka wisnetihrafam darbam usmet wišges lapu un šlawina kriminalnošedsneekus! Še wainojama weenigi mušju inteligenze.

Tas demoralizē šabeedribu un šatrizina tautā autoritati un tizibu inteligenzei, no kuras nahš wadoščās personas. Atklahti šmejās par wišreem, pret kureem pehž wimu štahwokļa dabiški wajadsetu šajušt zeenibu. Tā peem. išglihtibas ministri „Latwis“ dehwe par demokr. zentra „šišo puiku“ un „Birmd.“ 1925. g. 22. junijā Nr. 20. raksta: „...Bet no Urweda Kalnina jau war šagaidit wišadus pahršteigumus, jo wina „šlawā“ no laika gala šaistita ar wahrunu šeršchanu papira tuhtem, šweku tezināšchanu, bahrbeku krukmu kultiwēšchanu. Šcheem šlawas pilneem nopelneem nu peeweenojās wehl weens, laikam wisšlawenafais no wina „darbeem“: šarnewala riškošana, kad tauta peemin šawus waronus. Tahds mums ir išglihtibas ministrs!“ . . .

Atbildigas weetas nēaunās eekemt žilweki bes šinašchanām, špehjam un peenahkuma apšinas, kahdos apštahškos augstā posteni war nahš šchaubigas maršas wišri ar leelu muti, mikroškopišku širdsapšiku un eewehrojamu gara trulumu. Šeptinos Latwijas paštah-

weščanas gados inteligenze muhs pahrwehtufe par moderno Romu, fur wifu pahrđod un pehrł, fur wiſs, beſ iſnehmuma, ir — to merzija!

Šči komerzija beeſchi ne titai reebiga, bet augſtaķā mehŗā noſeedſiga. Rā awiſes ſiŗo, kolaina eeweſchana attihſtijusees jau no 1920. gada un 1923. gadā ķahdam Walteram iſđotas 294 at aujas eeweſt Latwiķā nahwigas weelas. Par kolaina plaſcho leetoſchanu pee mums runā, ſtarp zitu, tas apſtaķlis, ķa beſ ſpezialam atķaujam eeweſt Latwiķā ſcho breeſmigo nahwekli — ķā awiſes ſiŗo — atteezigas perſonas uſtraſtijuſchās atķaujas weentahrſchi ari uſ fakturam. Iſrahđās, ari muhſu preeſchſtahwneeziŗu perſonas eemaiſitas daſchā labā neſmuķā leetā. Behz „Rig. Rundſchau“ 1925. g. 2. janwara ſinam, Ganu eelā Nr. 2., ķahđā dſihwoķli pahrđots kolains ķahđos apmehros, ķa daſchu deenu pahrđotawu apmelleſuſchi liħđſ 100 perſonas. Pee kratiſchanas ſchi breeſmiga weitala iħpaſchneekſ paſpeħjiſ eemeſt degoſchā kraħſni apm. 16 kilogr. kolaina, tā ķā poliķizai iſdewees konſiķzet ķameħŗā neezigu datu.

Uſ ofiķialu datu pamata awiſes ſiŗo, ķa no 1921.—1924. gada 1. auguſtam Latwiķā eeweſti 1439 kilogrami kolaina, bet iſweſti titai 27 kilogrami. Pateekſbā eemedumam wajaga buħt leelakam, jo pol atķlaħtās ſwinibās konſtateti kolaina pahrđochanās gadijumi. Ļaiķam, ari ſem ſchi nahweķķa eeſpaida, ķā awiſes rakſtiķa, Riķas aħŗituz apſtaigajuſ ķahđa ķoti gliħti ģeħŗbuſees dahma ar ſawadu preeſchliķumu: par leelu honoraru (100.000 rubl.) wiŗa luhģuſe ķaſtret ſawu neuſtizigo wiħru.

Beſ ſchaubām ari poliķiſķā aħŗpraħta ſaķnes melleſamas iſwiŗitibā. Ķitadi ģruħti iſſķaidrot muħju apſtaķklus un inteligenzes neattaiſnojamu un neprahģigo riħziŗu. Ređſams, alkohols, dilons un ſiſiķiſ ſaehđuſchi ſcho wiħru ſmadſenes: tee neſpeħj wairz ne normal domat, ne normal riħłotees. Muħſu dſihwi weido ģarigi nenormali ſiŗweķi, tāpat ķā Ļadomju Kreewiķā. Ļamdeħł wiŗi naw ſpeħjiķi ſewi konłrolet un ſawu mehŗku ſaſneegſchanai beeſchi leeto kulturelli neattaiſnojamus un ſabeedriſķi nepeelaiſchamus liħđſekkus. To wiŗu wiŗi behwē par demokratiſmu.

17. Muħſu nelaines ģehlomi.

Ķahđs demokratiſms pee mums eeſpeħjams titai tamdeħł, ķa plaſchās maſās wiſs ģroſās, pa leelakai daķai, ap deeniſchlas maiſes nodroſchinaſchanu un ap to, ķā atķratitees no ļaunumeem, ķas nelai muħſu materialām weħrtibam wairrotees. Ķau ſeptinus ģadus moģamees ap ſcho problemu. Ļiķko tauta mehģina paģeltees paħi ſemes buħdinai, leelo braħķu poliķitika rada atķal negaidituz apſtaķklus. Ķas ģiŗweķu noſpeeſch atpataķ iſeķas ſtaħwoķli. Nelaine aug, bet muħju praħts aiſween wairat aptumſchoķās. Mehſ liħđſinamees ſiwim, ķas, leħttizigi eełoduſchās ſozialiſtiſķā ehſmā, atrođās peħđigi wiŗu murda dibenā un, iſeķu melleģot, beſ jehģas meħtaķās u wiſam puſem . . .

Ja laudis sapraſtu, kas pee meera wajadſigs, tee ſewi pſargatu ne no weenas ween nelaines. Bet mehs nepaſiſtam ne muhſu ſlimibu, ne winas ſahles, jo laiſa nepeegreeſham newehlamam parahdibam wehribu. Paraſti mehs tās uſſkatam waj nu par neezigām waj muhſu intereſes teeſchi neaiſkarošām. Tam ſpilgts peemehrs: redſedami, ka ſozialiſti apdraud pilſoniſku eekahrte un ſabeedriſku droſchibu, mehs iſturamees pret wineem tomehr neitrali. Mehs nepabaltam ne ar perſonigu darbu un prahtu, nedſ ar naudas lihdſekteem pilſoniſkus zenteenus.

Tahdā kahrta nododam pilſonu leetu ſozialiſteem. Tā gan eeguhſtam draugus, kuri pagaidām palihdſ wairot muhſu perſonigo labklahjibu uſ wiſpahrejā pilſoniſkā poſta rehķina. Tā mehs uſturam tagadnē ſawu perſonigo meeru uſ nahkotnes nemeera, reſp. bojā eeſchanas rehķina, zaur ſawu meermihlibu un iſtapſchanu atkraudami ſozialiſteem palikt par ſtahwoķka ķungeem. Mehs weenalbſigi noſkatamees, ka pilſonibas poſizijas teel eenemtas un winu ideologi eeſehdinati zeetumos. Mehs domajam tikai par ſewi un azumirſli: pehž mums kaut uhdens pluhdi — un nepakufinam ne pirſta, lai glahbtu ſķķiru un muhſu pehžnahzeju nahkotni. Gan jau ziti gahdās! Bet tahda iſtureſchanās, pateſibā, ir ſabeedribas un ſķķiras nahwe!

Tā tad, weenalbſiba, gļehwuliba, ſatizibas un meera ſargapſchana, paſchlabuma mekleſchana, ſķķiras intereſchu neſapraſchana, pilſonu wadoſchās idejas nowahrta liſſchana ir pirmee muhſu poſta zehloni. Apſtahķu nepaſiſchana, politiſkas ſituazijas neiſmantošchana, nepareiju zihnas lihdſektu un taktikas iſwehle, — ſiſtemas, organiſazijas, diſziplinas un attiwuma truhkums dod ſozialiſteem eeſpehju pilſonus weegli ſakaut.

Iſleekās, ka Latwijas turigakās un inteligentakās ſķķiras — pilſehtu namſaimneeki, ruhpneeķi, tirgotaji un lauku mahju ihpaichneeki — ſpreeſchot pehž winu ſķķiru politiſkas un taktikas, rekrutetos no garigi aprobeſchoteem zilwekeem, kuri ne drihķſt, ne ſpehji aiſſtahwet ſawas materialās intereſes un liķumigās teeſibas. Zeekās, wini neſaprot netikai, ķo griķ, bet neſin ari, ķā to ſaſneegt. Katram wehjam tee loķās lihdſ, ķatru muķķibu un warmahzibu, — reſpektē, baidās no maſakā drauda, itķa wiſus pilſonus buhtu eeſpehjamus uſreiſ iſnihzinat un wiſu Latwiju eebahſt zeetumā. Wini atweķkas no politiſķām poſizijām ķatrs ſawās mahjās, un, laiſam, eedomajās, ka ſozialiſti, apgahjuſchi pilſoniſko eekahrte, ſchos gļehwos, ſabeedriſki kuhtros un meermihligos pilſonus atſtahs meerā. Tas ir malds! Sozialiſti winus neſchehlos, jo ari wineem tahds ſabeedriſki un walſtiſki newehrtigs materials naw wajadſigs. Saiſtitus dſelona drahtim, wini waſās tos no zeetuma uſ zeetumu, un, pehdigi, apraķs kaut ķur mehķlu bedrē. Apjukuſchi tee tagad newarigi, ķā wehrgi, gaida uſ ſtahwoķka groſiſchanos, aiſmirſtot, ķā apſtahķu ſwira atrodās winu paſchu rokās un wajaga

tikai praft un gribet ar to apeetees. Gandrihs uf mata lihdfiga muhzejai bija kreewu inteligenze, kas palihdseja eewest sozjalismu Kreewijâ un pehz tam pate tika isnihzinata.

Mums jatop aktiweem un jarihkojâs organiseti, disziplineti un sistematiski, jo tikai mukli un wahjee pakaujâs uf liktena labwehlibu. Ja ari turpmak mehs aifraufimees ar sozjalistu ismestâm ehsmâm: krediteem, pabalsteem, walsts banku, labi atalgoteem amateem un turesimees pee lihdsshinejâs meera un nogaidishanas taktikas, tad drihsî ween sozjalisti metis par mums kaulinus un mehs nepeedsihwosim to brihdi, kad Deewa dsirnawas fahks lehnâm kustetees un smalki malt, t. i. kad sozjalisms pats jewi atradis jawu dabisko nahwi. Mums aifween kâ beedinoschs peemehrs japatura azis Kreewijas liktenis un ar wifu spehtu un prahtu japretojâs sozjalistu laupishanas un isnihzinashanas gahjeenam: ne muhsu spehteem sapelnito mantu, ne Deewa peefshirto dsihwibu sozjalists — panehmis — mums newar wairs atdot! Ubas schis leetas war aifstahwet tikai zihnotees!

Muhsu peenahkums ir nefawejoschi noorganiset pilsonisko fabeedribu, ar wiseem lihdsekleem setmet un stipri nat pilsonisko disziplinu un tihrit fabeedribas wadibu no glehweem, meermihligeem, egoistiskeem, fwahrstigeem un laipojofcheem elementeem. Seem kungeem mehs uf preefshu nedrihstam ustizet atbildigus amatus beedribâs, krediteestahdes, organisazijâs. Silwekam, kurfch par eenefigu amatu un ziteem labumeem un preefshrozibâm pahrdod fabeedribas un walsts interejes, nedrihst ustizet kolektiwa fargposteni, jo tahds wifus pahrwehrfch par awim, ko kurfch katrs wilzens weegli aprij.

Litpat nepezeeschami ir apweenot plashas pilsonu aprindas kopejas leetas aifstahweshanai. Sche newar buht zitas ifejas: waj nu sinams zilweks ir pilsonis, kurfch tad nedrihst atrautees no fawas schiras intereschu aifstahweshanas, jeb winsch naw pilsonis, t. i. winsch peeder pee pretejâs nometnes un kâ tahds nedrihst atraft pilsonu azis schehlastibu — ne gariga, ne materiala pabalsta. Kas ar jawu prahtu newar lihdset, tam ja atdara maks. Bet mums ir dauds bagatu pilsonu, kuri ar prahtu nespehj pabalstit pilsonu leetu un no lihdsektu sneegshanas sem daschadeem eemefleem ari iswairas. Tâ, peem. pasihstamais Nigas miljonnars — kahpostu kehנים R. farihko jawâ wafarnizâ weefibas, uf kurâm kungeem jaerodas frakâs. Scheem wakareem R. labprahit isdod apm. 400.000 r., bet tikai 1000 rublus pilsonu leetai no wina isdabut ir ilgs, fareschgits un beeschi pilnigi neaugligs darbs. Schis pilsoniskâs dsseguses, kahdu mums dauds, ufleekruhpes par schiras pafargashanu ziteem, bet pashas omuligi kuko un hauda dsihwi. Tâ tas nedrihst un newar turpinatees. Kas mata newehlas atdarit un tomehr grib skaititees pee pilsonheem, ir

pilfonibas eenaidneeks, lamdehl wina wahrds jadara finams atklastibai, lai pilfonistā šabedriba eenem pret tahdeem stahwofli. Kas nawar mums — ir pret mums: widus zela šche naw!

Widus zela newar buht tamdehl, ka, kustotees us preekschu tagadejā wirseenā, mehs nokluhsim turpat, fur ziti šchi wirseena peefriteji. Wahzija zeeta sozialisimu un schihdisimu un tagad atrodās kruzstelos. Kreewi usgawileja 1917. gadā sozialisimam un nu jau lahdus astonus gadus lahtigi mirst bada nahwē, epidemijās, nošligstot aisween wairaf un wairaf kanibalismā pee šagrautas ruhpnenezibas, tirdsneezibas, laufšaimneezibas un šabedristi-walstiskas dšihwes. Tagad wini weens otru šer ar „arkanu“ (zilpu) un meeļojas ar zilweku galas galertu. Rewoluzijas šahumā kreewi zentās pehz absolutās brihwibas un tahdu tagad šafneeguschi: ja tizet komunistiskā politbiroja šinam, lihds 1924. gada 1. dezembrim administratīvā lahtā isfuhtitas Kreewijā us konzentrācijas nometnēm wairaf kā 89.000 personas, starp kurām 40% štrahdneeku, 28% intelligentu, 17% semneeku, 3% školu jaunatnes, 2% špekulantu un tikai 10% — „wezi kontrewoluzionari“. Turpretim, pehz priwatām šinām eeslodsito škaitu Kreewijā patlaban rehkina us 145.000 zilweku.

Šchee meschonigee pahrwaldes panehmeeni jaleeto Kreewijas sozialisiteem, neskatotees us wišintensiwato agitaziju, kuras wajadšibām pehz „Moskowskij Komunist“ šinām walsts isplata starp eedšihwotajeem lihds 100 wagonu (100.000 pudu) brošuras un grahmatas par komunismu weenā reišē, peemehram Lenina nahwes peeminas deenā. Un tomehr wišs sozialisma paradisē bruhš un irst. Leelos fabriku zentros, peemehram Peterpili, nodarbina tikai nepilnus 50% no preekschlara štrahdneeku škaita pee 30—40% rashiguma. Pahrejos štrahdneekus — besdarbneekus, kuri peedalās protesta dem-onstrazijās un praša darbu un maishi, Padomijas komišari leek apšhaut us eelām, kā trakus kustonus. Šapat wajā atlitušchos ismirstoschos intelligentus. Komišari un sozialisistiskā jaunatne labpraht leelās ar to, kā wini „rahwuschi burschuju mahtes nost no šihdaineem, šehjuschi tās pustailas pee kokeem, špahrdijuschi ar lahjam pa kruhtim tā kā šiltais mahtes peens pascheem šchlahtejis azis eeshā — špihdšinajuschi, duhruschi un šchahwuschi. . .“ Un šchahdas un lihdsigas meschonibas mehs paštrahdajam un attaisnojām sozialisma wahrda, mihdidami sem lahjam wiselementaratas zilweka tešibas.

Kas isbaudijis sozialisimu praktiskā dšihwē un lahdu laiku pawadijis Kreewijas „paradisē“, tas šapratis, ka pilsonu lihšchinejā tattika un zihnas lihdselki nesafneeds mehreki. Tas šapratis ari to, ka sozialisimam japretojās us wišas frontes, nemitigi, šistematiski, dišziplineti un aktiwi un šchim mehrekim jakopo wiš pilsonu lihdselki, špehs un prahts. Šaišni ta ir pilsonu leelakā nelaime, ka wini zihnās atjewiškei, škalditi, neaktiwi un aismirst, ka rupju maishu neweens ar šihda deegu nela hpa! Kas wehlās aišset bojā un aprakt ari šawu un peederigo laimi un nahkotni, lai

Somehr katram godigam latwim japeeleef wiſi ſpehki un wehl diwpađſmitâ ſtundâ jamehgina glahbt tautas nahkotne un Latwijas walſts gods, lai ahrſemneeki nedomatu, ka ſtarp latwjeem naw neweena godiga zilweka, bet wiſi in corpore likuſchees uſ walſts un paichwaldibu pihraga grauſchanu, panamu taiſiſchanu, tautas krahpiſchanu un iſſuhſiſchanu un ahrſemju ordeau, goda ſihmju un tituku mekleſchanu. Wiſpahrejo intereſchu aiſſardſibas noluhfos mums jaatmet pilſoniſkâ kautriba un energiſki jaķeras pee darba, kamehr naw par wehlu. Lai muhs neatbaida tas, ka muhju ſoki buhs nepatiſkami Amerikas „tulſcha gaiſa“, ſapuwuſchu ſikku pirzejeem, ſweku tezi-natajeem, torſa greesejeem, ſemneeku linu bunduliſchu glahſtitajeem, ſahls un naſtas karakeem, internacionales ſpeegeem, un žitâm aprin-dam, kuru weiſaleem nepezeſchama Latwijas Golgatas turpina-ſchanâs. Poliſtiſkâ, ſaimneeziſkâ un kulturela lihdſſwara nodibina-ſchanai likumigâ želâ buhtu japanahĸ ſchahdas reformas.

I. Poliſtiſkâ lihdſſwara nodibinaſchana.

a) Bežž tagadejâs konſtituzijas walſts presidentam nemta eepheja atſtaht teeſchu eeſpaidu uſ walſts dſihwi, kur neaprobeſchoti un neatbildigi rihtojâs poliſtiſkas partijas. Winas eewehl uſ 3 gadeem tahdu presidentu, kahds winâm, bet ne tautai wajadſigs un ſchis presidents, pateeſibâ, ir atkarigs no poliſtiſko partiju labwehlibas. Wiſſch newar pilnâ mehrâ aiſſtahwet pilſoniſkas walſts un nazijas intereſes pret partiju uſbahſibu. Poliſtiſkas partijas taiſa waldibas kiſes un komandê tagadejo iſpildu waru, no ka zeefch walſts un eedſihwotaji. Tamdehĸ mums japanahĸ ſekoſchais:

„Walſts presidentu eewehl tauta uſ 5 gadeem. Winam teeſiba atlaiſt un ſaſaukt Saeimu, noteikt Saeimas wehleſchanas un iſſludinat likumus un tautas nobalſoſchanas. Miniſtru kabinetu eežel walſts presidents un kabinetſ atbild tikai walſts presidenta preeſſchâ. Wiſas domſtarpi-bas ſtarp iſpildu (miniſtru kabinetu) un likumdoſchanas waru iſſchĸir tauta žaur nobalſoſchanu.“

b) Wežâs bagatâs demokratiſas iſ uſ apm. 30—75.000 eedſih-wotajeem eewehl pa tautas preeſſchſtahwim, bet pee mums, iſpoſtitâ Latwijâ, uſ katreem apmehram 11.000 wehletajeem ir pa 1 Saeimas ložeſlim. Tas iſnahĸ pabaudſ dahrgi. Partiju ſawſtarpeju ſildu dehĸ pee mums ſwarigus likumus beeſchi peenem ar weenas waj daſchu balſu wairakumu, — un tuhliu eewed dſihwê. Daudſi likumi neatbild realas dſihwes wajadſibam, un teef beeſchi groſiti. Lihdſſchim konſtateti ſchahdi likuma un riht. groſijumi wairat ka peezi tuhſtoju gadijumos. ĸa ka ſlikti likumi rada leelus nodoklus un eedſihwo-tajeem iſmaſſâ loti dahrgi, bet wiau groſiſchana ſagahda leeku un

dahrgu darbu, tad nodoktu šamasiņāšanas, šaudejumu isbeigšanas un valsts un tautas dšihwes nostiprināšanas noluhkos nepeezeešchams šekofchais:

„Šaeimas lozekļu škaitis nošakams us 30 zilweku, kureem atalgojuma leelumu noteiz tauta zaur nobalšofchānu. Lai isšarगतos no nederigu likumu isdošchānas, šas isposta daschreis dšihwi un aishween atnes walstij un eedsihwotajeem leelus šaudejumus, radama otra likumdošchānas eestahde — Walsts Padome — 20 zilweku šastahwā. Walsts Padomes lozekļu $\frac{1}{4}$ datu eezel walsts presidents noahrleetu, eeshleetu, šara, finansu un šemkopibas špezialisteem; puši eewehl latwju tautibas raschotaju šchēiras: ruhpnēeki, tirgotaji, pilšehtu un meestu namšaimnēeki, lauku šemes ihpašchneeki proporzonali šcho šchēiru representejamā šaimneeziškam wehrtibam; $\frac{1}{20}$ — eewehl minoritatu raschotaji; $\frac{1}{20}$ — walsts uniwersitate, $\frac{1}{20}$ — brihwās profesijas, $\frac{1}{20}$ — garidsneežiba, un $\frac{1}{20}$ — darba nehmeji. Walsts presidents špeests isfludināt tikai tos likumus, kuri peenēmti Šaeimā un Walsts Padomē.

Likumdošchānas eestahschu lozekli kriminalnoseegumos, šas zelti us priwātšuhdsibu pamata, atbild weenlihdšigiar pahrejeem walsts pilšoneem, bet wianu attaišnoschānas gadijumos teešapretwneem eerosinato šuhdsibu atšihšt par zeltu šaunprahtigos noluhkos.

c) Tautas gribai wehl lihds šchim pilnā mehrā naw bijis eespehšams ispaustešs. To traužē daschadi apstahkli. Tautas politiškas negatawibas dehl wehlešchānu rezultati aishween bijušchi tautai pašchai par šliktu, no šam zehlušchees leeli nodokli, iswesti kaitigi dahrgi ešperimenti walstifškos apmehros, par tautas preeshschstahwjeem kluwušchi ari šali jaunēeki, lihdsigi jaunēekem wehletajeem, un tautai par šalla kungeem usmetušchās politiškas partijas. Behdejās neatbildigi nekontroleti rihkojās ar tautas mantu, teešibam un šuvereno waru, atbalstidamās us pilšonu peenahšumu nepašihstoscheem waj ignorejšoscheem wehletajeem. Šcho šaunumu nowehršchānai, — lai tauta pati waretu usstahdit likumdošchānas eestahschu kandidatus no šawa widus un uštizibu haudošchos eewehlet, nepeezeešchams panahšt šekofcho:

„Latwijas walsts teritorija šadalamā tikdaudš wehlešchānu eezirknos, zikšaeewehl Šaeimas lozekļu. Wehlešchānās pee-

dalitees war ikkurſch teeſibâs neeeroberſchots pilſonis, ſaſneedſis deenu pirms wehleſchanam pilnus 25 gadus. Par likumdoſchanas eeſtahdes lozetli war eewehlet pilſoni, kurſch deenu pirms wehleſchanam ſaſneedſis pilnus 35 gadus un ſawu paſtahwigo nodarboſchanâs weidu nâw mainijis pehdejo 3 gadu laikâ. Soziali apgahdajamee, beſdarbneeki, kuri ſaem pabalſtus jeb nodarbinati uſ walſts waj paſchwaldibu rehëina ſabeedriſtos darbos gada laikâ pirms wehleſchanam, walſts un paſchwaldibu pabalſtu waj beſprozentu aiſnehmumu ſaehmeji, kâ fiſiſtas, tâ juridiſtas (beedribu walbes, padomes loz., beedri u. t. t.) perſonas, atſwabinatee no nodokleem un nodoklus lihds wehleſchanu deenai neſamafſajuſchee — nebauda ne aktiwas, ne paſiwas wehleſchanu teeſibas.“

II. Saimneeziklâ lihdsſwara nodibinaſchana.

d) Daſchreis wehl wairak kâ zara laikâ walſts eejauzâs daſchos priwatſaimneeziklos jautajumos un paſahkumos, priwatâ un ſabeedriſkâ dſihwê, uſtura ſaudejumu neſoſchus walſts un paſchwaldibas uſaehmumus, kâ ruhpnizas, darbnizas, walſts muiſchu ſaimneezibas, teatrus u. t. t. Tas praſa ahrcahrtigi leelas — pahri par 40.000 — eeredau armijas uſtureſchanu, konzefiju, lizenſchu, monopolu u. t. t. ſiſtemu peepatureſchanu un adminiſtratiwo un teeſu eeſtahſchu neproduktiwu apgruhtinaſchanu ar pilnigi leeku darbu. Œchi ſiſtema padara walſts pahrwaldi par ſmagu, neatbildigu, birokratiſku aparatu, fur preekſchneeks beſ preekſchneeka un komiſija beſ komiſijas nekâ neſpehj weikt. Daſchreis ſteidſigu jautajeenu iſſchirſchana wilzinâs mehneſcheem, no kam zeeſch ſaudejumus walſts un pilſoni, bet par ſekâm neweens neatbild. Taiſni ſchi ſiſtema ir walſts iſdewumu budscheta paſtahwigâs peeaugſchanas eemeſls un muhſu leelo nodoklu neſchehligais un ſiſtematiſkais wairotajs. Walſts monopoli nedibinatâ ſahrtâ uſkrauj beſ tam wehl ſpezialus nodoklus ſinamu raſchotaju ſchkirai, peem. linu monopols beſ wiſpahrejeem walſts nodokleem ſpeesch ſemneekus maſjât wehl ſpezialu nodokli, jo monopolzetâ walſts noteiz linu zenas pehj ſawa prahta un, tos pahrdodama, eebahſch eeguhto peknu ſawâ, bet ne ſemneeku kabatâ. Tamdehl mums japa- nahk ſekofchais :

„Taiſbeids walſts un komunalais ſozia- liſms zaur to, ka teeſ nekawejoſchi likwideti walſts un paſchwaldibu dſihwibas intere- ſem peezeefchamee uſaehmumi: ruhpnizas, darbnizas, walſts un paſchwaldibu mui-

ſchas, rentes mahjas, teatri un daſchadee iſpreezu, godinaſchanu, apſweikum u weidi uſ walſts un paſchwaldiburehkina. Ceredau armija ſamaſinama wiſmaſ par puſi. Ja iſbeids „onkuſu“ buhſchana pee eeredau peenemſchanas un atlaiſchanas, peenemot un atſtahjot darbâ tikai paſchus ſpehjjigakos. Dikwidejama tautas labkſahjibas miniſtrija, ſadalot winas funkzijas ſtarp eekſchleetu un ſinanſu miniſtrijam. Jaapweeno ahrleetu un kara miniſtrijas, kâ walſts ahrejo intereſchu ſargatajas, ſem presidenta eezeltu atbildigu kara un ahrleetu departamentu direktoru-ſpezialistu teefchas un miniſtra neteefchas wadibas. Satikſmes miniſtrija peeweenojama finanſu miniſtrijai, kâ departaments. Apweenojamas ari teefleetu un iſglichtibas miniſtrijas. Turpretim, ſemkopibas miniſtrija, eewehrojot muhſu nenokahrtoto agraro reformu un ſemkopibas ſtahwoſli, pagaidam atſtahjama. Tâ mehſ kluhſim dewinu miniſtriju weetâ pee peezeem miniſtreem un peezam miniſtrijam, kuras wehl ſekmigaki mehrkweidigaki un leetderigaki weiks un ſaſtanos walſts darbu, kâ lihds ſchim. Naw peelaiſchami miniſtru beedri un miniſtri beſ portſekeem.

Jalikwidê newajadſigas, dahrgas un gauſas aprinku paſchwaldibas, atſtahjot katrâ aprinkî pa weenam paſchwaldibu inſtruktoram, kuru algo waldiba.

Naw jaaiſmirſt, ka wiſu muhſu dewinu miniſtriju darbu wezâ kreewu laikâ weiza diwu gubernu (Widſemes un Kurfemes) eeredai ar gubernatoru preeſchgalâ un ka ari tagad Kreewijâ naw katrâ gubernâ pa 9 miniſtrijam.

e) Latwija zeeſch no darba deſorganizaſijas, arodbeedribu un organizaſiju uſkundſeſchanâs darba diſtatoru lomâ un ſiſtematiſkas ſlinkuma un zitu netikumum kultiweſchanas zaur ſozialdemokratiju un winas iſgudrotâm organizaſijam. Tas mums ſagahdâ to ſtahwoſli, ka Latwijâ no weenas puſes darbs paleek nedarits ſtrahdneeku truhkuma dehl, bet walſts uſtur beſdarbneeku armiju. Ar kolektiweem lihgumeem un neprahtigu riſzibu arodbeedribas ſtrahdâ pretim likumeem un darba intereſem. Kreiſee panahza likuma iſdoſchanu par darba laifu, par ſlimo kaſem, apdroſchinaſchanam u. t. t., kas ſatreeza ruhpneezibu, uſleekot ruhpneekeem iſdewumus daſchados weidos lihds 16% no ſtrahdneeku algam. Tagadejo waditaju ſlimâs kaſes teef dedſinatas, peem. Walmeerâ, Wezgulbenê. Tas, pateeſibâ, noteef

darba desorganizācijas nolūkos. Lai nodibinātu Latvijā seedošņu rūpniecību, pazeltu lauksaimniecību un ušlabotu strādnieku stāvokli, jāpanākt šefošāis :

„Rēwīdejāmī līkumī par darba laīku, atzēkāmī wīrsstundu atalgojumi ar 100%, beeschas šwehtku deenu un šwehtdeenu šwehtišānas, pazēkāmā darba raschība un nodroščināmā darba brīhwība uš privatlīhguma pamateem. Šlīmō kafes un strādnieku apdroščināščānas beedribas jāpahrwēhršč par walsts eestahdem, lai nodroščinātu dalībnieku stāvokli un pašargatu kā usnēhmeju, tā strādniekus un walstino privatīsmantoschānas, kā tas tagad noteek zaur šlīmō kafem, apdroščināščānas beedribām u. t. t. Dalības naudas leelums wīnās šamafinams.“

f) Bīrms kara Latvijā mitinājās 2,5 milj. eedšiwotāju. Tagad sošialīstī apgalwo, kā nepīlneem 2 milj. neesot weetas un tamdeht īšdod īhres līkumu. Tas naw teesā. Īhres līkums panāht pretejo : buhwneežība apstahjās un tautas normalam peeaugumam, jā šcho līkumu drihsumā neatzē, teescham truhšs mitelku, tāpat kā Padomju Kreewijā, no kureenes šcho nelaimīgo līkumu esam pahrnehmuschī. Īhres līkums šajāuz šaimneežīško dšīhwī un ari nenāht strādnieku šchīrai par labu : tos namus, ko parahdu, leelo nodokli nesamāščas un remontu netaiščānas deht, atnems wīnu latweešču īhpāschneekeem, nepīrks wīs strādnieki, bet kapītalīstī — strādnieku pretīneeki, peem. šchīhdi, sošialīstī un demotr. zentra bagatneeki un zītī špekulanti, kuri no strādnieku bada tikuschī pee naudas. Īhres līkums dod bagatneekeem eespehju apdšīhwot leelus, gresnus dšīhwoklus par šamehrā tik pat lehtu zenu, par kahdu strādnieki īhrē šawus pagraba dšīhwoklus. Pateizotees šchīm līkumam bagatneeku dšīmta par neežīgeem grašcheem war apdšīhwot 10—15 īstabu dšīhwokli, bet strādneeks pehž tā pašā ihres līkuma špehī ihret tikai šlīktos dšīhwoklus un pee tam dšīhwot — pa 2—3 zīlweekeem īstabā. Kahds labums strādneekam no tahda līkuma? Tāpat kā Padomju strādniekus ihres līkums nošpeda pagrabos pa 3—5 zīlw. weenā īstabā un neweenam strādneekam neeedewa namu, tāpat Latvijā wīnšč peespeesch wīsus darba laudīs dšīhwot nehīgienīškos un dšīhwību un weselību apdraudošchos apstahškos, jo labos dšīhwoklus eenehmuschī naudīgee. Tamdeht jāpanāht pilnīgā šaimneežīška brīhwība ari šchāi nosarē.

„Īhres līkums atzēkams waj rēwīdejams Japabalsta un japamudina privatūsnēhmība buhwneežībā, īššneedsot aīšdewumus ar neežīgu prozentu, lai tautai dotu weselīgus dšīhwoklus. Jāghdā par šatīkšmes lehtumu un

ehrtibam starp leeleem šauschu zentreem un masaf apdšihwotām weetam, lai nowehrstu zaur ihres likumu issfaukto krisi.“

g) Wišās muhsu naudas eestahdēs un walsts lihdselku isdala-mās weetās politiskās partijas eelikuščas šawus preekšstahwjus, nerekhinootees ar to, waj tee kaut ko no leetas jehds jeb nekā daudš nesin. Walsts bankā, walsts hipoteku bankā, semes bankā un zitās eestahdēs mitinas partiju mihluki, starp kureem šastopami i studenti, i katoļu mahžitaji u. t. t. Šči parahdiba jaisšfaušch.

„No walsts bankas, walsts hipoteku bankas un zitām eestahdem jaisdsen politika un taga-dejo politisko partiju preekšstahwju weetā janahš špezialistēm.“

h) Wiswairaf nodokļu mašātaji zeefch no pabalstu un besprozentu aisdewumu issneegššanas beedribam, partiju wihru raditām organizacijam, kuras beefchi apdraud pat pilsonu dšihwibas. Ari dasčas priwatperšonas sem maštas šanem naudas sumas, ko eekafē weenigi no nodokļu mašfatajeem. Šamdehš:

„Šaisbeids walsts un paščwaldbibu pabalstu un besprozentu aisdewumu issneegššana poli-tiskos noluhkos beedribam, organizacijam, priwatperšonam un jaewed leelaka taušiba walsts šaimneezibā. Šapanahš nodokļu nastas šamasinaššana zaur neattaišnojamas, weeglprahtigas šaimneekoššanas sistemas isbeigššanu. Par ekšperimenteššanu, šaudejumus nešoško usneh-mumu eerihkoššanu us walsts waj paščwal-dibu rehšina šauzami pee peršonigas atbil-dibas wiši tee, kas us to dewušchi šawu pee-kriššanu un kā atbildigi darbineeki riško jušchees.

i) Šatwišā tagad šwehta lihds 70 šwehtdeenu un dasčhadu šwehtku deenu gadā, pee šam juniša mehneši — paščā karštajā šemkopju darba laišā — eekriht 9 šwehtamas deenas. Šilwekus newajadšigi atrauj no rasčhiga darba un pawedina issčkeest neleetderigi laišu un naudu. Wišās kulturwalstis šwin 52 šwehtdeenas, šemas šwehtku un leeldeenu pirmās un otrās deenas, leelo luhdsamo deenu un wehl dasčas walsts šwehtku deenas. Šewehrojot to, ka mehš šwinam apm. 12 deenas wairaf, kā ziti, ka muhsu eedšihwotaju widus pelku jarehšina us 150 r. un dšihwes minimumu us apm. 100 r., isnahš, ka šchis 12 leekas šwehtdeenas nabadšigai Šatwišai ismašā apm. us 350 milj. rubleem. Šo mehš, pateefšbā, atdodam gadsahrtigi šlin-fuma un palaidnibu kulšiwefšanai. Šamdehš:

„Par šwinamām deenam ofižiali jausškata 52 šwehtdeenas, šemas šwehtku un leeldeenu pirmās un otrās deenas, luhdsamā deena, 1. maijs, 24. junijs un 18. nowembris.“

j) Ašratreformas iswedēji, nekautrejas apdošwināt ar baroneem un latwu ženšoneem atnemteem ihpašchumeem ari wišas tās peršonas,

fas kà nebuht us fèwi greesa peeschfihreju wehribu jeb teem stahweja tuwaſ. Tà muifchu zentri, fiwju dihkè, dahrsi, usnehmumi nokkuwa ari sozialdemokratu wadoktu, dſeedataju, muifku un maſchinraſtita ju rokàs, kùri nekad us tahdu Kresa balwu nebij ſagatawoti. Uri juhrmalas waſarnizas daſchreis ataehma wiaw ihpaſchneekem un peeschfihra leeleeem wihtreem. Bet weena tautas daſa palika tuſſchà un ſpeesta no agrarreformas iſmantotajeem ſchos ihpaſchumus eeguhſ par dahrgu zenu.

„Saataem zaur agrarreformu peeschfirtee muifchu zentri, dahrsi, fiwju dihkè, ruhpnreeziſki usnehmumi teem, kùri paſchitos perſonigineapſaimneeko, un jaatdod tautai — beſſemneekem.“

k). Pateizotees muifhu politiſkàm partijam un muifhu intelligenzes neprahtam, Latwija pahrepluhdinata ſchihdeem, kùri, pabalſtiti no ſawàm ſtarptautiſtàm organifaizijàm, ſagrahbuſchi rokàs gandrihſ wiſu muifhu ruhpnreezibu un tirdſneezibu. Eeguwuſchi gandrihſ wiſas labakàs un ſkaiſtakàs Juhrmalas waſarnizas, wiaw pehrſ Rigas namus, neraugotees us muifhu teeſleetu miniſtriju. Wiaw tà mahſ apeetees ar muifhu eestahdem, ka apm. kahdi 20.000 ſchihdi, pahrnahtuſchi robefchu us ſawu iniaziawu, turpina omuligi dſihwot Latwija. Deela daſa ſche dſihwo ar adminiſtratiwà zekà iſdabutàm atkaujiam. Schihdi pat eeguhſt beſ likumigas paſes Latwijas parlamenta mandatus un, ſehdedami muifhu Saeimà, turpina dot latweem likumus, lihdsſkamehr miniſtru kabinetos tos pehdigi usnem teeſchi no Saeimas Latwijas pawalſtneezibà. Tik tahlu gan neweena tauta paſaulè naw nahkuſe ſchihdeem pretim.

„Rewidejams ſchihdu jautajeens un atſawinami wiaw pehz 1914. gada 1. auguſta lihdsſſchim laikam eeguhſtee ihpaſchumi par likumigi ſawà laikà regiſtreto pirſſchanas zenu.“

III. Kulturelè lihdsſwara nodibinaſchana.

1) Noſlehtais ar Swehto Krehſlu konfordats, pateefibà, neſtiprinaja ne walſts, ne nazionalo pilſonu poſizijas. Zaur konfordatu neleetderigi apgruhtinaja walſts kaſi, pilſoniſki nepeelaiſchamà kahrtà atſawinaja zitu konfeſiju ihpaſchumus, nodroſchinaja katoku baſnizai 400 gadus atpaſal ſaudeto waru un katoku garidsneezibai — iſnehmuma ſtahwoſli Latwija, kà ari uſkurinaja konfeſiju naidu, iſjaukdams pilſonu meeru. Tamdehſ

„Rewidejams konfordats ar Swehto Krehſlu.“

m) Muifhu ſkolas tagad leelà mehrà pahrewehrtas par ſozialijma kultiweſchanas punktteam un beechi ari par huſiganifma perekteem. Ur wiſeem lihdsſleekem winàs eewasà ſozialiſmu un zenschas ſkolneekus eewillt netihrà, jaunatni ſamaitajoſchà politiſkà. Tizibas mahzibas un tikumiba teeſ gahnita. Skolneekos eepotè walſtij, nazijai un pilſoneem naidigu paſaules uſſkatu. Utgadas, ka audſekni nolamà ſawus ſkolotajus nekreetneem eelu lamu wahrdeem, ari aiſkar

zitadi un — paleet nesoditi fassanâ ar muhsu „audsinaschanas“ metodem. Mehs audsinam rewoluzionarus, kas schehluma nepafihst, kam zilwela afinis nereebj un peesawinatâ nauda nesmird. Sozialistu deputati nekautrejas turet religiju gahnoschus un tikumibu aistaroschus preeksch-lasijimus. Par skolu wirswaldes direktoru, inspektoreem un skolu preeksch-neefeem eelitti sozialisti.

„Jaaisleeds katras politikas teescha waj neteescha eewasafchana skolâs. Jaunatnes audsinaschana nostahdama us religifistikumiskeem pamateem, faihfinot skolas programas un stundu skaitu ar noluhku pasargat jaunatni no pahrpublechanâs. Par jaunatnes audsinatajeem newarbuht sozialisti, kuri atstahdinami no skolou usraudsibas, pahrsinaschanas un humanitaro preekschmetu pasneegschanas. Gerihklojamas arodu un spezialas skolâs.“

n) Tâ kâ lihds schim Kulturâs fonda lihdselus neleetderigi isscheeda politikas partijas, zaur ko zeesch ahrpuskolas isglihtiba, teel nopeetni apdraudeta nazionala kultura un winas nostiprina-schanâs tautâ, nepeezeeschams sekojchais:

Kulturâs fonds likwidejams un winâ eepuluhstoschâs sumas nododamas Is-glihtibas ministrijai ahrpuskolas isglihtibas weizinaschanai, issflehdjot schai darbâ politisko partiju lihdsdabilu.

o) Atbalstotees us saweem eespaidigeem wadoneem, politikas partijas dsen Latwijâ wisnedstirdetako, wisnegehligako demagogiju, samaitadamas tautu. Winas apbruno nepeedsihwojoschu jaunatni peem. tâ sauktos „fisenus“ (soziald. sp. org.) un tos suhta pastrahdat waras darbus pee pilsonneem, tâ kâ daschreis Rigâ us laiku eelas apdraud huligani. No walsts lihdselkeem schim bihstamâm organisa-zijâm teel issneegti pabalsti it kâ sporta wajadsibam.

„Janoleeds tikumibu, sabeedrifku meeru un pilsonisko walsts eefahrtu graujscha propaganda wahrdos un rakstos. Japeespeesch legalu organisa-ziju, partiju, sektes u. t. t. peekritejus dsihwot pehz sawâm mahzibam. Neeeenai organisa-zijai naw issneedsams walsts, paschwaldibu waj sabeedrifka rakstura pabalsts“.

p) Pilsonu tuhuredsibas, weegprahtibas, meermihlibas un nepareijas taktikas dehl lauschu masâs sozialisteem ir isdeweess eeadjet kulturai un ziwilisa-zijai sweekhu un zilwezes garigo un materialo wehrtibu graujschu, meschonigu ideologiju, kuru dehwè par sozialismu.

Sozialisti aizina tagadejo samehrâ augstu kulturas pakahpi šafne-
gušho zilwezi atpašal uš pirmzilweka komunišmu. Tos, kas wiņu
mahzibai nepeekriht jeb pretojas, išsludina par strahdneeku eenaid-
neefeem. Sozialisti atklahti kuhda laudis uš masu šlepfawibam (pilšonu
karšch), laupišchanâm un ziteem daschadeem mantu peesawinaschanas
weideem resp. lihdszilweku afsagšchanu (konfiskazija nazionalizazija,
sozializazija u. t. t.), warmahzibu (wajaschanas un špihdsinaschanas
beš teefas), netikumibu (brihwâ mihleštiba,—pat masu behrnu starpâ, kâ
peem. Kreewijâ u. t. t.), hukiganišmu (lihdszilweku lamaschana un
peekauschana uš eelam), Deewa šaimošchanu u. t. t. Pilšoniškâs
walštis wiņi agitê pret militarišmu, bet sozialistiškâs walštis, peem.
Badomju Kreewijâ ustura 3 reis leelaku, kâzara laikâ, armiju—1. milj.
šalbatu. Sozialisti ar wišadeem lihdsfeleem iššpeesch beidsamo artawu no
apmahnitâs, aptumšchotas tautas, šarauj miljonus un atkal miljonus
un par tautas ašins šweedreem, kôpâ ar šihdeem, eeguhšt banku
akzijas un top par banku direktoreem—bankeereem, pehr pilšehtâs
namus, fabrikas, tirdšneezibas usnehmumus, juhrmalas wašarnizas,
zaur agrarreformu teef pee muišchu zentreem, dahrseem, siwju dihkem,
dširnawam un ziteem lauku ruhpnenezibas usnehmumeem, šludina-
dami tai pašchâ laikâ wišeem kôpihpaschumu, kôpraschošchanu, kôp-
eerošmi. Lai išbeigtu šchahdu krahpšchanu, tautas išfuhšchānu un
mulkšošchanu un nowehrstu muhšu walšts bojâ eeschānu, japanahš
fekošchais:

„Ofizialâ kahrtâ registrejami wiš soziali-
listi. Ar walšts waras palihdsibu japee-
špeesch ikweens sozialists išpildit prak-
tiškâ dšihwê šawas mahzibas par kôp-
ihpaschumu, kôpraschošchanu un kôppateh-
rešchanu. Walštij jaatšawina sozialistu
un wiņu peekriteju kustamee un nekustamee
ihpaschumi. Sozialistu muišchas, siwju dihki,
dahrši, lopi, mahjas, pilšehtu un meestu
nami, bankas, fabrikas, alga un špekula-
tiwee eenehmumi, dšihwołku eekahrta, in-
wentars un pahrejâ manta janodod še-
wišchikas darba komitejas rokâs, kas par
wišu noteiks un pehz kartinam katram
sozialistam iššneegs, zik tam preekch
dšihwes wajadšigs. Tâ wiša pełna—
sozialistu miljonaru leeleee eenahkumi
un strahdneeku—sozialistu nabaga
artawas—nonahks weenâ kôpejâ kašê, no
kureenes komiteja to taišnigi un ween-
lihdsigi šadalis starp wišeem. Tad so-
zialistu miljonareem nebuhsjabraukâ
pa ahrsemju kurorteem ahrstêt ar zepe-
šcheem, wiħnu un liķeereem šabojatâs

ma h gas un strah d nee keem nena h k fees
bada mirt tum fchos pagraba d fih =
wo k k o s."

Schis reformas atbrihwos tautu no parasiteem un wisada weida leesehscheem, israus waru no politisko partiju rolam un to nodos tautai. Schis reformas nelaus sozjalisteem, demofratiskam zentram resp. progresiwai pilsonibai un ziteem tautas sweedru kuhzejeem un walsts pihraga grausejeem ilgak turpinat sawu lihdsfchinejo nelabo darbu. Schis reformas samasinās nodoklu nastu, kura mums fhobrihd ir apm. 3 reis leelaka, nekā pirms kara Kreewijā, — nodroschinas wijem darbu un maifi, padaris tautu turigu, brihwu un gaischu. Waj nu mehš peeleeem wisu prahtu, grihu un spehku, lai zaur reformam nodroschinatu Latwijas walsts un tautas stahwołli un nahkotni, waj aisejam bojā, ka rotādu leetina politisko behrnu un kriminalnosfeedsneeku rokās? Zita zela naw un newar buht:

Latwija war pastahwet tikai kā nazionala walsts ar noteiktu, stingru pilsonisku eefahrtu jeb zaur sozjalismu aiseet bojā.

Tas mums japatura prahtā, — par to mums jadomā šapni un nomodā!

19. Kas to daris?

Uffkaitito, Latwijas walsts un tautas eefstizenzes nodroschinaschanai pagaidām wisnepeezeešchamato reformu isweschana atradis pretestibu taijni waldoscho politisko partiju nometnē. Weenotā frontē pret tām usstahsees sozjalisti, demofratiskais zentrs ar wisadu noskianu progresiweem pilsonieem un Semneeku šaweenibas barweschi un aktiwee beedri. Iswedot minetās reformas, schim partijām buhtu jaatfakas no waras un dalischanas. To, šaprotams, newar prasit no bij. plikadihdām, kuras pastahwoschais reschims ihšā laikā pahrwehrtis par daudsfahrtigeem miljonareem.

Tāpat ir neespehjams, ka Latweeschu laufšaimneeku ekonomiskās šaweenibas, Latw. laufšaimn. Zentralās šaweenibas un „Konsuma“ aprindas tautai par labu usreis atteiktos no walsts pabalsteem, garantijam, aisdewumeem un ziteem labwehlibas weideem, kas lihds schim nodroschinajuschu wianu eefstizenzi un wadoscho personu stahwołli. Uri sozjalisti drihsat atnems ziteem wianu ihpašchumus, nekā šadalis šawus zentrus, pilsehtu mahjas, fabrikas, banku akzijas un pajas un zitu mantu — pehz pašchu mahzibas — weenlihdsfigi tautas starpā. Kā rutinetu sagli newar usreis peedabut atgreestees pee godiga darba, tā no partijām lai neweens negaida uffkaititās reformas. Tā tad, muhsu glahbinisch nekad nenahks no scheem wihtreem, kureem tagadejā stahwołta — Latwijas Golgatas turpinaschanās wairak wajadsfiga, kā siwim uhdens.

Tapat tauta pehz palihdsfibas newarēs greestees pee tām aprindām, kuras pahrteek no druszinam, kas nokriht no kungu dšihru galda. Wadoscho wirseenu atbalsstoschee schurnalisti, rakstneeki, mahfšlineeki un ziti inteligenti schai gadijeena tāpat nesneegs tautai drau-

dfigu roku pretim. Ari ūchāi inteligenzes daļai apnizis ehst maiſi „ar ūweedreem waigā“, kamdehļ lolas lihds katram wehjam un ūfreen paķaļ iķķuram, kas wiāu mahgās dūeedoūcho zirzeniti apmeerina. ūchis aprindas labi raksturo demokratiūķā zentra 1925. g. 22. jūnijā inūķenetais ķarnevals. Luht, ķo raksta par ūcho gadijumu „Ķatwis“ 1118 numurā: „Sinadami, ķa naziālās organiūķazijas 22. jūnijā ūwin waronu peemiņas ūwehtķus un riķķo ūwinigu gahjeenu uū Brahķu ķapeem, demokrat. zentra iūglihtibas min. Arweds Kalniāūķ, dem. zentra laiķraksti, Ķahņa Wejmana „Ķatw. Wehstneūķis“ un Emilijas Benjaminas „Ķaun. Siāas“ ar „Sozialdemokrata“ redaktoru un mahķūlineeku palihdsibu bija nolehmuūķi ari ūchāi deenā „represen-tetees“ un ūķhim noluhķam Arw. Kalniāūķ bija iūdabujis no ministru ķabineta weūķelus 100.000 rubķus. Wiāneem peebeedroķas wiūķ tee, kas no waronu iūūleetām aūinim un iūķihnitās brihwibas gan ir pratuūķi eedūihwotees, bet naw ūpehķigi ūķajuūķt neķahdu pateiķibu krituūķeem waroneem. Wiūķi ūķihdini no Riķas jūhmalas ūķabrauķa Riķā, lai labi iūūūtetos un iūbrauķatos automobīķos pa bulwareem, ķurus wiāneem par godu par walķts naudu puūķķoķa ūwehtķu riķķotaji meiķām un ziteem ūķumeem.“ Ķapeemin, ķa pehķ zitu awiūķķu ūķiam, ķarnewaliūķteem no walķts iūūneegts 150.000 rub. un atķauts no walķts meūķeem iūķirūķt 5000 behūķinus, kas wiūķ wehŗteķams wiūķmas uū 350.000 rub. Aiūķrahdidams, ķa ūķauķeeni pehķ ūķehlem un maiūķes jau atķķanejuūķi firmā ūķenatnē un tee biķuūķi patihķami wiūķeem, kas uū puķķa pŗeķeem guhūķt waru, ķaut ari paredūķ walķts draudoūķķu ūķabrutumu, laiķrakūķts beids: „Abi ūķauķeeni pehķ maiūķes un pehķ ūķehlem muhķu walķti ūķahķ atķķanēt bihūķtamā tuwumā un ūķapojumā weens ar otru. To mums ir rahdijis Arw. Kalniāūķ ar ūķawu ķarnewalu. ūķas ir wiāa nenoleedūķams nopelns.“ Uūķ to ķarnewaliūķti atbild ar ziniūķteem ūķmeekleem un „Ķaun. Siāu“ 1925. g. 137. num. raksta, ķa „Ķatwiw“ tuwoķas paūķardeena.“ Siāams, paūķardeena netuwoķas ne ūķozialiūķteem, ne demokratiūķķam zentram, ne ķungu bķodu laiūķitajeem, t. i. neweenam no teem, kas par nodokķu maķūķataķu ūķweedru naudu riķķo ķarnewalus un zitas iūpŗeeķas Daugawmalas publiķai. ūķā tad, ari ūķhis aprindas ūķrahdās pretim Ķatwiķas atdūķimūķķanai un ķaros pret atdūķihwinoūķķām reformam!

Bet Ķatwiķā dūķihwo un ūķķaitās par wiāas pilūķoneem pilniķi peeteekojķs ūķķoits akademiūķi iūglihtotu zilweķu un ūķinibu wiħru, lai weentahŗūķķai tautai rahditu pareiūķu ķeku uū gaiūķķaku nahķotni un nodroūķķinatu walķts ekūķstenzi. ūķahdu zilweķu mums ir deesgan, tiķai wiāi, par nelaimi, aiūķ daūķķadeem eemeūķleem to nedara waj neūķehķ darit. Weeni newehķlās apraiķitees ar muhķu politiūķķā dihķā ūķmir-doūķķeem dubķeem, kamdehļ nekur nepeedalas un ari nelaiūķķ politiku paħŗ ūķawas mahķjas ūķleegūķni. Otri — nododas ūķiniūķķam darbam, neeedūķķinas ūķabeedriūķķās un walķts dūķihwes ļautajumos un aiūķ laika truhķtuma neintereseķas par tā ūķauķamo „politiku“. Treūķķee — ir tā iūķmalķināti, ķa ūķawam politiūķķķam pretineekam neķahdos apūķahķķos neūķehķ uūmiht uū warsķķazim un tamdehļ ūķķai politiūķķo ķrupju ūķehķlē nem pawiūķam neķķigu daļibu. ūķeturto ūķmadūķenēs ūķehķķ tiūķ leels

individualisjma welns, ka tee naw spehjigi strahdat fabeedrišku darbu. Wiši pahrejē — apm. 80% inteligento akademištu — pilnās burās brauktā pa eerauschanas un usdšihwes juhru. Ar ņawas perņonigās dšihwes peemehru, ņtahwokli un isglištibu wini attaiņno politiņko partiju nelabo darbu — tautas tumņibas un apņtahklu nepaņihņchanas negodigu ismantošchanu un walņts dšihwibas intereschu apdraudeschanu. Wehl wairaf! Doktoru un profesoru nekautrejas ņarakņit grahmatas par sozicliņma eespehjamibu latwja — individualista dšihwē, par walņts monopolu nepeezeeschamibu un ņwehtibu us wiņā m ahtri neņamaitajamām prezēm. Labi ņamaņfati, wini dod padomus, kā wisdrihņaf un labaf eewest pee mums walņts un komunalu sozialisjmu, kaut gan Kreewiju sozialisjms jau pahrwehtis par kulturelu un ņaim- neezijņu drupu kaudņi. Postu un nelaimi, ko muhņu politikani walņtij un tautai neņpehji nodarit ais prahta truhkuma, mums atnes ņchee mahzitee wihri. Ceekas, ka ari no ņchis puņes ne walņts, ne tauta neka laba neņagaidis. Gandrihņ wiņi tagad ar padomu walņts jautajumos politikanus pabalstošchee ņinibu wihri peeder aprindām, par kurām Wahzijā mehds isteiktees: „Noch ein Dutzend Professoren, Vaterland, du bist verloren! . . .

Ka latwju tauta ir dņiki wihlusees ari ņawu likumdoņchanas eestahdes lozeklu un wadoņcho perņonu iswehlē, par to gan wiņi ir weenis prahtis. To peerahda daudņee muhņu dšihwei nepeemeņrotee likumi, leelee nodokli, panamas walņts ņaimneezibā, tautas nabadsibas wairoņchanās, kulturelās un ekonomiskās dšihwes ņlihdeschana us leju, miljardu leelee paņiwi ahrejā tirdņneezibā un Latwijas bankas realo wehrtibu ņamasinaņchanās. Tā kā lihdsņchinejee laudis muhs eegrub- duņchi postā, tad, ņaprotams, wini newar un nemahņ mums lihdsēt iskluht no tagadejā purwa laukā. Tas jadara ziteem, jo ispostitaji nekad nepahrwehriņchās par nama zehlajeem. Mehņ, latwji, ņchobrihd ņtahwam wezā greeku filosofa Sokrata lomā, kuram ar degoņchu lahpu gaiņchā deenas laikā nahzās meklēt zilwekus ņauschu pahrpilditās Atenās. Bet mums ņchee zilweki jaatrod! Wini jausmeklē starp ņinibu wihreem, fabeedriņkeem darbineekeem un kluseem zenņoneem, — starp teem, kuri naw peedali- uņchees tagadejā reņchimā un wina stuteschanā, kureem walņts un fabeedriņka manta nekad naw lipuņe pee pirņteem, kuri na wakardee- nas plikadihdam ņchodeen naw kluwufchi par wairakņahrtigeem miljonareem, bet pazeetigi un wihriņchē nes dšihwes kustu ņuhrā darbā un nebeidņamās ruhpees. Mums ņchee walņts un tautas dšihwibas intereschu nodroņchinaņchanai wajadņigee wihri ir jaņameklē waj jaaisēet bojā — janodod paņchu walņts ņweņchās rokās un tauta — ņweņchu tautu ņalpihā, kā tas bij pehdejos septinsimts gados ņem daschadu waldbibu juhga. Bet mehņ nedrihņņtam pat domat par tahdu galu: no brihweem zilwekeem mehņ negribam kluht par wehrgeem!

Bet dauds jenak flawenas, brihwas tautas ir pasaudejuschas ne tikai politisko, bet ari kultureli-nazionalo neatkaribu. Kur palikusi Afrīja, Bahbele, wezā Persija, Egipte, Greakija, Roma ar wīnu daschā finā augsto kulturu un ziwilīzāciju. Tās aīswedusi bojā wīnu sliktā waldiba un īswirtusē inteligenze. Ispuhētas un šaimneeziski nowahjinatas, meesigi un garīgi jalkroplotas zaur sliktām parafcham un netikumibu, šchis nazijas noslīhdejuschas zitu tautu pilnīgā atfarībā. Tas tā bij jenak, bet noteek un weegli war notikt ari tagad, nesfatotees us muhsu likumdoschanas eestahdem un ziteem moderneem tautas preefshstahwneezibas un walsts pahrwaldes weideem. Tauta war aiseet bojā, neatkarīgi no paschas gribas. Daschreis to pat neeespehjami glahbt, ja inteligenze neatbild sawam usdewumam, tā tas tagad ir pee mums. To newar glahbt sinamos apstahklos ari tautas preefshstahwneeziba. Utteezībā us parlamentarismu sīhmīgi isteizas frantschu psichologs un pahrleezinats demokrats Gustaws Le Bon's grahmatas „Massu psichologija“ 5. nodalā: „Parlamentariskais reschims jaušflata par wīnu moderno kulturtautu idealu. Wīnšch pahrwehrsch par ihštenibu psichologiski nepamatotu, bet wispahr peenemtu domu, it tā daudsi weenoti zilweki par kaut kahdu leetu waretu neatkarigasti un gudraki lemt, nekā neleels pulzīnšch . . . Wispahrejos jautajumos, tā waldibas gahschanā, nodoklu uslīkšchānā u. t. t. nepastahw nekahda eestatu noteiktiba un te war atstah eespaidu wadonu eedwehsmojumi... nenoteiktiba, ko eespaido pastahwigas bailes no wehletajeem . . . Politiskās šapulžēs wismasak parahdas genija šwaigsre. Šche zeena tikai lāikam un weetai peemehrotas runas špehjas un ne teh w i j a i, bet partijai šneegtos nopelnus . . . Bet tiklīhdš ko parlamenta šapulze nonahk sinamā šawitānojumā, wina pilnīgi lihdsinas parastam heterogenam puhlim“. Tā špreesch par parlamentu wina leelais aīstahwis un demokratiskā zildinatajs Le Bon's. Šcho pateesibu apstiprina ari parlamenta īsdotee sliktē likumi un īpildu waras eespaidojchanas, kas daschreis walstis nowed pee katastrofas. Un tā, ka mums naw nekahdu politiskū, nekulturelu tradiziju, tad, atklahti jaatšihstas, parlamentarisms pee mums šewi naw attaišnojis.

Tomehr tas mums jāisweido un jāpeemehro muhsu latwīskēem apstahkēem. To war darit ne ideja, kuru mums bešgala dauds, bet dšihwi domajošchi nesawtīgi upuru gatawi godīgi zilweki — pahrleezināti latwju nazionalisti un dedšigi patrioti, kuri šaprot, ka beš politiskās neatkarības newar buht ihsta nazionali — kulturela efsienze un tanta sem šwešchu waras lehnām nomirs. Šchee zilweki war nahkt tikai no tām aprindām, kas prot nowehrtet internacionales špeegu, politisko klanu, walsts pihraga graufēju un tautas īsiuhzeju nelabo darbu nosihmi un wīnu šekas us walsts un tautas dšihwi un nahlotni. To šaprašt naw špehjušī gandrihs neweena no tagadejam politiskām partijām, neweens partiju liders un reti, loti reti kahds beedrs.

Us preefſchu tas wairs tà newar turpinatees. Mums ir walſtiſſi un nazionali jaatdsimſt! Te wiſeem janahſ palihgâ. Gara nenofwehrtibas, domu diſziplinas, konſekwenzes un peedſihwojumu truhkuma dehſ ſcho darbu teeſchi newar weift jaunatne weena, lai ari zif karſti nedegtu winas ſirds mihleſtibâ uf tehwiſu un wiſleelakâ upuru gatawibâ. Tas darbs jadara peedſihwojuſcheem wezaſkeem noſwehrtakeem zilwekeem, jo walſts darbâ beeschi dod ſliktus rezultatus padauds leela nepahrdomata un netaktiſka aiſtrauſchanâs. Tamdehſ jaunatnes peenahkums buhtu atraſt ſchi uſdewuma weifſchanai peemehrotus zilwekus, lai kopâ ar teem iſweidotu muhſu jauno walſti par noteiktu nazionali-politiſku weenibu ar pilſoniſku eefahrtu un dotu eeſpehju eemeefot dſihwê tâs idejas, kuras nobreeduſchas labako tautas dehlu ſmadſenês.

Weenigi latwju nazionalai jaunatnei nahſſees iſlauſt zeku nazionalai apſinai maſâs, paſchai degt tautas un tehwiſas mihleſtibâ un zitos to eededſinat. Ne tika wahrdeem — taiſni ar darbeem tas japeerahda, uſſtahjotees aktiwi pret walſts grahwejeem. Tas jadara, lai nowehrſtu muhſu kultureli — nazionalâs un ſaimneeziſkâs dſihwes ſabrukumu, maſu pagrimſchanu un Latwijas politiſkâs patſtahwibas iſnihzinajchanu. Tika tehwiſa un tauta, — tika winas intereſes ir augſtakas un ſwarigakas par ſatra aſfewiſhka zilweka intereſem. Tika par ſcho ideju war upuret dſihwibu, kurai wehrtibu dod ideja un zihna par to. Kâ ſelmigi weſt zihnu, to lai mahzamees no ſozialdemokrateem. Lai rihtojamees gluſchi tâpat, kâ wini: organifeti, diſziplineti, aktiwi, ſiſtematiſki. Schais tiſhetros wahrdos ſlehpjas panahkumu aſſehga. Mums jafeko leelo demokratiju pilſonu paraugam, — mums jaſin, kâ Amerikâ preeſchiffura nehgera, t. i. grahweja, pilſoneem ir ſpeekis un . . .

Muhſu nazionalâ jaunatne jau atmoduſees un ſahſ noorganifetees uf weſeligeem pamateem. Winas karſtâ ſirds un dſilâ tiziba ir atraduſi jaunu un wiſleelako wehrtibu: tehwiſu un tautu! Wina ir pahrelezinajuſees, kâ weena Latwijas ſaules ſtara, weena latwju ſemes ſmilſchu ſkara un weenas piles tehſwemes ſtrauta uhdens peeteek, lai kluhtu par lahtſchplehſi, lai ſekotu Raditaja leelam loſungam: lai top! Un teeſham, jaunatne, lai top ſkaidra tawa doma aiſween ſapraſt leelu un augſtu ideju un iſſchſirtees par zehleem, wehrtigeem mehrkeem. Lai tawa ſirds deg karſti un muhſchigi, kâ ſaule, mihleſtibâ uf to wagu, kâ ſlazinata tawa tehwa ſweedreem un tam ahrem, kâ ſwaiditas brahlu aſnim wiſdſilakâ tizibâ tehwiſas nahkotnei. Lai taws ſchſheps nekad neluhſt, tawa roka nekad netrihž un lai tu nekad neatkahrptos zihnâ par tawu tehwu ſemi! Lai tawa tiziba Latwijas un tautas nah-

totnei paliktu muhschigi neapfchaubama
un nefatrihzinama: mehs bijam, mehs efam un mehs,
latwji, huhfim!

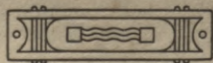
Tad nu zelees, mans dehls un meita, ej un mekle zilwekus
pilfoniskas, nazionalas Latwijas nostiprinafchanai! Nismirsti sawu
tehwu un mahiti, sawus brahtus un mahfas, — draugus, ja tee
tawai meklefchanai stahjas pretim. Bet tu nekad nedrihfti aismirst
sawu tehwiu: „Kas winas ugunis eededsees, tas neprasa waj winsch
boja ees . . .“ Un tu wari meerigi aiseet: kad tu sehdesi zeetuma
tehwijas dehl, tuhstoscham luhpu tshukstès par tewi luhgchanas,
kad tu tehwijas dehl mirsi, fimtu tuhstoschu firdis eedegsees tawàs
fwehtàs ugunis un sekos tawam zildenam peemehram.

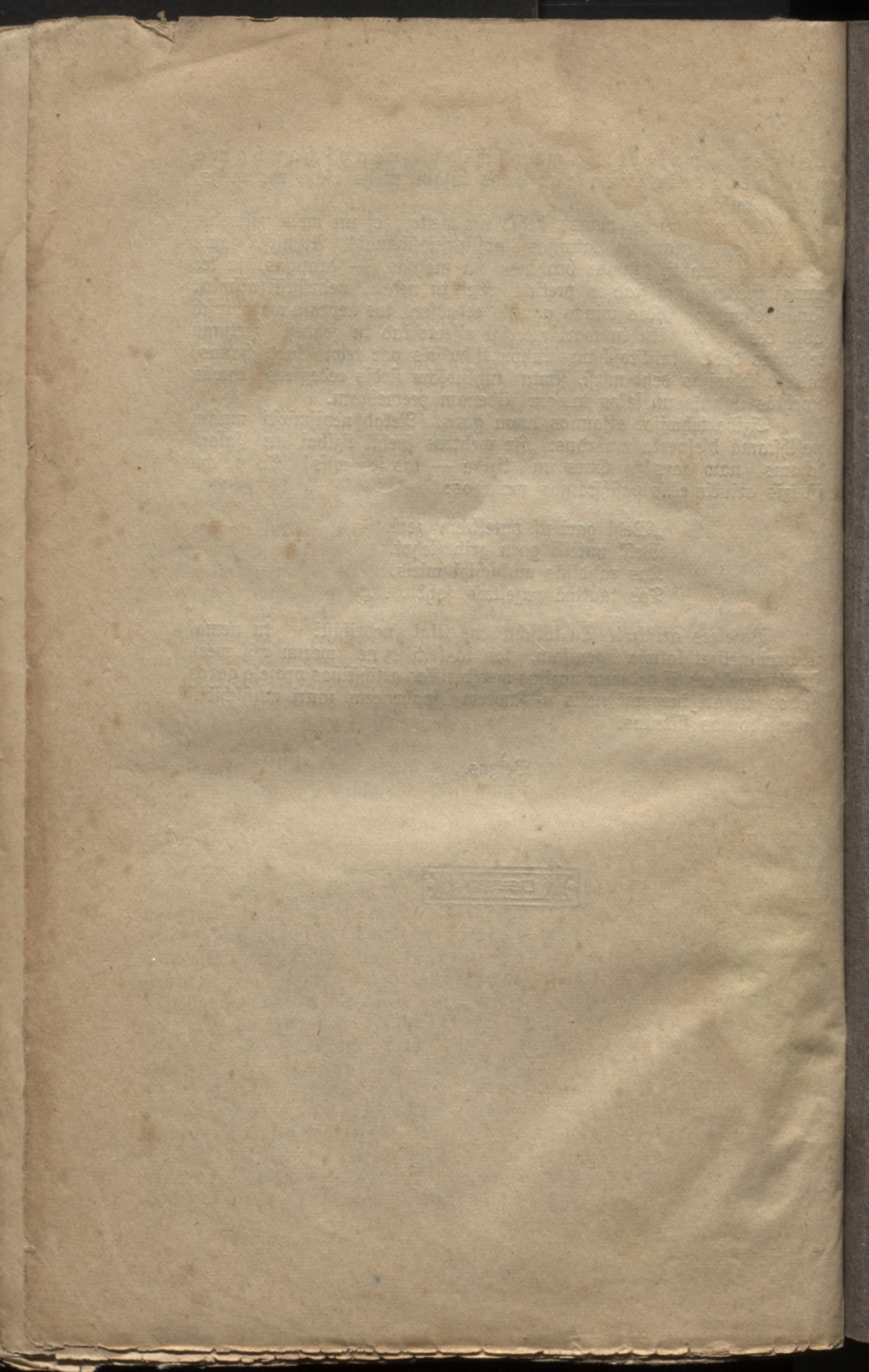
Tiziba tehwijai atjaunos tawu garu. Nekad neaismirsti muhsu
pasihstama dsejneeka wahr dus: „Ir wehtras spehki tizibai un falou-
schams naw gars!“ Gars un tiziba — tas ir wifs! To paschu
isteizis ari Aulseklis pasihstamos wahr dos:

„Wehl gari us puteklem zere,
Wehl putekli garu grib flehpt.
Kas rahdijas muhschigi miris,
Tas tautiba pazeltees sah! . . .“

Bazelees ari tu! Tu tatschu ne tikai nedrihfti — tu nemas
newari netizet latwja genijam, kas ka feniks ne weenu reis ween
stalti pazehlees is pelneem nazijas wehsturiskas attihstibas prozesa garos
gados un ari turpmaf nesis us saweem spahrneem zauri muhschibai
latwju tautas liktenus.

Beigas.

LATVIJAS NACIŅĀLA BIBLIOTEKA

0305070824

Cena Ls 1.20

iespiests Karļa Poļa velikalgrāmatu rūpnīcas spiestuvē
:: Rīgā, Tērbatas ielā № 50 ::

iespiests 11.000 eks.